

โลก งดงาม สังคม ยั่งยืน

ความมุ่งมั่นบนเส้นทาง
สู่อนาคตอันสดใส
และความสุขของทุกคน

โลก งดงาม สังคม ยั่งยืน

ความมุ่งมั่นบนเส้นทาง
สู่อนาคตอันสดใส
และความสุขของทุกคน

สารประธานเจ้าหน้าที่บริหารและกรรมการผู้จัดการใหญ่

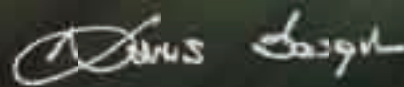
กว่า 30 ปีที่บริษัท ปตท.สำรวจและผลิตปิโตรเลียม จำกัด (มหาชน) หรือ ปตท.สผ. ได้ก่อตั้งขึ้นจากเจตนารมณ์ของรัฐบาลที่ต้องการให้ประเทศไทยมีบริษัทสำรวจและผลิตปิโตรเลียมของตนเองเพื่อเป็นกลไกในการสำรวจและพัฒนาแหล่งปิโตรเลียม นำไปสู่การลดภาระการนำเข้าพลังงานจากต่างประเทศ ปตท.สผ. ได้พัฒนาองค์กรและเพิ่มขีดความสามารถในการดำเนินงานมาเป็นลำดับ สังสมความรู้ เสริมสร้างเทคโนโลยี และมีการบริหารจัดการองค์กรตามหลักธรรมาภิบาล เพื่อก้าวไปสู่การเป็นองค์กรที่ยั่งยืน ทำหน้าที่สร้างความมั่นคงทางพลังงานให้กับประเทศไทยในระยะยาว

หนึ่งในแนวทางการก้าวสู่ความยั่งยืน ปตท.สผ. ได้น้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงขององค์พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชมาประยุกต์ใช้ คือหลักการ “3 ห่วง คือความพอประมาณ ความมีเหตุผล การมีภูมิคุ้มกัน” และ “2 เงื่อนไข คือความรู้และคุณธรรม”

กล่าวคือ ปตท.สผ. มีการวางนโยบายและดำเนินงานในกิจกรรมและโครงการต่าง ๆ โดยคำนึงถึงผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และบริหารจัดการอย่างสมดุล ทั้งด้านธุรกิจ สังคม ชุมชน และสิ่งแวดล้อม มีการดำเนินงานที่มีการวางแผนและขั้นตอนในการตัดสินใจที่รัดกุม มีการบริหารจัดการความเสี่ยงอย่างเป็นระบบเพื่อให้ทุก ๆ ก้าวของ ปตท.สผ. เติบโตอย่างมั่นคง และสามารถแข่งขันได้ นอกจากนี้การปฏิบัติตามหลักธรรมาภิบาลและการกำกับดูแลกิจการที่ดี ทำตามข้อกำหนดและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง เป็นสิ่งที่ ปตท.สผ. ให้ความสำคัญและเป็นสิ่งยืนยันถึงความมุ่งมั่นในการดำเนินธุรกิจด้วยความโปร่งใสและได้รับการยอมรับในระดับสากล

ทุกความมุ่งมั่นตั้งใจที่จะสร้างผลสำเร็จให้เกิดขึ้น “บุคลากร” เป็นทรัพยากรที่สำคัญยิ่ง ซึ่งผู้บริหารและพนักงาน ปตท.สผ. ทุกคนต้องเป็น “คนดี คนเก่ง และมีความรับผิดชอบ” มีความใฝ่รู้มุ่งเน้นการพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรมในการดำเนินธุรกิจ ตลอดจนมีความรับผิดชอบต่อทั้งในการทำงานและต่อสังคม มีคุณธรรม ซื่อสัตย์สุจริต และมีจิตสำนึกที่ดี มีความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม

ตลอดระยะเวลาการดำเนินงาน ปตท.สผ. ในฐานะ “นักบุกเบิก ผู้พิทักษ์สิ่งแวดล้อม และร่วมพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน” ได้น้อมนำแนวคิดไปสู่การปฏิบัติในทุกพื้นที่ปฏิบัติการของ ปตท.สผ. เพื่อเป้าหมายในการสร้างความมั่นคงทางพลังงานของประเทศและการเติบโตไปพร้อมกับประโยชน์สุขแก่ส่วนรวมอย่างยั่งยืน

(นายสมพร ว่องวุฒิพรชัย)

ประธานเจ้าหน้าที่บริหารและกรรมการผู้จัดการใหญ่
บริษัท ปตท.สำรวจและผลิตปิโตรเลียม จำกัด (มหาชน)

สารบัญ

3

สารประธาน
เจ้าหน้าที่บริหาร
และกรรมการ
ผู้จัดการใหญ่

6

โลงดงาม
สังคมยั่งยืน

132

นักบุกเบิก
ผู้พิทักษ์
สิ่งแวดล้อม
และร่วมพัฒนา
สังคมอย่าง
ยั่งยืน

1

อนุรักษัรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม

12 เรียนรู้จากศูนย์เพาะฟัก
อนุรักษัไม่ให้ปูสูญทะเล

24 จากเรือหลวง
ถึงปะการังเทียม
ภารกิจสุดท้าย
เพื่อทะเลไทย

36 พันป่าโบราณ
คั้งบางกะเจ้า
เก็บธรรมชาติไว้
ก่อนสูญหาย

46 สานพลังคนรุ่นใหม่
เสริมหัวใจอนุรักษั

54 หมู่บ้านก้าชชีวภาพ
พลิกวิฤตเป็นโอกาส

2

ปลูกฝังวิถัวัฒนธรรม และการกีฬา

64 ฉายอดีตทรงศรีอยุธยา
สืบสานคุณค่ามรดกโลก

74 จากกรีพยัในดิน
สืบสานวัฒนธรรม
แผ่นดินสมเด็จพระนเรศวร

82 ตัดปีกใส่หัวใจ
กีฬาเรือใบ
จากทะเลไทยสู่โอลิมปิก

12

82

64

100

3

ส่งเสริมการศึกษา และการเรียนรู้

- 92** ปลูกชุมชนสงขลา เป็นนครแห่งการเรียนรู้ เหนือกาลเวลา
- 100** มินิฟาร์ม สอนสนุกกินได้เรียนได้
- 106** สวนฝันอุดมศึกษา กองทุนสร้างอนาคต

4

พัฒนาคุณภาพชีวิต

- 112** กุณพยาบาลชุมชน คืบสายใยรักสู่ท้องถิ่น
- 118** โรงเรียนอนามัย ห้างโภชพยาธิ
- 126** คลินิกไม่เก็บเงิน ความหวังของผู้ยากไร้ ในอินโดนีเซีย

โลงดงาม สังคมยั่งยืน

ล เพราะไม่มีใครดำรงอยู่ได้โดยโดดเดี่ยว
ทั้งต้นไม้ใบหญ้า สัตว์น้อยสัตว์ใหญ่ ไปจนถึงลมฟ้าอากาศ สายน้ำ ทะเล ป่าเขา
และแผ่นดิน ต่างต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน

ความสัมพันธ์ของทั้งสิ่งมีชีวิตและสิ่งไม่มีชีวิตในธรรมชาตินั้นเรียกว่า ระบบนิเวศ
ส่วนความสัมพันธ์ตามวิถีสังคมของมนุษย์เรียกว่า วัฒนธรรม จากระดับเล็กสุดคือครอบครัว ชุมชน
องค์กร ประเทศ ไปจนถึงสังคมโลก

วันนี้แม้วัฒนธรรมมนุษย์จะเจริญก้าวหน้า แต่ระบบนิเวศของโลกกลับเสื่อมถอย สังคมหลายส่วน
ยังเผชิญความยากไร้และขาดแคลน จากความไม่เท่าเทียมกันในการเข้าถึงทั้งทรัพยากรและความรู้
กว่า 30 ปีแล้วที่บริษัท ปตท.สำรวจและผลิตปิโตรเลียม จำกัด (มหาชน) หรือ ปตท.สผ.

ในฐานะองค์กรที่ดำเนินธุรกิจหลักด้านการสำรวจและผลิตปิโตรเลียมของกลุ่ม ปตท. มุ่งมั่นสร้าง
ความมั่นคงด้านพลังงาน เพื่อความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างยั่งยืนของประเทศ
พร้อมกันนั้นเราไม่เคยลืมความผูกพันและจิตสำนึกรับผิดชอบต่อที่มีต่อโลกและชุมชนรอบข้าง

จากจุดเริ่มต้นเล็ก ๆ ของกิจกรรมเพื่อสังคมในลักษณะการบริจาคเงินและสิ่งของ เช่น
การให้ทุนการศึกษา การสนับสนุนอุปกรณ์การกีฬาแก่เยาวชนในพื้นที่ปฏิบัติการ (operational area)
ขยับขยายความใส่ใจของเราต่อมาภายใต้แนวคิด “จากทรัพย์ในดิน สู่อินทางปัญญา รักษา
สิ่งแวดล้อม” ออกไปพื้นที่นอกปฏิบัติการ ด้วยโครงการปลูกป่าลดภาวะโลกร้อน พื้นที่กว่า 1 แสนไร่
รวมถึงโครงการในพื้นที่ซึ่งมีความสำคัญในระดับประเทศและระดับโลก คือแหล่งมรดกโลกทาง
ธรรมชาติของประเทศไทย ได้แก่ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวร-ห้วยขาแข้ง และผืนป่าดงพญาเย็น-
เขาใหญ่ รวมทั้งแหล่งมรดกโลกทางวัฒนธรรม ได้แก่ อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยและเมืองที่
เกี่ยวข้อง (ศรีสัชนาลัยและกำแพงเพชร) นครประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา ในโครงการ ปตท.สผ.
รักษามรดกไทย มรดกโลก ที่ต้องขับเคลื่อนด้วยความรู้ความเข้าใจในระบบนิเวศของธรรมชาติ และ
ความรู้ความเข้าใจในวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์

จากความตั้งใจในการดำเนินกิจกรรมเพื่อสังคมมากกว่า 70 โครงการ ปตท.สผ. สังสมความรู้
และประสบการณ์ ตกผลึกมาสู่แนวคิด “นักบุกเบิก ผู้พิทักษ์สิ่งแวดล้อม และร่วมพัฒนาสังคม
อย่างยั่งยืน” ด้วยความเชื่อมั่นว่าโครงการจะเกิดประโยชน์อย่างสูงสุดต่อเมื่อเป็นโครงการที่ตั้งอยู่
บนรากฐานของความ “ยั่งยืน”

และคำตอบของความยั่งยืนนั้นคือการตอบสนองต่อความต้องการอันแท้จริง และการมีส่วนร่วม
อย่างเต็มใจของชุมชน หรือหน่วยงานผู้เป็นเจ้าของพื้นที่

หากกิจกรรมหรือโครงการใดไม่ตอบสนองความต้องการของชุมชนก็ยากที่โครงการจะ
ได้รับการยอมรับ

หากกิจกรรมหรือโครงการใดไม่สามารถสร้างความมีส่วนร่วมกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่โครงการจะเดินหน้าสู่ความสำเร็จและเกิดความยั่งยืน

เพราะไม่มีโครงการใดจะเดินหน้าไปได้โดยโดดเดี่ยว

ถึงวันนี้ ปตท.สผ. คัดสรรและดำเนินโครงการและกิจกรรมเพื่อสังคมอย่างรอบคอบด้วยขั้นตอน 4 ขั้นตอนที่เป็นมาตรฐานเดียวกันทั้งพื้นที่ปฏิบัติการในประเทศและนอกประเทศ คือการวิเคราะห์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (stakeholder analysis) การกำหนดกลยุทธ์ (development of strategic projects and communication plan) การดำเนินการและติดตามผลการดำเนินงาน (implementation & monitoring) และการประเมินผล (evaluation)

เพื่อให้มั่นใจว่ากิจกรรมหรือโครงการที่จัดทำจะเกิดประสิทธิภาพตรงกับความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกกลุ่มที่เกี่ยวข้อง และสอดคล้องกับทิศทางการดำเนินธุรกิจของ ปตท.สผ. สู่อำนาจแห่งความยั่งยืน

การวิเคราะห์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ช่วยให้เข้าใจความต้องการอันแท้จริงของสังคมในแต่ละพื้นที่หรือแต่ละประเทศที่มีปัญหาและความต้องการแตกต่างกันไป

การวางแผนกลยุทธ์ ช่วยให้มองเห็นแนวทาง อุปสรรค และความเสี่ยง เพื่อสามารถบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ

ทั้งนี้การดำเนินโครงการและกิจกรรมเพื่อสังคมของ ปตท.สผ. แบ่งออกเป็นสี่ด้าน ได้แก่ สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมและกีฬา การศึกษา และความยั่งยืนพื้นฐาน

ด้านสิ่งแวดล้อม – การอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมถึงการสร้าง ความตระหนักในคุณค่าและความห่วงใยทรัพยากรธรรมชาติให้เกิดแก่ชุมชนและสังคมวงกว้าง ตัวอย่างเช่น การวางเรือหลวงได้ทะเลเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ พร้อมกับช่วยลดมลกระทบที่มีต่อแนวปะการังธรรมชาติ

ด้านวัฒนธรรมและกีฬา – การอนุรักษ์แหล่งวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ การสร้างความตระหนักในคุณค่าของพื้นที่เชิงวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ รวมไปถึงการพัฒนาศักยภาพด้านการกีฬาของเยาวชน เช่น สนับสนุนการพัฒนานักกีฬาเรือใบไทยจนสามารถเข้าร่วมแข่งขันในกีฬาโอลิมปิกทั้งชายและหญิง

ด้านการศึกษา – การสร้างและเพิ่มโอกาสทางการศึกษาให้แก่เยาวชนในพื้นที่ปฏิบัติการทั้งในประเทศและต่างประเทศ เช่น ทูทางการศึกษา ปตท.สผ. เพชร เอส 1 ที่มอบให้แก่เยาวชนที่ทั้งเรียนเก่ง และต้องเป็นคนดี

ด้านความยั่งยืนพื้นฐาน – การพัฒนาคุณภาพชีวิต สร้างเสริมรายได้ และดูแลสุขภาพของชุมชน ดังเช่นโครงการพยาบาลชุมชนที่เปิดโอกาสให้เยาวชนได้เรียนจนสำเร็จวิชาชีพพยาบาลกลับมาดูแลคนในชุมชนของตนเองด้วยความรักความใส่ใจตั้งสมาชิกในครอบครัวเดียวกัน

โครงการที่ประสบความสำเร็จอื่น ๆ นั้นมีอีกมาก เช่น โครงการ PTTEP Teenergy ซึ่งต่อยอดมาจากโครงการ ปตท.สผ. รักษ์มรดกไทย มรดกโลก (ธรรมชาติ) ช่วยบ่มเพาะเยาวชนให้เกิดความรักในธรรมชาติและสามารถสร้างแรงบันดาลใจให้พวกเขาเกิดการขยายผลกลับไปสร้างกิจกรรมอนุรักษ์ในโรงเรียนของตนเองต่อ โดยผลสำเร็จหนึ่งสะท้อนจากจำนวนเยาวชนที่สนใจเข้าร่วมโครงการเพิ่มมากขึ้นทุกปี โครงการศูนย์การเรียนรู้เพาะฟักลูกปู ซึ่งสามารถสร้างความยอมรับกับชุมชน เป็นความร่วมมือที่นำไปสู่การสร้างเสริมรายได้ของชุมชน พร้อมไปกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน

โครงการเหล่านี้บรรลุเป้าหมายของการประเมินผลที่ ปตท.สผ. ให้ความสำคัญทั้งสองด้าน คือ ความพึงพอใจของชุมชน ที่วัดจากระดับความสนใจเข้ามามีส่วนร่วม และผลตอบแทนทางสังคม (social return on investment) ซึ่งวัดจากผลตอบแทนเชิงรายได้ของชุมชนเทียบกับเงินลงทุนในโครงการ

ไม่นับการได้รับรางวัล Bronze Stevie Award ประเภท Innovation in Community Relations ของ The Asia-Pacific Stevie Awards ที่มอบให้แก่โครงการโรงเรียนอนามัย ห่างไกลพยาริ ของ ปตท.สผ. ในประเทศเมียนมา และรางวัล Platinum Award ประเภท Best Community Programme Award ในงาน The 8th Annual Global CSR Summit and Awards 2016 ที่มอบให้แก่โครงการคลินิกให้บริการสุขภาพฟรีของ ปตท.สผ. ในประเทศอินโดนีเซีย

ปัจจัยแห่งความสำเร็จที่เราเรียนรู้ผ่านโครงการเหล่านี้ ตอกย้ำเรื่องการสร้างความยอมรับและความมีส่วนร่วมในโครงการ ตั้งแต่การสร้างความรู้รับรู้ต่อโครงการ การสร้างความเข้าใจที่ถูกต้อง ด้วยการเข้าพบ และพูดคุยทั้งอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการอย่างสม่ำเสมอ ด้วยความใส่ใจและให้ความช่วยเหลือสนับสนุน จนมาถึงจุดที่ชุมชนตัดสินใจเข้ามามีส่วนร่วมดำเนินงานด้วยตนเอง ซึ่งในที่สุดจะนำไปสู่การสนับสนุนโครงการอื่นๆ ที่ ปตท.สผ. ตั้งใจสร้างความยั่งยืนให้แก่ชุมชนและสังคมต่อไปในอนาคต

อีกเงื่อนไขหนึ่งของความสำเร็จคือ “ความรู้” ที่เกิดขึ้นจากการเรียนรู้ไปพร้อม ๆ กันของ ปตท.สผ. กับชุมชน “ความรู้” จากการวิจัยศึกษาของนักวิชาการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และการส่งต่อ “ความรู้” นั้นกลับคืนสู่ชุมชนและขยายสู่สังคมวงกว้าง ดังจะเห็นได้ในหลายโครงการ เช่น โครงการฟื้นฟูป่าเพื่อการเรียนรู้เชิงนิเวศสวนศรีนครเขื่อนขันธ์ (บางกะเจ้า) โครงการชยะสุพลลังงาน โครงการอนุรักษ์และพัฒนาพระราชวังจันทร์ โครงการฝึกอบรมเครือข่ายราษฎรพิทักษ์ป่า รักษาสิ่งแวดล้อม

ปี 2558 ปตท.สผ. ได้รับรางวัลเชิดชูเกียรติจากองค์กรธุรกิจเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน (TBCSD) ในฐานะที่ ปตท.สผ. ดำเนินธุรกิจควบคู่ไปกับการรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และมีความรับผิดชอบต่อสังคม

ปี 2559 ปตท.สผ. ได้รับคัดเลือกให้เป็นสมาชิกในกลุ่มดัชนีความยั่งยืนดาวโจนส์ (Dow Jones Sustainability Indices : DJSI) ในกลุ่มธุรกิจน้ำมันและก๊าซ ประเภทธุรกิจขั้นต้นและธุรกิจครบวงจรต่อเนื่อง เป็นปีที่ 3 และยังได้รับคะแนนประเมินสูงสุดเป็น Industrial Leader ในธุรกิจประเภทเดียวกัน ซึ่งสะท้อนถึงความมุ่งมั่นด้านการพัฒนาอย่างยั่งยืนของ ปตท.สผ.

.....

โครงการและกิจกรรมต่างๆ ที่นำเสนอในหนังสือ *โลกงดงาม สังคมยั่งยืน* เล่มนี้เป็นเพียงตัวอย่างส่วนหนึ่งจากความมุ่งมั่นและตั้งใจ เพื่อหวังแลกเปลี่ยนแบ่งปันความรู้และประสบการณ์ของการดำเนินกิจกรรมเพื่อสังคมของ ปตท.สผ. แก่หน่วยงานองค์กร ชุมชน และผู้ที่สนใจเดินทางไปบนเส้นทางพัฒนาอย่างยั่งยืนร่วมกัน

เพราะไม่มีใครเดินไปได้คนเดียว

โลกจะงดงาม และสังคมจะยั่งยืน เมื่อเราตระหนักถึงความรับผิดชอบต่อตนเองที่มีต่อผู้อื่น และสิ่งแวดล้อม

เพื่ออนาคตอันสดใสและความสุขของทุกคน **♣**

อนุรักษ์
ธรรมชาต
และสิ่ง
แวดล้อม

ที่เห็นคล้ายตะกอนลอยอยู่เต็มแก้ว
คือลูกปูวัยอ่อนระยะ-ซูเวีย (zoea)
ซึ่งเติบโตหลังฟักออกจากไข่ 1 วัน
ถือเป็นช่วงเวลาสำคัญที่ต้องใส่ใจดูแล
เพื่อให้การเพาะฟักลูกปูมีอัตราการ
รอดชีวิตสูง

โครงการศูนย์การเรียนรู้เพาะฟักลูกปู

เรียนรู้จากศูนย์เพาะฟัก

อนุรักษะไม่ให้สูญสูญทะเล

แม่ปูไข่เพียงหนึ่งตัว
อาจให้ไข่ปูเกือบ 2 ล้านฟอง
แทนการวางแม่ปูให้คนกิน
กลุ่มประมงพื้นบ้าน ป. ทรัพย์อนันต์
ส่งเสริมให้ชาวบ้านรู้จักแยกไข่ปู
เพื่อนำมาเพาะฟักขยายประชากรปู
ในทะเลสาบสงขลา

ทะเลสาบสงขลาเป็นแหล่งทรัพยากรสำคัญของชุมชนที่อาศัยอยู่โดยรอบ

เรื่องราวทั้งหมดเกิดขึ้นที่นี่...

ทะเลสาบขนาดใหญ่ราว 974 ตารางกิโลเมตร กว้างจากทิศตะวันตกไปตะวันออกสัก 20 กิโลเมตร และยาวจากทิศเหนือถึงทิศใต้อีก 75 กิโลเมตร โดยมีพื้นที่รอบลุ่มทะเลสาบ 1,040 ตารางกิโลเมตร

หากแบ่งตามลำดับความเค็มของน้ำอาจแบ่งได้สี่ตอน ได้แก่ ทะเลน้อย ทะเลหลวง ทะเลสาบตอนกลาง และทะเลสาบตอนนอก ซึ่งทะเลสาบตอนนอกนี้เองที่เรียก “ทะเลสาบสงขลา”

จุดเล็กๆ บนแผนที่อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา อาจยากที่ใครจะมองเห็น แต่สำคัญนักสำหรับชาวประมงหาปู

หากจะมาจากทางหลวงหมายเลข 408 ห้าแยกเกาะยอมุ่งหน้าไปข้ามสะพานติณสูลานนท์ ซึ่งขึ้นชื่อเป็นสะพานคอนกรีตยาวสุดในไทย เมื่อถึงสี่แยกไฟแดงแรกแล้วกลับรถจะพบป้ายบอกทางไป “ศูนย์การเรียนรู้เพาะฟักลูกปูบ้านห้วยเวา” ค่อยเลี้ยวซ้ายแล้วมุ่งไปตามป้ายบอกทางที่มีอยู่อีกเป็นระยะ จนกว่าจะพบป้ายขนาดใหญ่ที่มีข้อความยาวกว่าเต็มหน้าบ้านเลขที่ 70/16 หมู่ 1 ตำบลห้วยเวา

เป็นอันว่าถึงแล้ว...ศูนย์การเรียนรู้เพาะฟักลูกปูบ้านห้วยเวา (โครงการเพาะฟักลูกปูคืนสู่ธรรมชาติ)

เปิดบัญชีออมไข่ ฝากธนาคารทะเล

เป็นไปแล้ว ที่พวกเขาเคยทำให้ทะเลสาบร้างปู และกลับทำให้อุดมสมบูรณ์ได้เพียงไม่กี่ปี

“สมัยก่อนผมเคยอยู่ที่อำเภอระโนด พอปี '43 ทำมาหากินไม่คล่องจึงพาครอบครัวล่องเรือมาหากินฝั่งทะเลสาบสงขลาทั้งที่ไม่มีเงินเก็บเลย อดมื้อกินมื้อ ไม่มีบ้านก็อาศัยกวาดดินให้เรียบแล้วนอนใต้ต้นहुกวาง สละที่นอนอันจำกัดให้แม่ยายและลูก-เมีย ส่วนผมออกทะเลหาปลาทั้งวันทั้งคืนสะสมเงินจนได้มีบ้าน”

เรื่องของ **อนันต์ มานิล** กลายเป็นต้นแบบให้ประมงระโนดอีกเกือบ 20 ลำเรือมุ่งสู่ทะเลสาบสงขลา เพื่อแสวงโชคตามผู้เป็นที่รักของชุมชนซึ่งครั้งหนึ่งเคยเป็นแกนนำประท้วงเรื่องปลากะตัก ช่วยให้ชาวระโนดมีที่ทำกิน

คราวนี้นอกจากขอร่วมพื้นที่ประมงแห่งใหม่ ยังขอให้เขารับซื้อปู-ปลาที่หาได้ หรือช่วยจัดการขายต่อโดยแบ่งกำไรให้กิโลกรัมละ 2 บาท เมื่อเริ่มประดับประคองตัวและพวกได้ อนันต์จึงซื้อเรือใหญ่ไว้วางอวนปูโดยเฉพาะ

“วันหนึ่ง ๆ จับได้ 200-300 กิโลกรัม จะแบ่งไว้กินขาย บันญาตีพี่น้องและเพื่อนบ้าน ยิงให้คนอื่นชีวิตก็ดีขึ้นเรื่อย ๆ จนซื้อเรือใหญ่ได้ 20 ลำ จึงยิ่งหาปูได้เยอะขึ้นอีก กระทั่งปี '51-52 เริ่มสังเกตว่าปูทะเลลดน้อย จะไม่น้อยได้อย่างไรเมื่อชาวประมงเพิ่มขึ้นทุกวัน ยังมีประมงต่างถิ่นเข้ามาหากินบ้านเราอีก ทั้งเรืออวนลาก เรือพาณิชย์ ต่อให้เขาตั้งใจจับปลาก็ต้องมีปูติดไปด้วยอยู่แล้ว ได้กินไปวันละไม่รู้กี่ตัน นานวันเข้าปูก็ลดจำนวน กระทั่งปี '53 นั้นละที่เริ่มวิกฤตจริง วันหนึ่งจับได้ตะกร้าเดียว ล้าละไม่เกิน 5-10 กิโลกรัม”

ทั้งที่ทะเลสาบสงขลาเคยขึ้นชื่อเรื่องความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรสัตว์น้ำที่มีมากกว่า 700 ชนิด ทั้งปลา กุ้ง ปู ฯลฯ ล้วนมีราคาทางเศรษฐกิจ หล่อเลี้ยงลูกทะเลกว่า 150 ชุมชน

ก่อนจะมีปูอุดมสมบูรณ์
อย่างเช่นวันนี้ ชาวประมงเคยประสบ
วิกฤตปูลดจำนวนจนแทบไม่เหลือ

สถิติการประมงของไทยยังบันทึกว่า ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมาปริมาณลดลงต่อเนื่องจากการถูกจับขายอย่างรวดเร็วเกินกว่าธรรมชาติจะทดแทนทัน ขณะที่การควบคุมประมงยังเป็นเรื่องยากตราบที่ปูยังเป็นสัตว์สำคัญเลี้ยงปากท้อง มูลค่าที่เห็นชัดคือจาก 10 ปีก่อน ราคาปูม้า กิโลกรัมละ 90 บาท เดียวนี้หากซื้อตรงจากชาวประมงราคา กิโลกรัมละ 350 บาท (จำนวน 3-4 ตัว) หรือหากซื้อผ่านแม่ค้าราคาก็จะขึ้นเป็นกิโลกรัมละ 500 บาททีเดียว น่ากลัวเกินกว่าจะคิดว่าจะเป็นอย่างไร หากสภาพของทะเลสาบเปลี่ยนแปลง สัตว์เศรษฐกิจหมดทะเล เพราะคงไม่เพียงชาวประมงรุ่นปัจจุบันที่ลำบาก ลูกหลานก็อาจหมดอาชีพไปด้วย

“

**จากที่เคยคัดค้าน
งานของ ปตท.สพ.
พอเปิดใจเรียนรู้และยอมรับ
ความร่วมมือก็เกิดเป็น
ผลประโยชน์คืนแผ่นดิน**

”

อนันต์ มานิล

คือจุดพลิกให้ออนันต์กับเพื่อนพ้องหันหน้าหาหรือเรื่อง

เพิ่มจำนวนปูทะเล

“ผมคุยกับน้องชายว่าน่าจะทำธนาคารปู เพื่อเลี้ยงชีพก็เรื่องหนึ่ง และอยากตอบแทนธรรมชาติบ้าง”

กลุ่มประมงพื้นบ้าน ป. ทรัพย์อนันต์ จึงเกิดขึ้นโดยการรวมตัวของชาวประมงราว 200 คน ที่ใช้เครื่องมืออวนจมและลอบดักปูหากินในน่านน้ำเขตอำเภอสิงหนคร อำเภอสทิงพระ และอำเภอระโนด โดยมีอนันต์เป็นประธานกลุ่ม แรกเริ่มยังใช้ระบบจัดการเดียวกับธนาคารปูทั่วไป คือชักชวนให้สมาชิกนำปูที่มีไขนอกกระดอง (บริเวณหน้าท้อง) มาให้ยี่ (เขี่ยไข่) แทนการรับเลี้ยงแม่ปูจนไขฟักออกเป็นตัวอ่อนเพื่อร่นเวลาคืนแม่ปูแก่เจ้าของ ก่อนจะหันมาใช้วิธีอบรมการยี่ไขแก่สมาชิกเพื่อให้เจ้าของปูทำเอง แล้วเพียงนำไข่ที่เสิร์จมาบริจาคให้ทางกลุ่มขยายพันธุ์ต่อจนกว่าจะถึงระยะลูกปูวัยอ่อนที่พร้อมคืนสู่ทะเล

คล้ายฝากสินทรัพย์ไว้กับธรรมชาติ ให้มีชีวิตเติบโตต่อเพื่อยั่งยืนเป็นดอกเบี๋ยไม่รู้จบแก่ชาวประมงในอนาคต

ครอบครัว “มานิล”

นำโดย “อนันต์” (ซ้าย) ผู้ก่อตั้งธนาคารปู “อานานู” (กลาง) ผู้พัฒนาองค์ความรู้ด้านเพาะฟัก จนเป็นศูนย์การเรียนรู้เพาะฟักลูกปูบ้านหัวเวา และ “กระสวย” แม่ครัวมือพระภาพปรุงรสปูทะเล

ต่อยอดภูมิปัญญา สู่ต้นแบบศูนย์เรียนรู้

จะมัวเป็นธนาคารปูขนาดเล็กลูกอยู่ทำไม เมื่อชุมชนมีศักยภาพกว่านั้น

จากความไม่เข้าใจกลายเป็นความร่วมมือ เมื่ออุตสาหกรรมเข้ามามีบทบาทต่อวิถีชีวิตชุมชนมากขึ้น หนึ่งในนั้นคือ ปตท.สผ. ที่มีฐานสนับสนุนการพัฒนาปิโตรเลียม ท่าเทียบเรือ และคลังสินค้าเพื่อให้บริการแก่โครงการของบริษัทและบริษัทจากภายนอก ที่อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา โดยครั้งนั้นอนันต์เป็นแกนนำประทั่งภรณ์เกิดผลกระทบต่อการทำประมงของชาวบ้าน เปิดโอกาสให้ปตท.สผ. สร้างความเข้าใจกับชุมชนและได้รู้จักโครงการเพาะฟักลูกปูคืนสู่ธรรมชาติของกลุ่มประมงพื้นบ้าน ป. ทรัพย์อนันต์ ในปี 2554 จึงเริ่มสนับสนุนงบประมาณร่วมสร้างบ่อปูนเก็บน้ำและอนุบาลลูกปูในพื้นที่ของกลุ่มประมงพื้นบ้าน แล้วช่วยประสานกับสถาบันวิจัยการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง สงขลา (NICA) และมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย นำวิชาการมาเสริมภูมิปัญญาธนาคารปู

> แต่ละวันมีแม่ปูม้าที่ไข่นอกกระดองจำนวนมากส่งมาให้ศูนย์การเรียนรู้ช่วยไข่ไว้ แล้วต้องรีบนำไข่ลงถังเพาะเลี้ยงเพิ่มออกซิเจนที่บรจน้ำทะเลไกลจากชายฝั่งราว 10 กิโลเมตร

จากเดิมที่ชาวบ้านนำประสบการณ์เพาะเลี้ยงกุ้งแชบ๊วยมาปรับใช้กับปู ทั้งการกรองน้ำชายฝั่ง การฆ่าเชื้อ การควบคุมอุณหภูมิที่เหมาะสม รูปแบบโรงเพาะฟักไข่ ฯลฯ จะต่างก็เพียงหลักการอนุบาลลูกปูที่ไม่เหมือนกุ้ง ครั้นนำมาผสมกับองค์ความรู้ใหม่ เช่น นำไข่ที่ขี้จากแม่พันธุ์ปูมาเพาะฟักในบ่อน้ำเค็มคุณภาพดีที่นำน้ำมาจากทะเลไกลจากฝั่งราว 10 กิโลเมตร โดยมีค่าความเค็มเหมาะสม 28-34 ppt (ความเค็มในส่วนต่อพัน) เพื่อให้ได้น้ำที่ปราศจากตะกอนดีกว่าการกรองน้ำชายฝั่ง จากนั้นอนุบาลลูกปูต่ออีกระยะค่อยนำลูกปูไปปล่อยกลางทะเลบริเวณที่มีค่าความเค็มที่เหมาะสม เพื่อให้ลูกปูปรับตัวได้สบาย ผลคือไม่เพียงได้ลูกปูที่มีอัตราการรอดตายสูงขึ้น กลุ่มประมงยังได้เรียนรู้ชีววิทยาของปูแต่ละช่วงวัยระหว่างกระบวนการเพาะฟัก

“หลังเขี่ยไข่จากท้องแม่ปูต้องรีบเคลื่อนย้ายมาฟักในถังเพาะฟักที่ใส่ออกซิเจนไว้ภายใน 10-15 นาที ถ้าทิ้งไว้นานกว่านั้นไข่อาจเสียได้ ในถังบรรจุน้ำจากกลางทะเล 15 ลิตรต่อไข่อูหนึ่งกำมือที่ได้จากแม่ปู 5-6 ตัว ถือเป็นกรล้างทำความสะอาดไข่ไปในตัวด้วย ถึงเราจะเคยฝึกงานเพาะพันธุ์กุ้งแชบ๊วยจากประเทศอิหร่านมา แต่ปูถือเป็นเรื่องใหม่ มีหลายสิ่งที่ต้องเรียนรู้และทดลองทุกวัน”

อาคารโรงเพาะฟักและอนุบาลลูกปู
ที่ ปตท.สผ. สนับสนุนการก่อสร้าง
และมอบให้กลุ่มประมงฯ เพื่อประโยชน์
ด้านการศึกษาและอาชีพ

แผนที่ศูนย์การเรียนรู้เพาะฟักลูกปูบ้านหัวเขา

ตลอดทั้งปีมีหน่วยงานต่างๆ
ติดต่อขอลูกไปปัสสอยทะเล
ศูนย์การเรียนรู้ฯ จะให้ข้อมูล
แก่ผู้เข้าร่วมกิจกรรมก่อนเสมอ
เพื่อสร้างจิตสำนึกด้านอนุรักษ์
อย่างจริงจัง

“ วันนี้เราทำในลักษณะ ของโรงเพาะฟัก เพื่อเรียนรู้พัฒนาการ ของลูกปูแล้วนำ ความรู้นั้นมาเผยแพร่”

”
ชำนาญ มานิล

ชำนาญ มานิล ผู้เป็นทั้งน้องชายของอนันต์ รองประธานกลุ่ม และผู้ดำเนินงานคิดค้นกระบวนการเพาะฟักลูกปูเล่าเสริมว่า ทุกวันที่คนงานประมงออกเรือไปหาปูจะขนน้ำทะเลกลับมาเพื่อสำรองไว้ในบ่อพักน้ำขนาดความจุ 10 ตันที่มีอยู่หลายบ่อ เตรียมพร้อมไว้สำหรับสูบไปใช้เพาะฟักลูกปู

เมื่อเห็นถึงความตั้งใจจริงและผลสำเร็จเบื้องต้นจากการเรียนรู้ของชุมชน ปตท.สผ. จึงส่งเสริมให้ธนาคารปูของกลุ่มประมงพื้นบ้าน ป. ทรัพย์อนันต์ พัฒนาเป็น “ศูนย์การเรียนรู้เพาะฟักลูกปูบ้านหัวเขา” อย่างเต็มรูปแบบ โดยออกทุนสร้างอาคารสองชั้นมอบให้ทางกลุ่มประมงชั้นบนออกแบบให้เป็นห้องจัดอบรม ส่วนชั้นล่างเป็นพื้นที่นิทรรศการมีชีวิตควบกับโรงเพาะฟักและอนุบาลลูกปู ผู้มาเยี่ยมชมจะได้ทั้งข้อมูลความรู้และได้ตักลูกปูจากบ่อเพื่อศึกษาของจริงไปพร้อมกัน

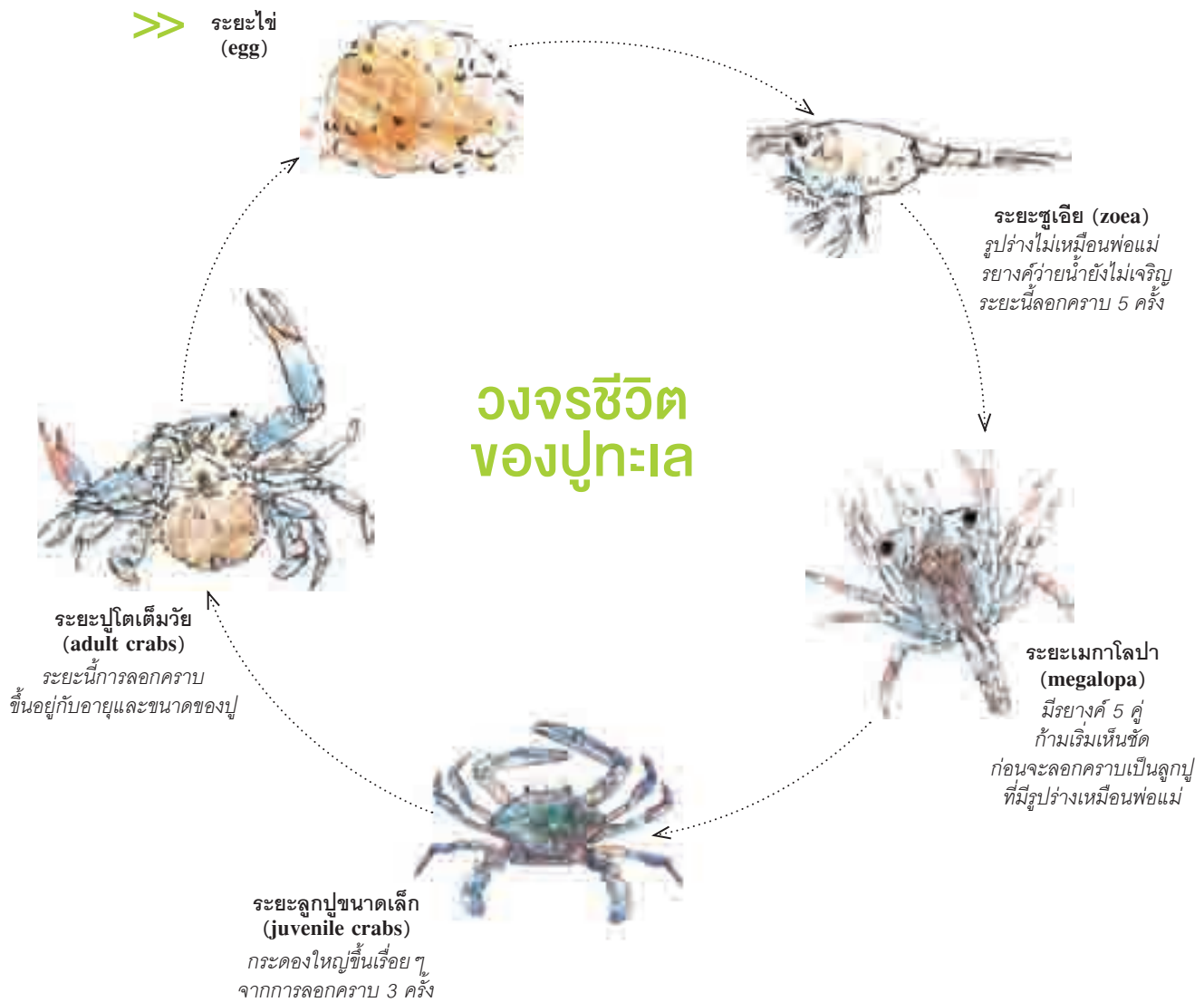
เมื่ออาคารหลังสี่ขวาก่อสร้างเสร็จตามแผนก็เปิดใช้งานทันทีในปี 2558 ซึ่งนายอินดีว่าไม่เพียงเป็นสถานเรียนรู้เรื่องปูของกลุ่มเยาวชนจากหลายสถาบันการศึกษา พนักงานจากองค์กรต่าง ๆ และคนทั่วไปที่สนใจ ยังเป็นที่พักสำหรับคนต่างจังหวัดที่มาเยี่ยมชมดูงาน และสถานที่ประชุมของชาวบ้านด้วย คุ่มค่านาคที่ว่าในรอบปีอาคารหลังนี้ไม่เคยพักเว้นการใช้งานเลย

ภายในโรงแห่งนี้มีบ่อขนาดความจุ 7 ตัน สำหรับการอนุบาลลูกปูจำนวน 2 บ่อ มองผิวเผินคล้ายมีเศษผงหรือตะกอนลอยอยู่เต็มไปหมด ทว่าคือลูกปูวัยอ่อนระยะซูเอีย (zoea) ที่มีอายุ 1 วัน เมื่อเพ่งใกล้ผิวน้ำนั้นจะเห็นเป็นสิ่งมีชีวิตตัวจิ๋วว่ายดุ๊กดิ๊กเต็มบ่อ รวากับโลกอะควาเรียมขนาดเล็ก

แต่ละบ่อได้รับการฆ่าเชื้อด้วยคลอรีน 1 ลิตร ทิ้งไว้ 4 วัน และล้างทำความสะอาดด้วยน้ำจืด ก่อนจะสูบน้ำทะเลที่สำรองไว้ในบ่อพักมาเติมเพื่อรองรับลูกปูหน้าใหม่อายุ 1 วัน ที่เติบโตจากไข่ในถังเพาะฟักมาอนุบาลต่ออีก 1-2 วัน ค่อยนำไปปล่อยลงทะเลให้หากินเองตามธรรมชาติ แล้วจึงเปลี่ยนถ่ายน้ำรอบใหม่ในบ่ออีกครั้ง

ในบ้านธรรมชาติหลังใหญ่ หากไม่ถูกสัตว์ผู้ล่ารบกวนเสียก่อน ลูกปูจะเติบโตตามวงจรระยะซูเอียอายุ 1-10 วัน จึงเข้าสู่ระยะเมกาโลปา (megalopa) อายุ 10-15 วัน แล้วเปลี่ยนเป็นลูกปูขนาดเล็ก (first crab) อายุ 15-25 วัน ก่อนพัฒนาเป็นลูกปูอายุ 1 เดือน และเข้าสู่ปูโตเต็มวัยอายุ 4 เดือนพร้อมสืบพันธุ์ จากนั้นหากสมาชิกประมงจับแม่ปูไขมาใหม่ก็จะเป็นไปตามกระบวนการเพาะฟักลูกปูนี้อีก

ชำนาญยืนยันว่าในโรงเพาะฟักนั้นเพียงหนึ่งคืนก็ได้ลูกปูมหาศาล เนื่องจากแต่ละวันชาวประมงจับได้แม่ปู 10-50 ตัว คละสายพันธุ์อย่างปูม้า ปูเสื่อ ปูดาว มีบ้างที่จับได้ปูดำซึ่งเป็นปูน้ำกร่อย เพียงแม่ปูหนึ่งตัว หากมีน้ำหนัก 1-2 ชีดจะผลิตไข่ได้ 700,000-1,000,000 ฟอง หากแม่ปูมีสุขภาพดีจะยิ่งผลิตไข่ที่แข็งแรง ไข่จะแยกเป็นเม็ดเดี่ยวและมีอัตราการฟักเป็นตัวอ่อนสูงเฉลี่ย 600,000 ตัว หรือหากแม่ปูมีน้ำหนัก 2-3 ชีดจะผลิตไข่ได้ราว 1,800,000 ฟอง และมีอัตราการฟักเป็นตัวอ่อนสูงเฉลี่ย 1,000,000 ตัว นี่ก็เป็นอีกองค์ความรู้ที่ถ่องถื่นที่เขাপแปลงจากสูตรคำนวณวิชาการโดยวิธีครูปักหลักจำมา

เก็บดอกเบี้ยใช้อย่างยั่งยืน

“ผมคะเนจำนวนลูกปูจากความหนาแน่นที่เห็นด้วยตาเปล่านี้ละ เวลานำลูกปูส่งไปตรวจนับจำนวนประชากรที่ศูนย์ NICA เราก็สังเกตุจากน้ำหนักและความหนาแน่นของไข่เมื่ออยู่บนมือเราเทียบกับยอดที่เขาแจ้งมา ซึ่งผลที่เราคาดไว้ก็ได้ใกล้เคียงกับจำนวนที่ทางศูนย์ตรวจนับนะ”

ผลของการเรียนลัด-ย่อยวิชาการ กลายเป็นองค์ความรู้ประยุกต์ที่ชาวบ้านนำไปใช้ได้จริง

ซึ่งอนาคตก็อาจมีปราชญ์ชาวบ้านรายใหม่ๆ เกิดขึ้นได้อีกจากศูนย์การเรียนรู้แห่งนี้

แม้จะได้งบประมาณจากหน่วยงานต่างๆ เข้ามาหนุนเสริมกิจกรรม

แต่โดยหลักศูนย์การเรียนรู้โดยชาวบ้านแห่งนี้ยังต้องเน้นการพึ่งตนเอง

การขับเคลื่อนศูนย์ฯ จำเป็นต้องใช้เงินก้อนใหญ่ดูแลสมาชิกในกลุ่ม ลูกจ้างประมง และเจ้าหน้าที่ประจำศูนย์ฯ จึงต้องเปิดร้านอาหารขึ้นมาเสริมรายได้อีกทาง

เมนูเด่นหนีไม่พ้นปูทะเล โดยมี **กระสวย มานิล** ภรรยาของอนันต์เป็นผู้ประกอบการ-ปรุงรส

ซึ่งนอกจากโภชนาการ อร่อยลิ้น อิมท่า้อง ลูกค้าที่มาอุดหนุนร้านนี้จะได้รับอรรถรสพิเศษมากกว่าเพียงกินปู

เนื่องจากศูนย์ฯ มีนโยบายปลูกจิตสำนึกด้านอนุรักษ์ ก่อนบริโภคลูกค้าจึงได้เยี่ยมชมนิทรรศการมีชีวิตที่โรงเพาะฟักและอนุบาลลูกปูด้วย เพื่อสร้างความตระหนักถึงวงจรชีวิตและประโยชน์ของการอนุรักษ์ จะได้กินปูทุกคำอย่างรู้ค่า

แม้เป็นเพียงการกระทำเล็ก ๆ แต่หากไม่เพิกเฉยยอมก่อให้เกิดประโยชน์มหาศาล

ข้าพเจ้ายกอีกตัวอย่างที่คลองเทพาซึ่งเคยร้างปูถึงขนาดมีชาวบ้านทำว่าใครเจอปูให้สับนิ้วเขาได้ พี่ชายตนจึงไปสืบหาสาเหตุจนรู้ว่าเป็นเพราะปูไม่สามารถขึ้นวางไข่บริเวณปากอ่าว เนื่องจากคลองเทพามีเพียงคลื่นน้ำเขาไม่มีกำลังพอจะส่งปูขึ้นมาวางไข่ ขณะที่ประชากรปูตามคลองก็ถูกชาวบ้านดักจับ เมื่อวงจรเป็นเช่นนี้วันหนึ่งปูจึงหมดอันต็จจึงนำลูกปูจากศูนย์การเรียนรู้เพาะฟักลูกปูบ้านหัวเขาไปปล่อยให้เติบโตเองตามธรรมชาติ อาศัยหากินแพลงก์ตอนที่มืออยู่มากในคลองนั้น สักพักคลองเทพาก็กลับมีปูมากมาย อาจไม่ได้ตัวโต-ราคาดีเช่นปูน้ำเค็มในทะเลสาบสงขลา แต่ก็พอกิน-ขายได้ จากนั้นมาเมื่อชาวบ้านจับได้แม่ปูก็จะไข่ไข่ไว้และนำมาให้ศูนย์ฯ ช่วยเพาะพันธุ์ แสดงถึงความสำเร็จอีกขั้นที่สามารถทำให้ชาวชุมชนอื่นเข้าใจข้อจำกัดของสภาพพื้นที่และให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำในพื้นที่ตน

เช่นเดียวกับเมื่อมีหน่วยงานใดติดต่อขอลูกปูไปปล่อยทะเล ศูนย์การเรียนรู้แห่งนี้ก็ไม่ให้เปล่า

“ถ้าให้เฉย ๆ เขาจะไม่รู้ค่าของปู เราจะขอคุยทำความเข้าใจกับทุกคนที่จะเข้าร่วมกิจกรรมปล่อยปูก่อน อย่าลืมว่าเราไม่ใช่ธนาคารปูทั่วไปอย่างเมื่อก่อนที่รวมกลุ่มสมาชิกเพื่อนำแม่ปูมาฝากในกระชังหรือถังฟักแล้วปล่อยให้มันฟักเป็นตัวเองตามวงจรธรรมชาติ เห็นลูกปูอีกทีก็ตัวโตเท่าแม่ไปี่ง แต่วันนี้เราทำในลักษณะของโรงเพาะฟัก เพื่อเรียนรู้พัฒนาการของลูกปูแล้วนำความรู้ที่นำมาเผยแพร่ เดือนหนึ่ง ๆ มีหน่วยงานต่าง ๆ ในภาคใต้ทั้งจังหวัดเดียวกันไปจนถึงปัตตานีมาขอลูกปูไปปล่อยราว 10-20 ครั้ง เราก็ให้ฟรีจำนวนครั้งจะไม่ต่ำกว่า 5 แสนตัว เพียงแต่ก่อนให้ก็อยากสร้างจิตสำนึกและความเข้าใจด้านการอนุรักษ์อย่างจริงจังแก่คนที่จะนำไปปล่อย เพราะลูกปูทุกชีวิตมีความสำคัญทั้งนั้น”

ความหมายในถ้อยความที่ข้าพเจสือสสารมีมากกว่าการหวงแหนทรัพยากร

“สมัยก่อนเราปล่อยให้ปูขยายพันธุ์ได้เองตามธรรมชาติ เพราะจำนวนชาวประมงหาปูยังสมดุลกับระบบนิเวศ แต่

เดี๋ยวนี้การแข่งขันมีมาก แม่ปูมักถูกจับเสียก่อนที่ลูกปูจะได้ฟักตามธรรมชาติ มนุษย์ก็ชอบกินปูไข่โดยไม่คำนึงว่าจำนวนฟองเหล่านั้นมันสร้างชีวิตต่อไปได้ แค่กินแม่ปูไข่ตัวเดียวก็มีลูกปูนับล้านตัวที่ไม่ได้เติบโตในทะเล เราจึงต้องช่วยเพาะพันธุ์ให้ ถ้าอยากนำลูกปูเราไปปล่อยก็ต้องรู้จักอนุรักษ์ไข่ปูด้วย”

เพราะการลดความสูญเส็ก ๆ น้อย ๆ นั้น ช่วยรักษาความยั่งยืนให้อุณหภูมิตะลุได้

นับเป็นหนึ่งในภารกิจที่กลุ่มประมงพื้นบ้านและปตท.สผ. ภูมิใจ

“จากที่เคยคัดค้านงานของ ปตท.สผ. พอเปิดใจเรียนรู้และยอมรับความร่วมมือก็เกิดเป็นผลประโยชน์คืนแผ่นดินครอบครัวผมมีฐานะดีขึ้นจากการช่วยเพิ่มจำนวนปูคืนความอุดมสมบูรณ์แก่ทรัพยากรธรรมชาติ เวลาเราออกทะเลจึงได้ปูกลับมาขายสร้างรายได้เยอะ สังเกตความเปลี่ยนแปลงได้ชัดเลยว่าสมัยก่อนชาวบ้านจะเริ่มออกเรือจับปูตั้งแต่ปลายเดือนมิถุนายนไปจนถึงต้นเดือนตุลาคม แต่ 3-4 ปีมานี้ประชากรปูในทะเลสาบเพิ่มขึ้นมากจริง ๆ ชาวบ้านสามารถขยายช่วงเวลาหากินได้ตั้งแต่ปลายเดือนกุมภาพันธ์ถึงเดือนตุลาคมเลย”

อนันต์-ประธานกลุ่มประมงพื้นบ้าน ป. ทรัพย์อนันต์ ชวนทบทวนเรื่องราวอดีตที่มีส่วนนำมาสู่ความสำเร็จปัจจุบัน ขณะที่ ปตท.สผ. ก็เชื่อมั่นในความเอาใจจริงของชุมชน เพราะจากเป้าหมายแรกที่ตั้งว่าจะปล่อยปูให้ได้สัก 200 ล้านตัว เอาเข้าจริงเพียงครึ่งปีก็ถึง 150 ล้านตัวแล้ว จึงค่อนข้างแน่ใจได้ว่าปีหนึ่งจะมีลูกปูปล่อยคืนสู่ทะเลไม่ต่ำกว่า 300 ล้านตัว ซึ่ง ปตท.สผ. ยังวางแผนระยะยาวว่าอีกสัก 5 ปีที่นี้จะแข็งแรงพอเป็นศูนย์ต้นแบบเพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้ไปยังเครือข่ายธนาคารปูขนาดเล็กแห่งอื่น ๆ ที่มีศักยภาพพอจะขยายเป็นศูนย์การเรียนรู้ด้วย

เพื่อเพิ่มจำนวนให้ประเทศไทยได้มีศูนย์เพาะฟักมาตรฐานช่วยอนุรักษ์ไม่ให้ปูสูญทะเล

ดังที่เกิดขึ้นจริงแล้วกับทะเลสาบสงขลา

ศูนย์การเรียนรู้เพาะฟักลูกปูบ้านหัวเขา

70/16 หมู่ 1 ต. หัวเขา อ. สิงหนคร จ. สงขลา 90280

นายอนันต์ มานิล โทร. 08-1767-6513

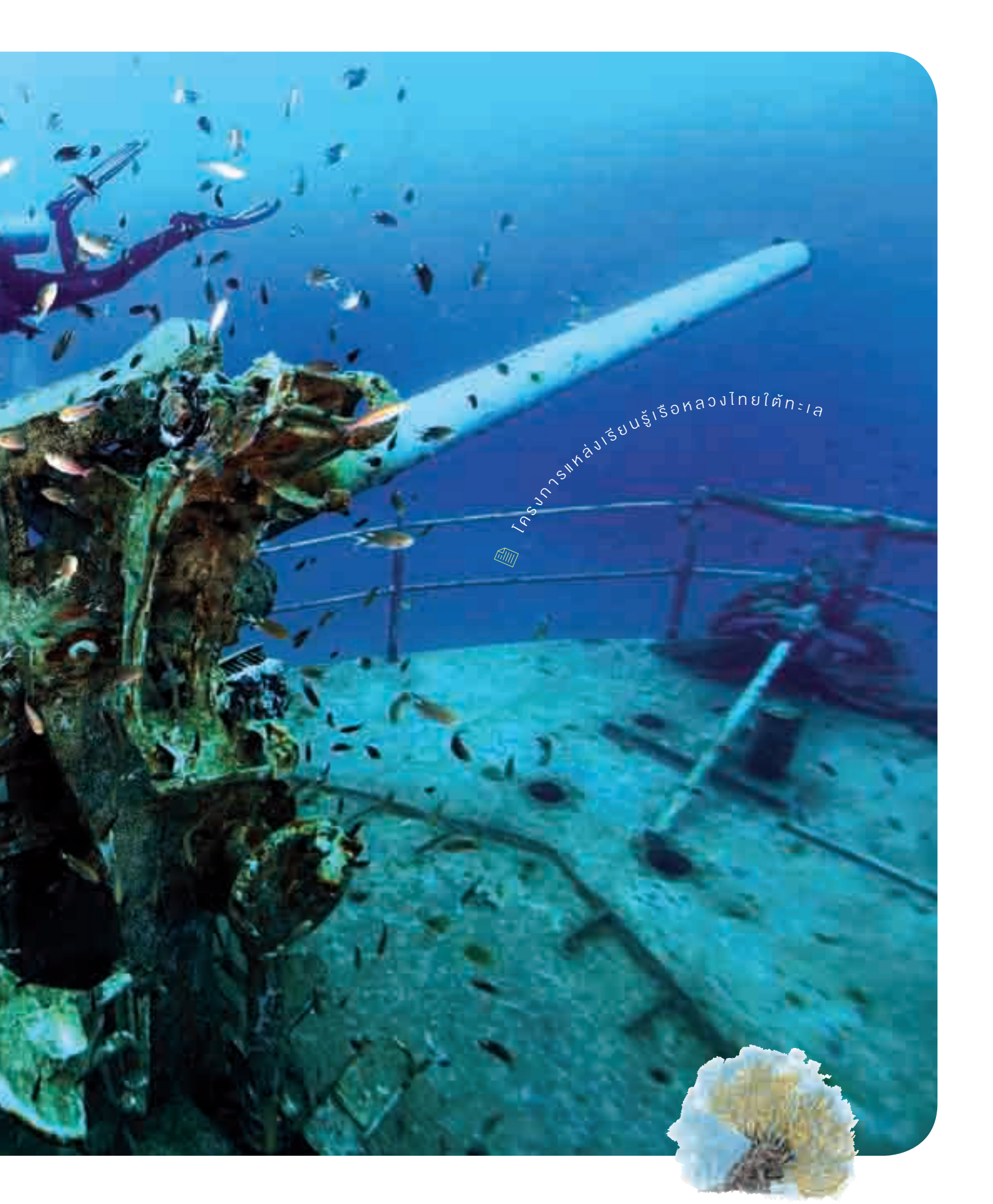
นายชำนาญ มานิล โทร. 08-9737-5446

เวลา 08.00-17.00 น. หยุดเสาร์-อาทิตย์

บริเวณป้อมปืน
ของหัวเรือหลวง *สัตกูด*
เป็นจุดที่นักวิทยาศาสตร์ทางทะเล
ใช้สังเกตประชากรปลาที่เข้ามา
อาศัยอยู่จำนวนมาก

จากเรือหลวงถึงปะการังเทียม

ภารกิจสุดท้ายเพื่อทะเลไทย

โครงการหลังเรียนรู้เรือหลวงไทยใต้ทะเล

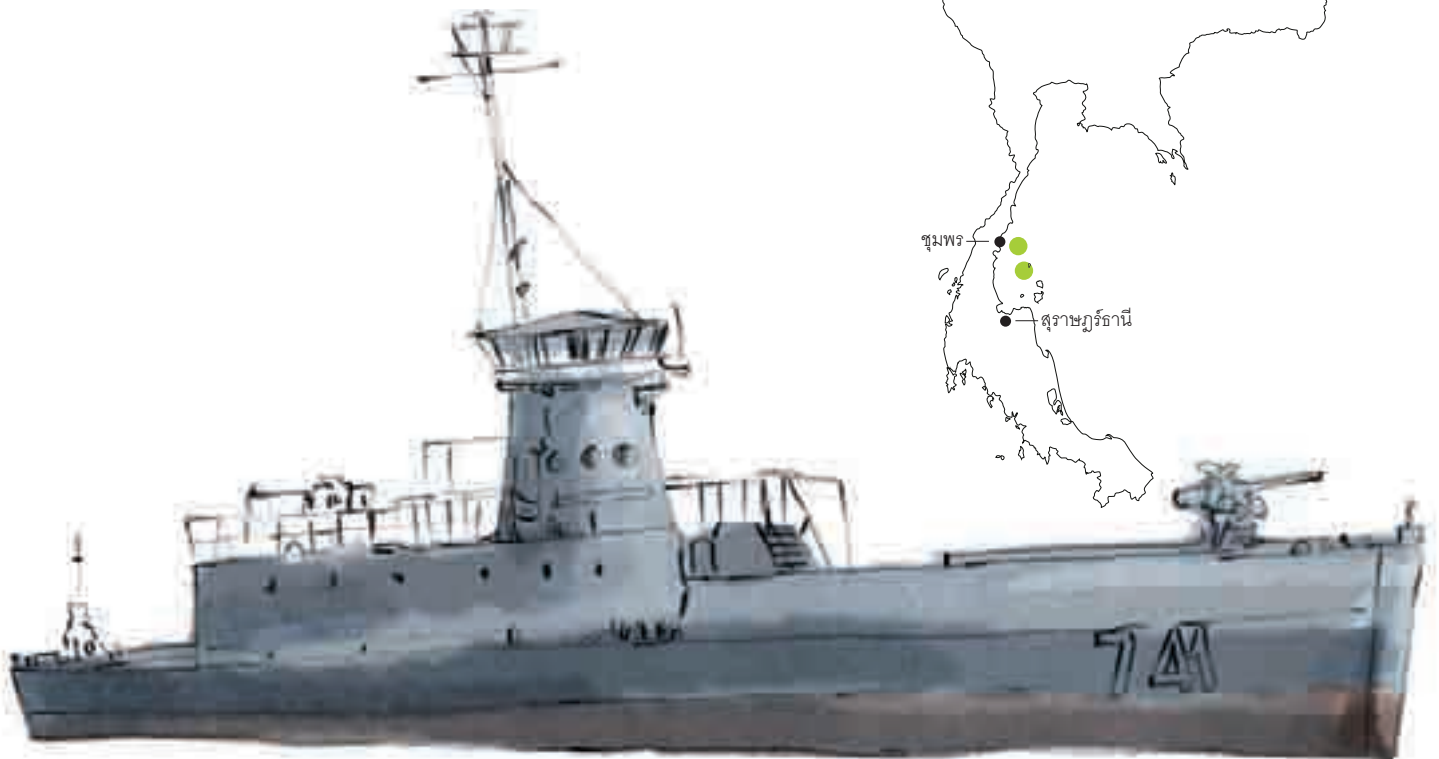
“...สยามเป็นชาติของเรา ธงทุกเสาชักขึ้นทุกลำ ถึงเรือจะจมในน้ำ
ธงไม่ต่ำลงมา เกิดมาเป็นไทย ใจร่วมกันแหละดี รักเหมือนพี่เหมือนน้อง
ช่วยกันป้องกันปฐพี...”

เสียงเพลง “**ดอกประดู่**” จากวงดุริยางค์ทหารเรือดังกล่าวผืนน้ำทะเลอันเรียบสงบ
บนท้องฟ้าอากาศสดใส ขณะที่เรือหลวง *ปราบ* ตั้งลำลอยเด่นเป็นสง่าใกล้เกาะง่ามน้อย จังหวัดชุมพร
ในปลายฤดูร้อนปี 2554

สิ่งโดดเด่นบนผืนน้ำเรือคือป้อมปืนขนาดใหญ่ แต่ก็มีใช้ปฏิบัติการรบพิทักษ์มาตุภูมิในสงครามใดๆ
ความจริงเรือหลวง *ปราบ* ปลดประจำการแล้วตั้งแต่เมื่อปี 2549

วันนี้เรือหลวง *ปราบ* อันสง่างามกำลังจะออกปฏิบัติหน้าที่สุดท้ายซึ่งแตกต่างไปอย่างสิ้นเชิงกว่าครั้งใด
เพราะเป็นปฏิบัติการใต้ผืนน้ำทะเล ขณะที่ในการสู้รบ เรือที่จมลงสู่ท้องทะเลคือความพ่ายแพ้และความ
สูญเสีย แต่การลงสู่ใต้ทะเลครั้งนี้ของเรือหลวง *ปราบ* คือความหวังของการฟื้นฟูชีวิต ท่ามกลาง
เสียงเพลงที่บรรเลงขึ้นดั่งการสดุดีและประจักษ์พยานผู้คนมากมายที่มาร่วมส่งเรือ

เดือนถัดมา เรือหลวง *สัตกุด* เรือยกพลขึ้นบกที่เคยเป็นเรือครู
ในการศึกษาของทหารเรืออีกลำหนึ่ง ก็ได้รับการวางไว้ใต้ท้องทะเลใกล้
แนวปะการังหินขาว ด้านตะวันตกของเกาะเต่า จังหวัดสุราษฎร์ธานี
เพื่อปฏิบัติหน้าที่สุดท้ายเช่นเดียวกัน
นั่นคือ หน้าที่ในฐานะแหล่งเรียนรู้ทางธรรมชาติใต้ท้องทะเลไทย

ปกป้องแนวปะการัง

ย้อนกลับไปเมื่อต้นปี 2553 เกิดปรากฏการณ์น้ำทะเลมีอุณหภูมิสูงเกิน 30.5 องศาเซลเซียสติดต่อกันเป็นระยะเวลาอันยาวนาน ส่งผลให้เกิดปรากฏการณ์ “ปะการังฟอกขาว” (coral bleaching) โดยปะการังจะขับสาหร่ายเซลล์เดียวออกจากเนื้อเยื่อ ทำให้สีของปะการังเปลี่ยนเป็นเนื้อเยื่อใสมองเห็นโครงสร้างหินปูนภายใน และหากเกิดรุนแรงต่อเนื่อง ปะการังอาจตายเพราะขาดพลังงานจากการสังเคราะห์แสงของสาหร่ายเซลล์เดียว

ทะเลไทยเคยเผชิญปรากฏการณ์ปะการังฟอกขาวมาบ้าง บางปีเกิดขึ้นเฉพาะแห่ง บางปีเกิดในบริเวณกว้าง แต่ไม่มีครั้งไหนรุนแรงเท่าครั้งนี้ ปะการังตายเกือบทั่วทะเลไทย

เมื่อน้ำทะเลร้อน ปะการังตาย ผลกระทบจึงส่งต่อเป็นลูกโซ่แก่ชีวิตอื่นๆ เพราะแนวปะการังเป็นแหล่งอนุบาลสัตว์น้ำวัยอ่อน และแหล่งหลบภัยของสัตว์ทะเล ซึ่งเกี่ยวพันอย่างยิ่งกับความอุดมสมบูรณ์และระบบนิเวศของธรรมชาติใต้ท้องทะเล มาจนถึงมนุษย์ ซึ่งอาศัยพึ่งพาทะเลทั้งการประมงและการท่องเที่ยว เป็นอาหาร อาชีพ และรายได้ของคนจำนวนมาก

แต่จะมีหนทางใดช่วยลดผลกระทบต่อแนวปะการังลงได้บ้าง

หนึ่งในแนวคิดที่เหล่านักวิทยาศาสตร์ทางทะเลได้ประชุมร่วมกันที่กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งในปีนั้น คือ “การสร้างแหล่งดำน้ำโดยมนุษย์” (man made dive site) เพราะจากการศึกษาพบว่า หากแนวปะการังบริเวณใดได้รับความนิยมมาก ผลกระทบต่อปะการังย่อมสูงตามไปด้วย ไม่ว่าจะเป็นผลกระทบจากการดำน้ำตื้น (snorkeling) เช่น การยืนบนปะการัง การทอดสมอลงในแนวปะการังของเรือน้ำเที่ยว หรือผลกระทบจากการดำน้ำลึก (scuba) เช่น การจับหรือโดนสัตว์ทะเล การเตะตีนถูกปะการังหรือพัดตะกอนทรายปลิวฟุ้ง เป็นต้น ขณะที่การปิดจุดดำน้ำหรือประกาศห้ามการท่องเที่ยวแนวปะการังไม่ใช่เรื่องง่าย และจะส่งผลกระทบต่อรายได้ของคนในท้องถิ่นและธุรกิจท่องเที่ยวด้วย ดังนั้นหากสามารถสร้างแหล่งดำน้ำทดแทนแล้ว ก็จะช่วยลดผลกระทบของมนุษย์ที่ซ้ำเติมต่อแนวปะการังธรรมชาติซึ่งกำลังฟอกขาวให้มีโอกาสฟื้นฟูตัวเอง

< หลังจากการวางเรือหลวง
พบว่ามิปลากะเลเข้ามาหากิน
และเพิ่มจำนวนชนิดจากปีแรก 40 ชนิด
เป็นมากกว่า 60 ชนิดในปีต่อๆ มา

แต่ปัญหาของการสร้างแหล่งดำน้ำคือเงินลงทุนมหาศาล และความแปลกใหม่ที่มากพอจะดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาชมสถานที่แห่งนี้แทนการไปรบกวนแนวปะการังธรรมชาติ ปตท.สม. ในฐานะองค์กรหนึ่งที่เป็นผู้ดำเนินการสำรวจ และผลิตปิโตรเลียมในทะเลไทย จึงได้เข้ามาร่วมสนับสนุนให้เกิด “โครงการศึกษาและพัฒนาการนำเรือรบหลวงมาใช้เพื่อจัดทำแหล่งท่องเที่ยวใต้ทะเล จังหวัดชุมพรและจังหวัดสุราษฎร์ธานี” ร่วมกับหน่วยงานต่างๆ ได้แก่ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง จังหวัดชุมพร จังหวัดสุราษฎร์ธานี ตัวแทนผู้ประกอบการและชุมชนในพื้นที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง กองทัพเรือ หน่วยงานต้นสังกัดของเรือรบหลวง และสถาบันการศึกษา ซึ่งมี ผศ.ดร.ธรรณ อารังนาวาสวัสดิ์ แห่งภาควิชาวิทยาศาสตร์ทางทะเล คณะประมง มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เป็นกำลังสำคัญ

การสร้างแหล่งดำน้ำใหม่โดยมนุษย์นั้น แต่ละท้องที่ทั่วโลกมีความนิยมใช้วัสดุแตกต่างกันไป ตั้งแต่ตู้โบกี้รถไฟ เครื่องบิน รถถัง แต่ที่ได้รับความนิยมมากที่สุดคือ เรือ ซึ่งมีทั้งเรือโดยสาร เรือดำน้ำ และเรือรบผ่านสงคราม สำหรับในประเทศไทย กองทัพเรือเคยวางเรือหลวงคราม และเรือหลวงกูดลงสู่ใต้ท้องทะเลใกล้แหล่งท่องเที่ยวพัทยา จังหวัดชลบุรี มาแล้วเมื่อปี 2546

ภารกิจครั้งนี้ ปตท.สม. จึงรับหน้าที่ประสานงานกับ ผู้ว่าราชการจังหวัดชุมพร ผู้ว่าราชการจังหวัดสุราษฎร์ธานี และกองทัพเรือ ซึ่งในที่สุดกองทัพเรือได้สนับสนุนเรือรบหลวงสองลำสำหรับโครงการนี้ คือ เรือหลวงปราบ และเรือหลวงสัตกูด ด้วยเกียรติภูมิและขนาดเรือเหมาะสมสำหรับการสร้างเป็นแหล่งดำน้ำ

เรือหลวงปราบและเรือหลวงสัตกูดเป็นเรือยกพลขึ้นบกขนาดเล็ก (Landing Craft Infantry) มีความยาวเกือบ 50 เมตร ลักษณะคล้ายคั้งกันจนแทบแยกไม่ออก ยกเว้นที่หัวเรือหลวงสัตกูดมีป้อมยกขึ้นสูงเป็นพิเศษ ทั้งสองลำผ่าน

การสงครามครั้งสำคัญจนเป็นเรือหลวงติดดาว โดยเรือหลวงสัตกูด เดิมเป็นเรือรบของกองทัพสหรัฐอเมริกา เข้าประจำการปี 2487 มีชื่อตามหมายเลขเรือว่า LCI-739 เข้าร่วมในสมรภูมิมิรบสามครั้งสำคัญในทะเลแปซิฟิก ได้แก่ สมรภูมิมู่เกาะปาเลา สมรภูมิมือโระจิมะ และสมรภูมิมือโอะกินะวะ ในช่วงท้ายของสงครามโลกครั้งที่ 2 จึงได้เป็นเรือรบ 3 ดาว ส่วนเรือหลวงปราบ เดิมคือเรือ LCI-670 เป็นเรือรบ 1 ดาว จากการเข้าร่วมสมรภูมิกพลขึ้นบกที่หาดนอร์ม็องดี ประเทศฝรั่งเศส

ภายหลังสงครามโลก กองทัพสหรัฐฯ ได้มอบเรือทั้งสองลำแก่กองทัพเรือไทย และได้เปลี่ยนชื่อเรือเป็นเรือหลวงสัตกูด 742 และเรือหลวงปราบ 741 ตามชื่อเกาะสัตกูด อำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ และเกาะปราบ อำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี จังหวัดสุราษฎร์ธานี ตามระเบียบการตั้งชื่อเรือยกพลขึ้นบกขนาดเล็กตามชื่อเกาะของกองทัพเรือไทย

เรือรบทั้งสองลำขึ้นระวางประจำการในปี 2490 และได้ปฏิบัติหน้าที่ลำเลียงพลขึ้นบก ลาดตระเวนน่านน้ำ ช่วยเหลือเรือประมงที่ประสบอุบัติเหตุ โดยเฉพาะการทำหน้าที่เป็น “เรือครู” ให้นักเรียนนายเรือนับพันนับหมื่นนายฝึกหลักสูตรการเดินเรือและการใช้อาวุธมาตลอดเวลา 60 ปี จนกระทั่ง “ชราภาพ” ต้องปลดประจำการในปี 2549

ประวัติศาสตร์อันน่าตื่นใจและรูปลักษณ์อันสง่างาม จึงเป็นสิ่งรับประกันอย่างดียิ่งให้แก่การสร้างแหล่งเรียนรู้เรือหลวงไทยใต้ทะเล ทั้งยังเป็นโอกาสเผยแพร่เกียรติประวัติของเรือหลวงให้เป็นที่รู้จักของสาธารณชนทั้งชาวไทยและต่างประเทศ โดยเฉพาะชาวจังหวัดชุมพรและสุราษฎร์ธานี ต่างมีความยินดีตอบรับการวางเรือหลวงไว้ในท้องที่ของตน

อย่างไรก็ตามแม้จะผ่านสมรภูมิมาย่างโชกโชก แต่กว่าเรือหลวงทั้งสองลำจะวางลงสู่ใต้ท้องทะเลกลับไม่ใช่เรื่องง่าย

การเตรียมการ สำหรับภารกิจสุดท้าย

“ก่อนจะวางเรือหลวงทั้งสองลำ เราคุยกับหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐ เอกชน เจ้าหน้าที่ และชุมชน มีการดำน้ำสำรวจใต้พื้นทะเล เพื่อหาตำแหน่งที่เหมาะสมกับการวางเรือ โดยศึกษาทั้งสภาพกระแสน้ำ ความขุ่น ลักษณะพื้นท้องทะเล จำนวนชนิดของสัตว์น้ำต่าง ๆ”

ผศ. ดร. ธรณ์ อารังนาวาสวัสดิ์ เล่าถึงเบื้องหลังการทำงานในช่วงปี 2553 ต่อเนื่องไปถึงปี 2554

“ที่ชุมพร เราเลือกใกล้เกาะง่ามน้อย ซึ่งเป็นแหล่งดำน้ำลึกสำคัญของจังหวัด ส่วนที่สุราษฎร์ธานี เราเลือกที่เกาะเต่าเพราะเป็นแหล่งเรียนดำน้ำที่มีชื่อเสียงระดับโลก รวมถึงมีแนวปะการังที่ได้รับผลกระทบอย่างมาก”

กติกาลำคัญของการเลือกพื้นที่วางเรือ คือต้องช่วยลดผลกระทบที่เกิดกับแนวปะการังได้จริง ซึ่งหมายถึงต้องเป็นตำแหน่งที่นักดำน้ำสามารถเดินทางมาดำน้ำได้สะดวก โดยเลือกพื้นที่ไม่ไกลจากแนวปะการังธรรมชาติซึ่งเป็นจุดท่องเที่ยวเดิมมากนัก สำหรับที่เกาะเต่า เลือกตำแหน่งบริเวณใกล้กองหินขาวซึ่งเป็นจุดดำน้ำสำคัญทางทิศตะวันตกของเกาะเต่า และเป็นแหล่งอาศัยของสัตว์เกาะติดจำนวนมาก (“สัตว์เกาะติด” หรือ sessile organism หมายถึงสัตว์ที่เกาะติดกับแหล่งที่อยู่ ไม่เคลื่อนที่ เช่น ปะการัง เห็ดทะเล ดอกไม้ทะเล กัลปังหา ปะการังดำ ฟองน้ำ ฯลฯ) จึงช่วยรับประกันว่าในอนาคตเรือหลวงจะเป็นแหล่งอาศัยของสัตว์เกาะติดและมีปลาทะเลเข้ามาอาศัยอยู่จำนวนมากตามไปด้วย

ส่วนที่เกาะง่ามน้อยเป็นเกาะสัมปทานรังนกนางแอ่น มีลักษณะเป็นผาหินปูนสูงชัน แม้จะมีสัตว์เกาะติดน้อยกว่าที่กองหินขาว แต่ก็เป็นที่อยู่อาศัยของปลาจำนวนมากมหาศาล

งานสำคัญอีกด้านหนึ่ง คือการเตรียมเรือหลวงให้พร้อมสำหรับปฏิบัติการ

คณะทำงานนักวิทยาศาสตร์ทางทะเลจากมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ได้ศึกษาวัสดุเรือเหล็กแล้วพบว่ามีความคงทนต่อสภาพผุกร่อนใต้ท้องทะเล โดยอาจอยู่ได้นานกว่า 60 ปี และจากการศึกษาสภาพเรือหลวงเพื่อปรับปรุงให้

เหมาะสมแก่การเป็นแหล่งเรียนรู้เรือหลวงไทยใต้ทะเล โดยส่งผลกระทบต่อท้องทะเลน้อยที่สุด จึงพบว่าต้องดำเนินการทำความสะอาดเรือ ทาสีเรือใหม่ด้วยสีไร้สารตะกั่วทั่วทั้งลำ และกำจัดสิ่งนี้อาจส่งผลกระทบต่อห่วงโซ่อาหาร เช่น ไฟเบอร์ ฯลฯ โดยมีอุ้งบางกอกของบริษัทอุ้งกรุงเทพ จำกัด ซึ่งเป็นรัฐวิสาหกิจในความดูแลของกองทัพเรือ ดูแลการปรับปรุงเรือหลวงมาตลอด

นอกจากนี้ยังพบว่ามีการสร้างที่อาจเป็นอันตรายต่อนักดำน้ำ จึงดำเนินการปิดช่องทางเข้าสู่ห้องต่างๆ ภายในตัวเรือเพื่อไม่ให้นักดำน้ำหลงเข้าไปติดอยู่ภายใน การตัดชิ้นส่วนที่อาจเกี่ยวอุปกรณ์ดำน้ำออก การปรับปรุงโครงสร้างที่ผู้พังง่าย พร้อมติดตั้งป้ายบอกเขตดำน้ำเฉพาะสำหรับนักดำน้ำที่ผ่านหลักสูตรดำน้ำในเรือจม ที่เรียกว่า wreck diving ที่สามารถดำเข้าไปในเรือได้

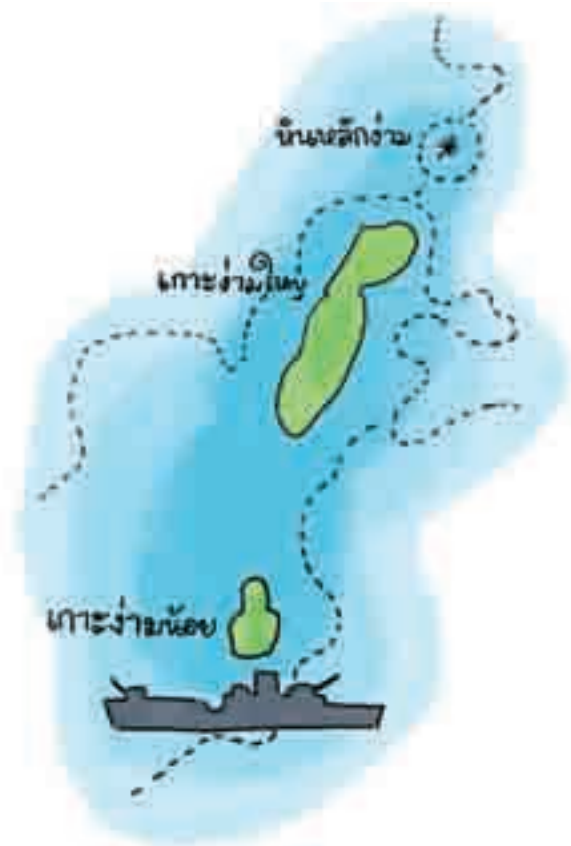
ในที่สุดการเตรียมการที่ใช้เวลาหลายเดือนก็มาถึงวันสำคัญ วันที่ 19 พฤษภาคม ซึ่งตรงกับวันสิ้นพระชนม์ของพลเรือเอก พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอาภากรเกียรติวงศ์ กรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์ หรือ “เสด็จเตี้ย” เรือหลวงปราบออกเดินทางจากอู่ทหารเรือพระจุลจอมเกล้า จังหวัดสมุทรปราการ จนกระทั่งถึงที่หมายบริเวณทางทิศใต้ของเกาะง่ามน้อย จังหวัดชุมพร เพื่อเข้าพิธีส่งมอบเรือหลวงปราบแก่จังหวัดชุมพร

08.00 น. ของเช้าวันที่ 20 พฤษภาคม 2554 เรือหลวงปราบค่อยๆ ดำดิ่งลงสู่ท้องทะเลจากการเปิดวาล์วให้น้ำเข้าสู่ภายในลำเรือ จนลงไปวางอยู่บนพื้นทะเลลึกราว 28 เมตรจากระดับผิวน้ำ

และอีกเดือนถัดมา วันที่ 18 มิถุนายน 2554 เรือหลวงศักดิ์ภูได้รับการวางลงสู่ใต้ท้องทะเลที่บริเวณหน้าหาดทรายรี เกาะเต่า จังหวัดสุราษฎร์ธานี

นับจากวันนั้นเรือหลวงทั้งสองลำได้เปลี่ยนภารกิจจากการปกป้องประเทศ เป็นการช่วยเหลือแนวปะการังธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมใต้ทะเล เป็นแหล่งเรียนรู้การพัฒนากิจการของสัตว์ทะเลในระยะยาว เป็นแหล่งดำน้ำที่จะสร้างรายได้ให้ท้องถิ่นจำนวนมาก และสามารถพัฒนาเป็นแนวปะการังขนาดใหญ่ในอนาคต

เป็นภารกิจที่จะต่อเนื่องไปอีก 60 ปี นับรวมอายุการรับใช้ประเทศชาตินั้นยาวนานถึง 120 ปี

เรือหลวงปราบ 741 (LCI-741 H.T.M.S. Prab)

ประเภท : เรือยกพลขึ้นบกขนาดเล็ก (landing craft infantry)
ขนาด : ยาว 48.46 เมตร กว้าง 7.08 เมตร สูง 16.90 เมตร
เข้าประจำการครั้งแรก : กองทัพเรือสหรัฐฯ วันที่ 28 มีนาคม 2487
เข้าประจำการในกองทัพเรือไทย : 2490
กำลังพล : บรรทุกได้สูงสุด 54 นาย
ภารกิจในสงครามโลกครั้งที่ 2 :
 สมรภูมิจาก Invasion of Southern France
 15 สิงหาคม-16 กันยายน 2487

ตำแหน่งการวางเรือหลวงปราบและเรือหลวงสัตकुต

เรือหลวงสัตकुต 742 (LCI-742 H.T.M.S. Sattakut)

ประเภท : เรือยกพลขึ้นบกขนาดเล็ก (landing craft infantry)
ขนาด : ยาว 48.86 เมตร กว้าง 7.08 เมตร สูง 17.50 เมตร
เข้าประจำการครั้งแรก : กองทัพเรือสหรัฐฯ วันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2487
เข้าประจำการในกองทัพเรือไทย : 2490
กำลังพล : บรรทุกได้สูงสุด 62 นาย
ภารกิจในสงครามโลกครั้งที่ 2 :
 สมรภูมิจาก Palau Islands (6 สิงหาคม-14 ตุลาคม 2487)
 สมรภูมิจาก Iwo Jima (19 กุมภาพันธ์-3 มีนาคม 2488)
 สมรภูมิจาก Okinawa Gunto (27 มีนาคม-14 มิถุนายน 2488)

บ้านใหม่ใต้ท้องทะเล

พิธีการวางเรือหลวงสำเร็จลุล่วง แต่โครงการยังไม่เสร็จสิ้น ด้วยสิ่งสำคัญอีกประการสำหรับโครงการนี้ คือการศึกษาด้านวิทยาศาสตร์ทางทะเล โดยแบ่งเป็นสามส่วน คือการศึกษาลักษณะทางด้านสิ่งแวดล้อม การศึกษาการเปลี่ยนแปลงของสัตว์เกาะติดและประชากรปลา และการศึกษาด้านการใช้ประโยชน์และการจัดการแหล่งดำน้ำเรือหลวง

การศึกษาลักษณะรอบเริ่มทำตั้งแต่เรือลงสู่พื้นท้องทะเล ทั้งการติดตามปริมาณตะกอนฟุ้งกระจาย ขยะหรือสารที่อาจหลงเหลืออยู่ในเรือ ตลอดจนสุขภาพพื้นท้องทะเลและ กระแสน้ำ ผลการศึกษายืนยันว่าไม่มีผลกระทบต่ออย่าง มีนัยสำคัญในทุกด้าน พื้นท้องทะเล สัตว์เกาะติดและ ปลาทะเลยังคงมีสภาพเดิม

สำหรับการศึกษาเกี่ยวกับสิ่งมีชีวิต ตั้งแต่เริ่มโครงการ ได้เชื่อมเหล็กเป็นตารางสี่เหลี่ยมติดตั้งบริเวณกราบเรือ เพื่อใช้เป็นแปลงพื้นที่ที่ศึกษาวิจัยระยะยาว โดยเฉพาะการติดตามสัตว์เกาะติดจำพวกฟองน้ำ ปะการังดำ แล้ทะเล ซึ่งเป็นสิ่งดึงดูดนักท่องเที่ยว

“จริงๆ แล้วหลังจากวางเรือได้สักเดือนสองเดือน บริเวณเรือก็เต็มไปด้วยปลาหลายชนิดเข้ามาอาศัย โดยเฉพาะพวกปลาเล็ก ๆ จาก 10 ชนิดเพิ่มเป็นกว่า 60 ชนิด สัตว์เกาะติดก็เพิ่มจำนวนมากขึ้นเพราะว่าอยู่ใกล้ แนวปะการังเดิม จึงมีตัวอ่อนลอยมาเกาะติดที่เรือจำนวนมาก” ดร. ธรณ์ หัวหน้าโครงการประเมินผลสำเร็จของการศึกษา และพัฒนาการนำเรือรบหลวงมาใช้เพื่อจัดทำแหล่งท่องเที่ยวใต้ทะเล จังหวัดชุมพรและจังหวัดสุราษฎร์ธานี ให้ความเห็น

เพียงวันแรกพบฝูงปลามากมายเข้ามาว่ายวนเวียน สปีดาร์แรกบางส่วนของเรือกลายเป็นที่อยู่ของปลาแก้ว ปลาสิงโต ผ่านไป 1 ปีชนิดปลาเพิ่มมากกว่า 40 ชนิด และปีต่อ ๆ มา

ก็เพิ่มเป็นมากกว่า 60 ชนิด โดยเฉพาะที่เรือหลวงปราบ จะพบเห็นฉลามวาฬได้อย่างสม่ำเสมอ

สำหรับสัตว์เกาะติดนั้นใช้เวลาลงเกาะช้ากว่าปลา จากวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโทของนางสาวพิศคาร์ รุ่งเรืองทองทวี เรื่อง การประเมินชนิดและปริมาณของ สัตว์เกาะติดบนเรือหลวงสัตกูด เกาะเต่า จังหวัดสุราษฎร์ธานี จากการเก็บข้อมูลตั้งแต่ปี 2554-2557 ทั้งปัจจัยด้าน ระดับความลึก บริเวณรับแสงและอับแสง ทั้งในแนวตั้งและแนวนอน รวมถึงพื้นที่ตะกอน สามารถแบ่งพัฒนาการเป็นสามระยะ ระยะแรกมีไบรโอซัว เพรียงหิน หอยนางรม และปะการังดำ ระยะที่ 2 พบกลุ่มปะการัง แล้ทะเล และฟองน้ำ มากขึ้น และในระยะที่ 3 สัตว์เกาะติดมีปริมาณเพิ่มมากขึ้นอย่างเห็นได้ชัด โดยในระดับความลึก 18 เมตร พบฟองน้ำเคลือบเป็นสัตว์เด่น ระดับความลึก 25 เมตร พบปะการังดำเป็นสัตว์เด่น

ในส่วนของน้ำเรือหลวงเป็นแหล่งดำน้ำแทนแนวปะการังธรรมชาตินั้น ปรากฏว่าได้ผลดีมาก

“นักดำน้ำนิยมไปดำบริเวณเรือรบหลวงสัตกูดมาก ทั้งนักเรียนดำน้ำที่ไปสอบดำน้ำ เพราะบริเวณคาดฟ้าเรือ มีระดับความลึกพอดีสำหรับการสอบคือประมาณ 18 เมตร ส่วนพวกที่ชำนาญกว่าก็สามารถดำลึกลงไปถึง 30 เมตร และยังมีเขตเฉพาะสำหรับนักดำน้ำที่ผ่านหลักสูตร wreck diving หรือการดำน้ำในเรือจม” ดร. ธรณ์อธิบายถึงลักษณะเรือหลวงใต้ทะเลที่ตอบสนองของความต้องการของนักดำน้ำได้อย่างหลากหลาย

วันนี้ทุกเช้าพายเรือหลายลำต่างแวะเวียนมาจอด นักท่องเที่ยวพากันโดดลงน้ำ ส่วนนักเรียนดำน้ำที่มาสอบ แม้ตื่นกบจะบัดบายไปโดนเรือบ้าง แต่หลักย่อมทนทานกว่าแนวปะการังซึ่งเป็นสิ่งมีชีวิตใต้ทะเลที่แสนบอบบาง

“เรือครู” ทั้งสองลำจึงมีส่วนช่วยพิทักษ์ทะเลไทยเกินความคาดหมาย

“

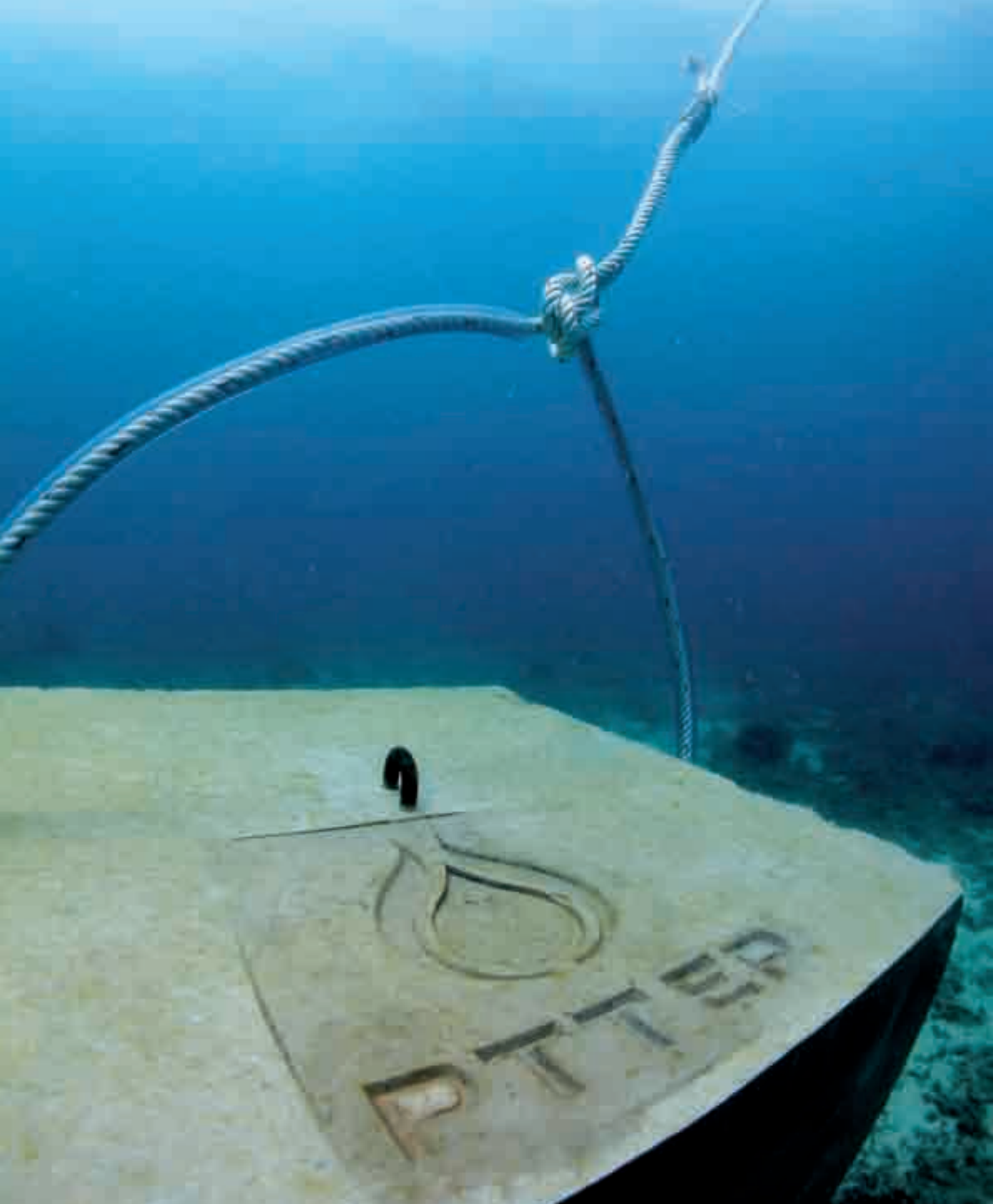
เราเลือกที่เกาะเต่า
เพราะเป็นแหล่งเรียนดำน้ำที่มีชื่อเสียงระดับโลก
รวมถึงมีแนวปะการังที่ได้รับ
ผลกระทบอย่างมาก

”

ผศ. ดร. ธรณ์ ธำรงนาวาสวัสดิ์

ภายในเรือหลวงกลายเป็น
ที่อาศัยของ “สัตว์เกาะติด”
เช่น เพรียงหิน หอยนางรม
ปะการังดำ ฟองน้ำ ฯลฯ
ซึ่งจะทำให้มีปลาทะเลเข้ามาอาศัย
จำนวนมากตามไปด้วย

< กุ๊นคอนกรีตขนาด 1 ลูกบาศก์เมตร สำหรับวางบนผืนทราย มีเส้นเชือกโยงกับลูกทุ่น (ววา) เพื่อใช้ผูกเรือแทนการโยนสมอลลงในแนวปะการัง

ภารกิจที่ยังไม่จบ

การเพิ่มแหล่งดำน้ำโดยมนุษย์เป็นความพยายามครั้งสำคัญในการปกป้องแนวปะการังธรรมชาติ แต่ถึงกระนั้น การจะรักษาแนวปะการังให้รอดพ้นความหายนะยังต้องอาศัยความร่วมมือกันอีกหลายด้าน

ในเมื่อมนุษย์คือตัวแปรสำคัญ มนุษย์จึงต้องเป็นผู้หาทางออก

ยิ่งเมื่อเรือบริการนักท่องเที่ยวจำนวนมากต่างพากันเข้ามาในพื้นที่ ผลกระทบจากการทอดสมอจอดเรือจึงอาจทำลายแนวปะการังได้อย่างไม่คาดคิด หากขาดการจัดการที่ดี

สำหรับเกาะเต่าซึ่งเป็นแหล่งดำน้ำที่มีผู้มาเยือนมากที่สุดแห่งหนึ่งของโลก บริเวณแนวปะการังเต็มไปด้วยเรือพานักดำน้ำชาวไทยและชาวต่างชาติมากระโดดลงทะเลแทบไม่เว้นวัน ด้วยความห่วงใยต่อผลกระทบในระยะยาวที่อาจเกิดขึ้นจากกิจกรรมการท่องเที่ยว ผู้ประกอบการธุรกิจด้านการดำน้ำบนเกาะเต่า จึงรวมตัวกันเป็น “ชมรมรักษ์เกาะเต่า” ช่วยกันวางหลักการและข้อปฏิบัติการลงดำน้ำในพื้นที่ รวมถึงการดูแลรักษาท้องทะเล และความปลอดภัยของนักดำน้ำ

ประเด็นที่น่าเป็นห่วงคือการทอดสมอจอดเรือตามแนวปะการัง ปตท.สผ. จึงได้เข้าร่วมมือกับชมรมรักษ์เกาะเต่า มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ และหน่วยงานเอกชนอื่นๆ สนับสนุนการจัดทำทุ่นผูกเรือและคอยดูแลซ่อมแซมทุ่นอย่างต่อเนื่อง

ภายหลังจากการติดตามทดลองผิวดลองถูกมาหลายรูปแบบ ชมรมรักษ์เกาะเต่าพบว่าทุ่นผูกเรือที่น่าจะมีความคงทนและส่งผลกระทบน้อยที่สุด คือทุ่นหล่อปูนคอนกรีตขนาด 1 ลูกบาศก์เมตร คือมีความกว้าง ยาว สูง ด้านละ

1 เมตรเท่ากัน ฝั่งหัวเหล็กไว้สำหรับร้อยเชือกผูกทุ่นทรงกลมให้ลอยขึ้นบนผิวน้ำ เป็นสัญญาณบ่งบอกตำแหน่งการจอดเรือที่ปลอดภัย โดยให้เรือจอดผูกเชือกเข้ากับทุ่น ห้ามการทิ้งสมอเรือหรือผูกเชือกกับปะการังซึ่งจะทำอันตรายต่อแนวปะการังโดยเด็ดขาด

จนถึงขณะนี้เกาะเต่ามีการจัดการวางทุ่นในแหล่งดำน้ำต่างๆ ไม่น้อยกว่า 100 ทุ่น ซึ่งอาจยังไม่พอเพียงสำหรับปริมาณนักท่องเที่ยวและนักดำน้ำจำนวนมาก ความร่วมมือกันของชุมชน เทศบาลท้องถิ่น และการสนับสนุนของหน่วยงานต่างๆ จะเป็นคำตอบให้กับอนาคตของทรัพยากรใต้ทะเลแห่งนี้

.....

วันนี้เรือหลวงปราบและเรือหลวงสัตกูดได้กลายเป็นแหล่งดำน้ำยอดนิยม ไม่เพียงแต่ของชาวไทย แต่เป็นแหล่งดำน้ำที่คนทั่วโลกรู้จัก เรือทั้งสองลำปฏิบัติหน้าที่เสมือนเป็นแนวปะการังเทียมแทนแนวปะการังธรรมชาติ

ความอุดมสมบูรณ์ของบรรดาสัตว์ทะเลหลากหลายชนิดที่กำลังก่อตัวขึ้น พัฒนาให้สถานที่แห่งนี้เป็นแหล่งเรียนรู้เรือหลวงไทยใต้ทะเลของนักดำน้ำ และกลายเป็นพื้นที่ศึกษาวิจัยของนักวิทยาศาสตร์ทางทะเล เพื่อแสวงหาแนวทางใหม่ในการอนุรักษ์และฟื้นฟูทะเลแห่งอื่นๆ ต่อไปในอนาคต

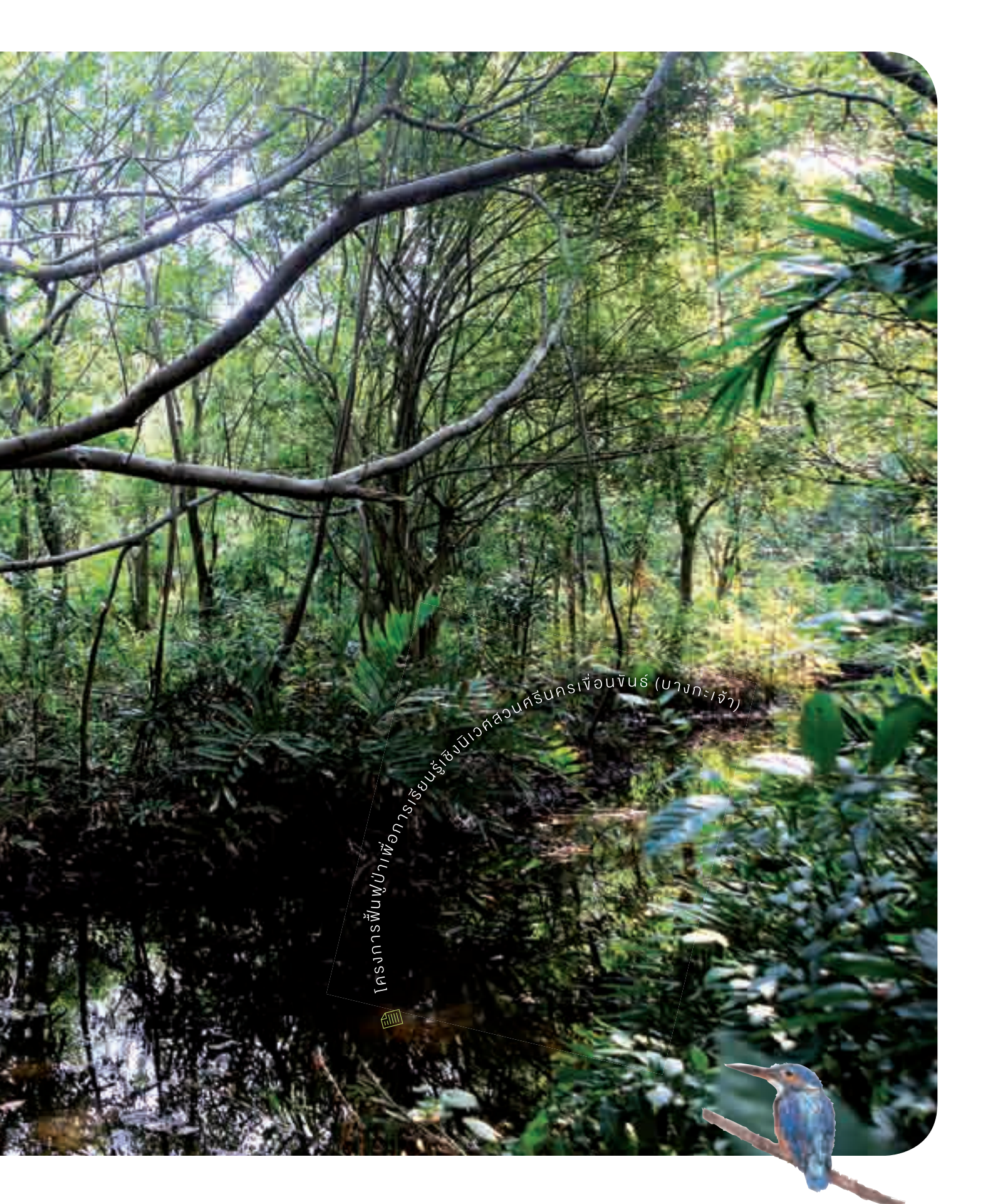
ช่วยรักษาให้แนวปะการังยังอยู่คู่ทะเลไทยไปอีกนาน...ตราบเท่าที่เรารู้จักรักษ์ทะเล **♣**

พื้นที่ป่าโบราณค้ำบางกะเจ้า

เก็บธรรมชาติไว้ก่อนสูญหาย

ป่าบึงชูนน้ำ หนึ่งใน
ระบบนิเวศสามอย่างที่เคย
ดำรงอยู่ในค้ำบางกะเจ้า
ได้รับการอนุรักษ์ไว้ใน
สวนศรีนครเขื่อนปัมร์

โครงการฟื้นฟูป่าเพื่อการเรียนรู้เชิงนิเวศสวนศรีนครเขื่อนขันธ์ (บางกะเจ้า)

ชั้นบนสุดของหอดูนก
สามารถมองลงมาเห็น
ธรรมชาติอันร่มรื่น
ช่วยสร้างความตระหนักรู้
ในคุณค่าของสถานที่แห่งนี้

พื้นที่คู้งบางกะเจ้าดูเหมือนเกาะสีเขียว
ที่โอบล้อมด้วยแม่น้ำเจ้าพระยาและป่าคอนกรีต

หากเรามีโอกาสขึ้นเครื่องบินจากสนามบินสุวรรณภูมิลงปลายทางใต้ เมื่อมองไปทางทิศตะวันตก จะเห็นพื้นที่สีเขียวขนาดใหญ่เหมือนเกาะที่ถูกแม่น้ำเจ้าพระยาล้อมไว้ และยังมีย่านตึกสูงระฟ้ากับอาคารชุมชนบ้านเรือนปิดล้อมรอบหนาแน่นอีกชั้นหนึ่ง เป็นภาพที่ดูขัดแย้งอย่างสิ้นเชิงกับพื้นที่คล้ายกระเพาะหมูซึ่งเต็มไปด้วยต้นไม้เขียวชอุ่มชุ่มชื้น รู้จักกันดีในชื่อ “คู้งบางกะเจ้า”

คู้งบางกะเจ้าดำรงสภาพธรรมชาติดั้งเดิมในท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของยุคสมัย ถือเป็นพื้นที่ธรรมชาติขนาดใหญ่ใกล้กรุงเทพมหานคร จนได้รับการยกย่องจากนิตยสาร *Time* ในปี 2549 ว่าเป็น The Best Urban Oasis of Asia

นัยสำคัญของคำว่า oasis คือการทำหน้าที่เป็นปอดผลิตออกซิเจนให้คนเมืองหลวง ที่มีกว่า 7 ล้านคนได้สูดอากาศบริสุทธิ์ที่มีคุณภาพปีละประมาณ 9 เดือนจากลมที่พัดพามาตามฤดูกาล

และหากคำนึงถึงปัญหาภาวะโลกร้อนที่กำลังส่งผลต่อคนทั้งโลก พื้นที่สีเขียวราว 11,000 ไร่นี้ยังมีส่วนช่วยกักเก็บคาร์บอนถึงปีละกว่า 6,000 ตันคาร์บอนไดออกไซด์ จากงานศึกษาวิจัยขององค์การบริหารจัดการก๊าซเรือนกระจก (องค์การมหาชน) และคณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เมื่อปี 2554

ช่วงระยะหลายปีที่ผ่านมา ปอดธรรมชาติกำลังเสื่อมสภาพจากกระแสความเปลี่ยนแปลง และหากไม่มีใครเริ่มลงมือทำอะไร ทุกอย่างก็อาจสายเกินไป

ป้ายสื่อความหมายบอกชนิดนก
ที่พบเห็นได้ในสวน ช่วยกระตุ้น
ให้ผู้มาเยี่ยมชมเข้าใจธรรมชาติ
ลึกซึ้งขึ้น

เดินตามรอยพระราชดำริ

คั่งบางกะเจ้ามีความเป็นมาแต่โบราณ บ้างเรียกว่า “คั่งข้าวเหนียวนุด” เพราะการเดินทางเรืออ้อมคั่งเสียเวลาเป็นวัน พระเจ้าอยู่หัวท้ายสระแห่งกรุงศรีอยุธยา จึงโปรดเกล้าฯ ให้ขุดคลองลัดโพธิ์เพื่อย่นระยะทางตรงส่วนคอดกิวที่สุด ล่วงมาถึงสมัยรัชกาลที่ 2 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ จึงโปรดเกล้าฯ ให้สร้าง “เมืองนครเขื่อนขันธ์” ขึ้นเป็นหัวเมืองหน้าด่าน ป้องกันข้าศึกที่บริเวณปากคลองลัดโพธิ์และคลองลัดหลวง ซึ่งเรียกว่า “ปากลัด” และอพยพชาวมอญกลุ่มใหญ่มาตั้งบ้านเรือนอยู่ร่วมกับชาวมุสลิมและไทยพุทธซึ่งอาศัยอยู่มาก่อน ภายหลังกลายเป็นย่านการค้าสำคัญ แล้วเมืองนครเขื่อนขันธ์ก็พัฒนาขึ้นตามลำดับจนกระทั่งเปลี่ยนชื่อเป็นเมืองพระประแดง

ขณะที่ฝั่งหนึ่งค่อย ๆ เจริญขึ้น แต่อีกฝั่งภายในโค้งคั่งยังคงเก็บงำความสมบูรณ์ของธรรมชาติไว้จากความเปลี่ยนแปลงภายนอก ชุมชนชาวมอญที่เข้ามาตั้งบ้านเรือนอยู่อาศัยทำสวนแบบขุดร่องน้ำและปลูกพืชผลผสมกันหลากหลาย ทั้งไม้ผล ไม้พุ่ม มะพร้าว มะม่วงน้ำดอกไม้ กล้วย ชมพู่มาเหมี่ยว ขนุน ฯลฯ และไม้ประดับ ไม้ดอกไม้ประดับจำนวนมากเต็ม ต้นจิ้ง ฯลฯ บรรดาไม้ปลูกที่ยืนต้นแน่นขนัด งอกงามสมบูรณ์เพราะดินดี จึงดูไม่ต่างจากต้นไม้ในป่าตามธรรมชาติ ส่วนบ้านเรือนไทยและโบสถ์ศาลาวัดก็อยู่ร่วมกันอย่างกลมกลืนท่ามกลางความเขียวขจี

แต่ไม่มีสิ่งใดอยู่คงเดิมไปตลอด

ความเติบโตขยายตัวของประชากร ปัญหาน้ำเค็มรุกเข้ามาในแม่น้ำสร้างเสียหายแก่เรือกสวน และราคาที่ดินที่สูงขึ้นตามยุคสมัย นับวันอาชีพชาวสวนจึงยิ่งหดหาย ร่องสวนถูกถมขยายที่ดินปลูกบ้าน คนจากภายนอกเข้ามาอาศัยแทนที่ พืช ๆ กับการเปลี่ยนพื้นที่ใช้ประโยชน์เพื่อการอื่นมากขึ้น

ช่วงปี 2525-2530 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ประทับเฮลิคอปเตอร์ผ่านพื้นที่นี้เป็นประจำ มีพระราชดำริว่าควรสงวนพื้นที่นี้ให้เป็นพื้นที่สีเขียว และคงความเป็นปอดของคนเมืองไว้

ขณะนั้นสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (สผ.) กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นผู้ดูแลโครงการ “สวนกลางมหานคร” ได้จัดซื้อพื้นที่สวนรกร้างจำนวน 564 แปลง เนื้อที่ 1,276 ไร่ นำมาฟื้นฟู โดยในปี 2546 ได้กันพื้นที่จำนวน 148 ไร่สร้างเป็นสวนสาธารณะ และสวนพฤกษชาติ ได้รับพระราชทานชื่อว่า “สวนศรีนครเขื่อนขันธ์” ซึ่งมาจากชื่อเมืองโบราณในอดีต ดูแลโดยสำนักโครงการพระราชดำริและกิจการพิเศษ กรมป่าไม้

ปี 2551 สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จฯ เยี่ยมสวนและชุมชนในคั่งบางกะเจ้า มีพระราชดำริความตอนหนึ่งว่า

“ให้ช่วยกันอนุรักษ์พื้นที่สีเขียวเอาไว้ อย่าให้มีการก่อสร้างเพิ่มเติมจนเกินกว่ากฎหมายกำหนด ควรส่งเสริมให้มีการปลูกพืชเกษตรและป่าผสมผสาน การซ่อมแซมสวนศรีนครเขื่อนขันธ์ขอให้ทุกฝ่ายร่วมกันวางแผนให้ข้อเสนอแนะที่จำเป็นต่อการท่องเที่ยว และการศึกษาของเยาวชนคล้ายห้องเรียนธรรมชาติ”

ถึงปี 2556 ปตท.สผ. ซึ่งให้ความใส่ใจต่อการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและดำเนินโครงการที่รับผิดชอบต่อสังคมอย่างต่อเนื่อง ได้เริ่มประสานงานกับมูลนิธิชัยพัฒนา สำนักโครงการพระราชดำริและกิจการพิเศษ กรมป่าไม้ คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และหน่วยงานอื่นๆ เพื่อดำเนินงาน “โครงการฟื้นฟูป่าเพื่อการเรียนรู้เชิงนิเวศสวนศรีนครเขื่อนขันธ์”

ความท้าทายของโครงการคือการศึกษาวิจัยหาความรู้เกี่ยวกับระบบนิเวศและพันธุ์ไม้ดั้งเดิมในท้องถิ่น เพื่อหาทางให้ธรรมชาติฟื้นฟูกลับมาเหมือนครั้งอดีต

เส้นทางจักรยาน
ที่ได้รับการปรับปรุง
ให้มีสภาพดี เหมาะสม
แก่การมาพักผ่อนหย่อนใจ
และออกกำลังกาย

แผนที่คู้งบางกะเจ้า

งานนี้จึงไม่ใช่การปลูกไม้สวนไม้ประดับสวยงามตามกระแสนิยม และต่างจากการปลูกสนามหญ้าเขียว ๆ ที่สามารถนรมิตให้เสร็จได้ในช่วงสุดสัปดาห์เพียงแค่วันไปประมาณมากพอ

พื้นที่คู้บางกะเจ้าอยู่ในอำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ ห่างจากปากแม่น้ำติดอ่าวไทยเพียง 20 กิโลเมตร ได้รับอิทธิพลของน้ำขึ้นน้ำลง สภาพน้ำเค็มจากทะเล มีสภาพภูมิศาสตร์เฉพาะของท้องถิ่น มีพันธุ์ไม้และสัตว์ดั้งเดิมในธรรมชาติที่มีความหลากหลาย การฟื้นฟูโดยคำนึงถึงเอกลักษณ์ของพื้นที่จึงเป็นหลักคิดสำคัญที่จะทำให้โครงการเกิดความยั่งยืน

เมื่อเริ่มต้นการสำรวจสวนศรีนครเขื่อนขันธ์ ซึ่งเปิดเป็นสวนสาธารณะให้ประชาชนได้เข้ามาพักผ่อนหย่อนใจมาหลายปีแล้ว ก็พบว่าสิ่งอำนวยความสะดวก ทั้งเส้นทางเดินเท้า ทางจักรยาน อยู่ในสภาพทรุดโทรม จึงเสนอให้ปรับปรุงเส้นทางในสวนเป็นทางจักรยานยาว 2,200 เมตร พร้อมทั้งออกแบบเส้นทางรถเข็นสำหรับผู้พิการ 500 เมตร รวมถึงจัดทำป้ายสื่อความหมายธรรมชาติตามเส้นทาง และนิทรรศการกลางแจ้ง เพื่อให้สวนศรีนครเขื่อนขันธ์เป็นแหล่งเรียนรู้หรือห้องเรียนธรรมชาติสมดังพระราชดำริสได้ด้อย่างสมบูรณ์

ในส่วนของ การออกแบบปรับปรุงเส้นทาง การจัดทำป้ายและนิทรรศการต่าง ๆ นั้นใช้เวลาประมาณ 1 ปี ส่วนการฟื้นฟูป่าเชิงนิเวศเป็นงานระยะยาวที่ต้องติดตามอย่างต่อเนื่องไปจนถึงปี 2563

นิเวศป่าสามแบบเพื่อการเรียนรู้

ต้นลำพูใหญ่ยืนต้นสูงมองเห็นแต่ไกล มีฝูงนกเป็ดน้ำ คอสีม่วงบินมาเกาะพักหลายสิบตัว ตรงแนวป่าชายเลนริมแม่น้ำ ต้นโพทะเลเรียงราย ริมตลิ่งต้นจากเตโชโตเป็นดงใหญ่ นี่เป็นภาพเสมือนตัวแทนของระบบนิเวศป่าชายเลนในคู้บางกะเจ้าที่เติบโตขึ้นในสวนศรีนครเขื่อนขันธ์ให้ใคร ๆ ก็มาศึกษาเรียนรู้

ป่าชายเลนเป็นหนึ่งในระบบนิเวศสามอย่างที่เคยดำรงอยู่ในพื้นที่กระเพาะหมูสีเขียว

บริเวณปากคลองที่ได้รับอิทธิพลจากน้ำกร่อยช่วงน้ำ

ทะเลหนุนสูงและอิทธิพลน้ำขึ้นน้ำลง เป็นถิ่นกระจายของป่าชายเลน ส่วนที่ราบต่ำริมน้ำหรือพื้นที่ตอนใน ซึ่งมีน้ำแช่ขังในช่วงฤดูฝนและแห้งในช่วงฤดูแล้ง เคยเป็นป่าบึงน้ำจืดก่อนจะถูกเปลี่ยนเป็นสวนผลไม้ที่ขุดร่องไว้ช่วยระบายน้ำ และตามที่ดินสูงกลางคู้เคยถูกปกคลุมด้วยป่าดิบลุ่มต่ำซึ่งปัจจุบันเปลี่ยนเป็นพื้นที่สวนและที่อยู่อาศัย

เมื่อตั้งเป้าประสงค์จะฟื้นฟูป่าเชิงนิเวศของคู้บางกะเจ้า จึงต้องหาทางจำลองระบบนิเวศทั้งสามอย่างให้ครบบนพื้นที่ 40 ไร่ ภายในสวนศรีนครเขื่อนขันธ์ซึ่งเดิมเป็นเพียงสวนเกษตรบนแปลงกร่อง

จากการศึกษาสภาพพื้นที่ การระบายน้ำ และพันธุ์ไม้ ทำให้แบ่งเขตในพื้นที่ 40 ไร่อย่างเหมาะสมเพื่อฟื้นฟูเป็นป่าดิบลุ่มต่ำได้ 3.63 ไร่ ป่าชายเลน 10.55 ไร่ และป่าบึงน้ำจืด 27.98 ไร่

เป็นการฟื้นฟูที่ต้องปลูกเสริมพันธุ์ไม้เข้าไปในพื้นที่เดิม ติดตามดูแลให้เจริญเติบโตขึ้นตามธรรมชาติ จนกระทั่งมีโครงสร้างของสังคมพืชและความหลากหลายของสิ่งมีชีวิตอื่น ๆ อยู่ร่วมกันอย่างสมดุล สอดคล้องกับป่าแต่ละประเภท

แค่คิดก็ไม่ใช่ง่าย ยังต้องอาศัยจินตนาการวาดฝันถึงผลลัพธ์ในอนาคต กว่าต้นไม้ต่างต้นพันธุ์จะเติบโตขึ้นทุก ๆ ปี และอยู่ร่วมกันอย่างสมดุลตามที่ควรเป็น

ตามแผนงาน ในป่าบึงชุ่มน้ำต้องปลูกไม้เสริม 26 ชนิดราว 2,000 ต้น เช่น ไทรย้อยใบแหลม ทองหลาง มะกล่ำต้น โปธิ ลำดวน หว่า กั้นเกรา ยางนา ฯลฯ มีทั้งไม้ทนร่ม ไม้ชอบแสง และไม้ทนเค็ม ผสมผสานกันตามสภาพป่าชายเลน เดิมมีลำพู จาก เป็นหลัก จึงปลูกเสริมด้วยปอทะเล จิกทะเล โกงกางใบเล็ก โกงกางใบใหญ่ โปรงแดง พังกาหัวสุม ตาตุ่มทะเล ฯลฯ รวม 13 ชนิด

ราว 1,000 ต้น โดยเฉพาะบริเวณริมน้ำ ซึ่งเมื่อเติบโตเต็มที่จะเป็นแหล่งอนุบาลสัตว์น้ำได้เป็นอย่างดี

สวนเขตฟื้นฟูป่าดิบลุ่มต่ำนั้น ปลูกไม้ 15 ชนิด เช่น

ผีเสื้อหนอนใบรัก
ลายเสือ

ลูกหวายลิ้น

โทม้งจาก
หรือกระจายจาก

ผีเสื้อและพันธุ์ไม้
ที่พบเห็นได้
ในเขตป่าฟื้นฟู
40 ไร่

ตะเคียนทอง พะยอม ลำดวน จันทน์หอม จำปา
มะพลับ อบเชย มะกัลำตัน ฯลฯ ราว 700 ต้น
วาดภาพไว้ว่าเมื่อเติบโตขึ้นเป็นป่าใหญ่ในอนาคต
จะมีทั้งไม้สูงใหญ่แผ่เรือนยอดกว้างสร้างร่มเงา
ไม้ยืนต้นขนาดกลาง ไม้พุ่มขนาดเล็ก และไม้พุ่มกลาง
อยู่รวมกันเป็นระบบนิเวศป่าดงดิบที่สมบูรณ์

ถึงปี 2559 จึงเข้าสู่ชวบปีที่ 3 ของระยะเวลา 8 ปี
ของการฟื้นฟู

ผศ. ดร. สศกร ทิจันทร์ทิพย์ รองคณบดีฝ่ายสถานีวิจัย
และปาสาธิต คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
ผู้เชี่ยวชาญด้านการฟื้นฟูระบบนิเวศป่าไม้ บอกเล่าถึงความ
คืบหน้าของแปลงฟื้นฟูป่าว่า

“เราพยายามเร่งปลูกต้นไม้เสริมเข้าไป ตั้งเป้าว่าจะ
ปลูกเสริม 400 ต้นต่อไร่ ถ้ารวมกับต้นไม้ดั้งเดิมก็จะมาก
กว่า 1,000 ต้นต่อไร่ ตอนนี้จะเห็นต้นไม้เริ่มหนาแน่นขึ้น
กว่าเดิมมาก ผลการปลูกป่าค่อนข้างน่าพอใจ โดยเฉพาะ
บริเวณป่าชายเลนที่มีการฝังท่อให้ระบบน้ำหมุนเวียน
ป่าเติบโตดี”

ดร. สศกรย้ำว่าการจัดการให้ป่าฟื้นฟูด้วยตัวของมันเอง
เกิดการพัฒนามาตามธรรมชาติ เป็นเรื่องที่ต้องใช้เวลา ไม่มี
ใครบังคับได้ กว่าจะเห็นผลกันจริง ๆ จัง ๆ อย่างน้อยต้องใช้
เวลาเป็นสิบปี

“ตอนนี้โครงการเข้าสู่ปีที่ 3 ซึ่งตามแผนจะดำเนินงาน

ไปอีก 5 ปี กระบวนการวิจัยติดตามก็จะดำเนินต่อไป
เพราะการฟื้นฟูธรรมชาติในพื้นที่นี้ เราทำอย่างมีระบบ
แบบแผน หวังว่าผลที่เกิดขึ้นจะเป็นห้องเรียนธรรมชาติ
ขนาดใหญ่ และเป็นตัวอย่างให้พื้นที่อื่น ๆ นำไปขยายผลต่อ”

นอกจากการเก็บข้อมูลด้านการเติบโตของต้นไม้แล้ว
ยังเก็บข้อมูลการกักเก็บคาร์บอน และการย่อยสลายของ
ใบไม้ว่าเกิดขึ้นเร็วช้าอย่างไร เพราะเมื่อใบไม้ย่อยสลาย
จะเป็นต้นทางของวงจรรธาตุอาหาร เกิดการพัฒนาคุณภาพ
ของดิน มีสัตว์เล็ก ๆ จำพวกไส้เดือนเข้ามาใช้ประโยชน์
ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของห่วงโซ่อาหารในระบบนิเวศ และการเพิ่ม
ความหลากหลายทางชีวภาพ

อีก 5 ปีข้างหน้าในปี 2563 โครงการต้องประเมินผล
สุดท้ายว่าการทดลองปลูกฟื้นฟูนี้ได้ผลมากน้อย หรือควร
ดำเนินการต่อไปอย่างไร

เส้นทางศึกษาระบบนิเวศ สำหรับทุกคน

ในบ่ายวันหยุดสุดสัปดาห์ ขบวนจักรยานหลายสิบคัน
วิ่งตามกันไปบนเส้นทางอันร่มรื่นระหว่างที่แสงแดดลอด
ผ่านกิ่งก้านใบไม้ทอดรูปเงาแปลกตาบนพื้นถนนราบเรียบ
เมื่อวิ่งขึ้นสะพานข้ามบึงน้ำก็ได้ตื่นตาไปกับต้นไทรใหญ่
แมื่กิ่งก้านกว้างทิ้งสยายรกรากอากาศ ผ่านไปอีกสักพัก
จะเห็นหอดูนกสูงเหนือยอดไม้ หากใครสังเกตเห็นก็จะพบว่า
ตลอดทางที่ผ่านมาและเส้นทางข้างหน้ามีจุดติดตั้ง
ป้ายสื่อความหมายให้ความรู้เป็นระยะ ๆ

จักรยานบางคันขี่ผ่านเลยไป แต่มีหลายคันหยุดแวะ
ชมตามจุดสื่อความหมายธรรมชาติ เช่น “ต้นตีนเป็ดทะเล”
ที่เติบโตแมื่กิ่งก้านสูงใหญ่ขึ้นคลุมเส้นทางคล้ายอุโมงค์
ต้นไม้ “ระบบนิเวศดงจาก” มีสะพานทางเดินเข้าไปชมต้น
ใบ ดอก ผล พร้อมป้ายอธิบาย “วิถีชีวิตริมบึง” ตรงบึงน้ำ
ใหญ่ เชิญชวนให้สังเกตชีวิตริมบึง ทั้งพืชบก พืชน้ำ และนก
นานาชนิด “หอดูนก” ที่ชั้นบนสุดสามารถมองลงมาเห็น
ธรรมชาติได้รอบทิศ

จากการสำรวจพบว่ามียุงเกือบ 100 ชนิด คิดเป็น
ร้อยละ 10 ของชนิดนกที่พบในประเทศไทย อาศัยอยู่ใน
สวนนี้ทั้งนกประจำถิ่นและนกอพยพ

แผนที่เส้นทางศึกษาธรรมชาติโดยจักรยาน

นักปั่นยังสามารถขี่จักรยานไปตามทางดินอัดแน่นในพื้นที่แปลงปลูกป่าสาธิต เพื่อชมป่าชายเลน ป่าเบญจพรรณ และป่าดงดิบลุ่มต่ำที่อยู่ระหว่างการฟื้นฟู แวะหยุดสังเกตรธรรมชาติ ทั้งนก ผีเสื้อ แมลง พรรณไม้ และดอกไม้ตามฤดูกาล

เส้นทางศึกษาธรรมชาติที่ขี่จักรยานออกกำลังง่าย ๆ รอบสวน ทั้งได้สุขภาพดี เพลิดเพลิน และความรู้นี้ เกิดขึ้นจากการดำเนินงานที่สนับสนุนโดย ปตท.สผ. เฉพาะการจัดทำเส้นทางใหม่ซึ่งงบประมาณมากกว่า 20 ล้านบาท ไม่รวมการปรับปรุงภูมิทัศน์สวนสาธารณะกึ่งสวนพฤกษชาติพื้นที่ใหญ่กว่า 100 ไร่บริเวณด้านหน้า และอีกกว่า 40 ไร่ที่เป็นแปลงฟื้นฟูป่า

ไม่เพียงแค่ว่าทางสำหรับคนมีแรงขาปั่น ผู้พิการ หรือผู้สูงอายุที่ต้องนั่งรถเข็นก็มีโอกาสใช้เส้นทางตัดใหม่ระยะทาง 500 เมตรเพื่อเที่ยวชมศึกษาธรรมชาติได้เช่นกัน โดยระหว่างทางมีจุดน่าสนใจกว่า 10 จุด เช่น ต้นนนทรี เต่าร้าง ไทรย้อยใบทู่ บึงน้ำ รวมทั้งจุดพักผ่อนได้ร่มไม้ริมน้ำกลางสวนสวยให้รับลมเย็นสบายขึ้น ด้วยระยะทางสั้น ๆ ใกล้ชิดบึงน้ำ บริเวณนี้จึงได้รับความนิยมจากผู้ใช้งานเข็นและครอบครัวที่พาเด็ก ๆ มาวิ่งเล่น หรือให้อาหารปลากัน

เป็นวันหยุดสุดสัปดาห์กลางเดือนกันยายน 2559 ภัทรวรรณ พานิชชา ซึ่งเห็นเส้นทางรถเข็นธรรมชาตินี้จากโทรทัศน์ จึงตัดสินใจมาเที่ยวชม

ภัทรวรรณวัย 25 ปีประสบอุบัติเหตุที่ทำให้เธอต้องใช้ชีวิตอยู่บนวีลแชร์มากกว่า 7 ปีแล้ว บอกว่าประทับใจกับเส้นทางที่มีความร่มรื่นสวยงามและเอื้อต่อคนใช้รถเข็น

“คิดว่าคนที่ทำเส้นทางนี้เขาใส่ใจคนพิการมาก เมื่อมาอยู่ในเส้นทางจะเห็นว่าไม่มีป้ายบอกว่าไปตรงไหนได้บ้าง สภาพทางราบเรียบ จะเข็นวีลแชร์เองหรือให้คนอื่นช่วยก็ทำได้ง่าย

“เส้นทางแบบนี้ควรขยายไปทำในสวนสาธารณะอีกหลาย ๆ แห่ง เพราะต่อไปเมืองไทยจะเป็นเมืองผู้สูงอายุ คนนั่งรถเข็นก็อยากสัมผัสธรรมชาติเหมือนกัน หรืออยากไปเที่ยวที่ไหน ๆ ได้สะดวก เวลาเพื่อนไปเจอสถานที่ซึ่งมีทางลาดให้รถเข็นนี้เขาจะคิดถึงและโทรฯ มาบอก เพราะเราจะได้ไปเที่ยวด้วย”

ความหวัง อยู่ที่ก้าวต่อไป

10 มิถุนายน 2558 ท่ามกลางร่มเงาอันชุ่มเย็นของต้นไม้ในสวน หลังจากเตรียมการปรับปรุงเส้นทางร่วมแรงร่วมใจกันปลูกป่า จัดทำเส้นทางสื่อความหมาย ป้ายนิทรรศการกลางแจ้ง และสิ่งอำนวยความสะดวกอีกมากมาย ปตท.สผ. ก็จัดงานพิธีส่งมอบพื้นที่ฟื้นฟูแหล่ง

เรียนรู้เชิงนิเวศให้แก่กรมป่าไม้ และชุมชนคิ่งบางกะเจ้า เพื่อเป็นการเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เนื่องในโอกาสฉลองพระชนมายุ 5 รอบ 2 เมษายน 2558 และยังเป็นโอกาสครบรอบ 30 ปีของ ปตท.สผ. ด้วยอีกวาระหนึ่ง โดยการจัดกิจกรรม “ทำความดีสวนศรีนครเขื่อนขันธ์” ชักชวนชาวชุมชนและอาสาสมัครพนักงานจาก ปตท.สผ. มาเรียนรู้ธรรมชาติและร่วมปลูกต้นไม้ ปล่อยพันธ์ุปลา มีผู้เข้าร่วมงาน ในวันนั้นกว่า 500 คน

“หลังส่งมอบงาน จากการสำรวจ คร่าว ๆ พบว่ามีคนมาใช้พื้นที่สวนแห่งนี้ มากขึ้น จากเดิมเดือนละ 2,000-3,000 คน ก็เพิ่มเป็นเดือนละ 15,000 คน”

วุฒิกิจ คุ้มเจริญ หัวหน้าศูนย์จัดการพื้นที่สีเขียวเชิงนิเวศนครเขื่อนขันธ์ บอกเล่าถึงจำนวนผู้ที่เข้ามาใช้บริการในสวนสาธารณะ วันธรรมดาช่วงเช้าและเย็นส่วนใหญ่เป็นชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในละแวกใกล้เคียง ส่วนวันหยุดสุดสัปดาห์มีนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ นิยมเข้ามาชั่งจักรยานชมธรรมชาติ

ทว่าจำนวนคนที่เพิ่มสูงขึ้นก็จำเป็นต้องจัดการด้านต่าง ๆ เพิ่มตามมาด้วยเช่นกัน ทั้งการกำหนดเส้นทางการจำกัดความเร็วการชั่งจักรยาน หรือการรักษาความสะอาดในระยะยาวจึงต้องอาศัยการสร้างจิตสำนึกให้แก่นักท่องเที่ยวเพื่อช่วยลดปัญหาที่จะสะสมเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ

นอกเหนือจากพื้นที่ 148 ไร่ของสวนศรีนครเขื่อนขันธ์ ซึ่งมีทั้งสวนสาธารณะและสวนพฤกษชาติแล้ว ศูนย์จัดการพื้นที่สีเขียวเชิงนิเวศนครเขื่อนขันธ์ยังต้องรับผิดชอบดูแลพื้นที่สวนผลไม้หรือปาละมะและปายาเลนอีกกว่าพันไร่ ซึ่งกระจายอยู่ในกระเพาะหมูบางกะเจ้า รอกการจัดการเพื่อรักษาสภาพปอดของเมืองใหญ่

“สิ่งที่ต้องทำอย่างต่อเนื่อง คือการปรับภูมิทัศน์ ตัดแต่งกิ่งไม้แห้ง หรือถาวรลยที่รกเร็ว ขุดลอกร่องสวนเพื่อให้น้ำหมุนเวียนไม่เน่าเสีย ซึ่งการจะปรับปรุงให้คงพื้นที่สีเขียวอยู่ได้ เราต้องศึกษากระบวนการนิเวศริมแม่น้ำเจ้าพระยาที่แม่น้ำขึ้นน้ำลง

“ถ้าคนมาเที่ยวบางกะเจ้าได้เห็นต้นไม้ร่มรื่น คุณลอง

บรรยากาศสงบร่มเย็นริมน้ำ บนเส้นทางศึกษาธรรมชาติสำหรับผู้พิการ ซึ่งสามารถเก็บรถที่ข่วยขมิได้อย่างสะดวก

ใสสะอาด ในน้ำมีปลาแหวกว่าย ดังเช่นในพื้นที่สวนศรีนครเขื่อนขันธ์ก็จะเป็นเรื่องที่ดียิ่งขึ้นไปอีก จึงน่าจะสนับสนุนให้ขยายผลจากพื้นที่สวนฯ ไปยังพื้นที่คิ่งบางกะเจ้า และต้องรีบลงมือทำตั้งแต่ววันนี้ เพื่อให้เกิดความยั่งยืนในอนาคต” หัวหน้าวุฒิกิจสรุป

.....

แค่เพียงข้ามฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาจากกรุงเทพฯ มาสู่คิ่งบางกะเจ้า ไม่ว่าใครก็สัมผัสได้ถึงความรู้สึกที่ต่างไปในปอด

แต่จะเป็นเช่นนี้ต่อไปอีกนานแค่ไหน

อย่างน้อยในพื้นที่สวนศรีนครเขื่อนขันธ์ซึ่งได้ฟื้นฟูป่าดั้งเดิมสามประเภทของคิ่งบางกะเจ้าไว้ จะทำหน้าที่เป็นแหล่งรวมความหลากหลายของพันธุ์พืชและสัตว์ให้คงอยู่ต่อไป

เป็นดั่ง “ความหวัง” ในท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงที่รายล้อม “นครเขื่อนขันธ์” เข้ามาทุกขณะ **♣**

สวนศรีนครเขื่อนขันธ์

ต. บางกะเจ้า อ. พระประแดง จ. สมุทรปราการ 10130
โทร. 0-2461-0972
<http://www.suansri-bangkachao.com/>

โครงการ PTTEP Teenergy

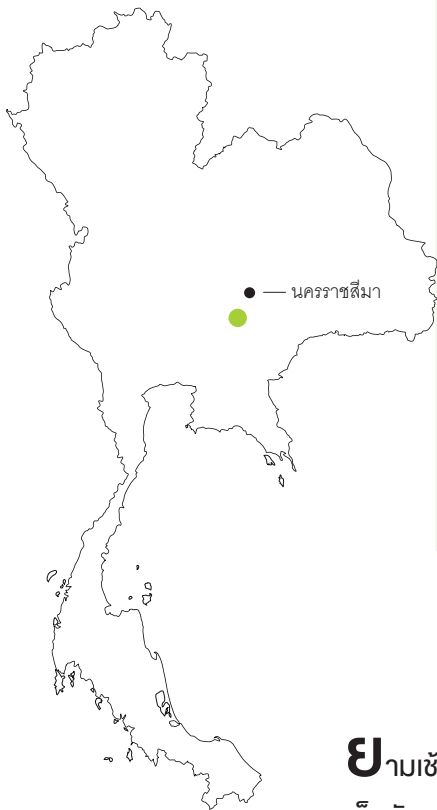
เจ้าหน้าที่พิทักษ์ป่า
กำลังบอกเล่าคุณค่าความสำคัญ
ของพันธุ์ไม้ต่างๆ ในป่าให้แก่
เยาวชนที่มาเข้าร่วมกิจกรรม

सानพลังคนรุ่นใหม่

เสริมหัวใจอนุรักษ์

ยามเช้ากลางผืนป่าอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่

ยามเช้าริมถนนสายเล็กๆ ในค่ายสุริยสวัสดิ์ อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ เด็กมัธยมฯ ปลายราว 100 คนกำลังนั่งๆ ยืนๆ ด้อมๆ มองๆ ไปที่ชายป่า บ้างถือกล้องถ่ายรูป บ้างถือกล้องส่องทางไกล บ้างชี้ชวนกันดูภาพนก ในหนังสือคู่มือเปรียบเทียบกับเจ้าหน้าที่จริงที่กำลังเกาะกิ่งไม้ โดยมีเจ้าหน้าที่จากกรมอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่พร้อมพี่เลี้ยง คอยให้คำแนะนำอย่างใกล้ชิด

เวลานี้ทุกคนคล้ายถูกสัตว์ป่าและธรรมชาติสะกดไว้ราวต้องมนตร์

.....

> ต้นไม้ยักษ์และถ้ำวิไลใหญ่
สร้างความตื่นตาตื่นใจ
ให้เยาวชนที่ไม่เคยมีโอกาส
ใกล้ชิดธรรมชาติเช่นนี้มาก่อน

> อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ เป็นหนึ่งในผืนป่ามรดกโลกของประเทศไทย (จว.) กิจกรรมดูนกดูค้างคาวชวนให้เกิดความรักในธรรมชาติได้อย่างมาก (จว.ล่าง)

“สำรวจโลกยามเช้า” เป็นกิจกรรมหนึ่งในโครงการ PTTEP Teenergy ซึ่งจัดต่อเนื่องมา 3 ปีแล้วจากการริเริ่มของ ปตท.สผ. และความร่วมมือของหลายองค์กร อาทิ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) และมูลนิธิพิทักษ์อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ โครงการนี้ได้รับสมัครเยาวชนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายจากทั่วประเทศมาเข้าร่วมทำกิจกรรมที่สร้างสรรค์ขึ้นเพื่อสื่อสารความ “เข้าใจ” ในความสำคัญและคุณค่าของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ผ่านการ “เข้าถึง” ความงดงามของธรรมชาติ ณ อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ เป็นระยะเวลา 3 วัน 2 คืน

คำว่า teenergy มาจากแนวคิด teen : เยาวชน บวก energy : พลังงาน รวมกันหมายถึงการสานพลังของคนรุ่นใหม่ให้มีหัวใจอนุรักษ์

เพราะวันนี้การอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นเรื่องที่ต้องให้ความสำคัญอย่างเร่งด่วน และเยาวชนคือกำลังสำคัญที่สุดของงานนี้

ถึงเวลาตามเยาวชนเข้าไปสำรวจป่ามรดกโลก อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ บนเส้นทางศึกษาธรรมชาติหนองผึกชื่อกม. 33 เพื่อแกะรอยสัตว์ป่าและทำความรู้จักพันธุ์ไม้ ทุกคนดูตื่นเต้นตั้งแต่เริ่มเตรียมตัว สวมรองเท้าผ้าใบ ถุงกันทากหมวก เตรียมน้ำ ดินสอ สมุดใส่กระเป๋าเป้พร้อม ทั้งหมุดก็ออกเดินทาง

เมื่อเข้าสู่ในป่าใหญ่ เจ้าหน้าที่แนะนำให้ทุกคนรักษาความเงียบสงบเพื่อรบกวนธรรมชาติให้น้อยที่สุด เปรียบเสมือนว่าเรากำลังมาเยี่ยมบ้านของสัตว์ป่า เด็ก ๆ จึงร่วมปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด เมื่อใกล้แหล่งน้ำ บนพื้นดินมีรอยตีนสัตว์ปะปนกัน เจ้าหน้าที่รีบแนะนำเจ้าของรอยตีนให้พวกเขารู้จักผ่านภาพในหนังสือ หลายคนรู้สึกตื่นเต้นตื่นเต้นถาม จดบันทึก และถ่ายรูปไว้เป็นที่ระลึก

“หนูเป็นเด็กที่โตมากับสังคมเมือง การได้มาเดินป่าศึกษาพืชพรรณต่าง ๆ ที่อยู่ในป่าจริง ๆ ทำให้หนูรู้ว่าธรรมชาติน่าสนใจเพราะมีความหลากหลายมาก” น้องมายด์ จุฑามาศ สกุลไทย เยาวชนจากค่ายรุ่นที่ 1 เล่าถึงความประทับใจในค่าย “มีคืนหนึ่งไฟดับ หนูกับเพื่อนเห็นนกวางเดินเข้ามาใกล้ ๆ ที่พัก พวกเรารื่นเริงมาก เพราะไม่เคยเห็นสัตว์ป่าใกล้ ๆ มาก่อนเลยในชีวิต”

ปัจจุบันจุฑามาศศึกษาอยู่ระดับปริญญาตรีที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ทุกปีเยาวชนจากค่ายปีก่อน ๆ จะกลับมาเยี่ยมและช่วยเป็นที่เลี้ยงให้กับค่ายรุ่นต่อมา เพราะความรู้สึกรักผูกพันที่มีต่อค่าย สำหรับจุฑามาศ เธอยังรับทำหน้าที่เป็นตัวแทนประชาสัมพันธ์ค่ายให้แก่เยาวชนด้วย

อีกหนึ่งกิจกรรมไฮไลต์ คือการสร้างโปงเทียมเพื่อเป็นแหล่งอาหารและแร่ธาตุเสริมให้สัตว์ป่า โดยมีวิทยากรพิเศษคือคุณหมอลือต นายสัตวแพทย์ภัทรพล มณีอ่อน สัตวแพทย์ชื่อดังของเมืองไทย เมื่อแต่ดรามลตมตคุณหมอลือตนำเด็ก ๆ เดินถือจอบพลั่วไปยังบริเวณทำโปงก่อนอธิบายวิธีการและสาธิต จากนั้นเด็ก ๆ ช่วยกันทำโปงอย่างแข็งขัน ตั้งแต่ย่อยอาหารสัตว์จนละเอียด ขุดดินเป็นร่อง เทแร่ธาตุปนละเอียดลงดิน และคลุกเคล้าส่วนผสมกันอย่างสนุกสนาน ก่อนช่วยกันกลบดินและรดน้ำเพื่อให้สัตว์ได้กลิ่น

“

การได้ทำกิจกรรม
เกี่ยวกับธรรมชาติในป่าจริงๆ
ทำให้เรารักและผูกพันกับธรรมชาติมาก...
เกิดความตระหนักถึงการอนุรักษ์
ทรัพยากรธรรมชาติ รวมถึงพลังงาน
และอยากรักษาสิ่งแวดล้อมให้ดี

”

พัชรพร สักกะพลางกูร

ออกเหงื่อลงแรงช่วยกันขุดดิน
ทำโปงเทียมเพื่อเป็นแหล่งแร่ธาตุ
ให้แก่สัตว์ป่า

> ปาเขาใหญ่มีนกมากกว่า 250 ชนิด
เมื่อเริ่มรู้จักชื่อของนกแต่ละชนิดจากคู่มือ
ก็จะเกิดความผูกพันและนำไปสู่
การอนุรักษ์ในที่สุด

ค่าย PTTEP Teenergy จัดกิจกรรมดี ๆ น่ารัก ๆ ตลอด 3 วัน 2 คืน และยังได้ฟังเรื่องราวการอนุรักษ์จากคนทำงานอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมตัวจริง เช่น คุณศศิน เฉลิมลาภ ประธานมูลนิธิสืบาคะเสถียร ศาสตราจารย์เกียรติคุณ ดร. พิไล พูลสวัสดิ์ นักวิจัยนกเงือกที่ศึกษานกเงือกมาตลอดชีวิต

“การได้ทำกิจกรรมเกี่ยวกับธรรมชาติในป่าจริง ๆ ทำให้เรารักและผูกพันกับธรรมชาติมาก ตอนแรกหนูไม่ค่อยมีความรู้ว่ามีป่าไม้เราเหลืออยู่เท่าไร พลังงานเราเหลือเท่าไร ธรรมชาติจริง ๆ เป็นอย่างไร แต่พอรู้ก็เกิดความตระหนักถึงการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ รวมถึงพลังงาน และอยากรักษาสิ่งแวดล้อมให้ดี” คือความในใจของน้องพลอย

พัชรพร สักกะพลางกูร สมาชิกค่ายในรุ่นที่ 2 ซึ่งเดินทางไกลมาจากโรงเรียนจุฬารัตนราชวิทยาลัย ตรัง

“ป่าไม้อยู่ได้ถ้าไม่มีคน แต่คนคงอยู่ไม่ได้ถ้าไม่มีป่า” พลอยสรุปความสำคัญของป่าไว้ในเพียงประโยคเดียว

ตลอด 3 ปีที่ผ่านมา โครงการ PTTEP Teenergy ได้ขยายเป้าหมายการจัดค่ายอย่างต่อเนื่อง จากปีแรกที่มีเป้าหมายให้เยาวชนรู้จักแหล่งมรดกโลกเขาใหญ่เพื่อสร้างความใกล้ชิดผูกพันธรรมชาติ ปีถัดมามีเป้าหมายให้เยาวชนสามารถสื่อสารความสำคัญของการอนุรักษ์ธรรมชาติแก่ผู้อื่น จึงจัดให้เยาวชนเรียนรู้การถ่ายวิดีโออย่างง่ายด้วยสมาร์ทโฟน ถึงปีที่ 3 เพิ่มเป้าหมายให้เยาวชนนำองค์ความรู้จากค่ายไปสร้างประโยชน์ให้แก่ชุมชนของตนเอง เยาวชนได้เรียนรู้การทำโครงการเพื่อสังคมจากผู้ทรงคุณวุฒิ พร้อมกับการสนับสนุนเยาวชนที่ต้องการทำโครงการ หลังจบค่าย

ความสำเร็จอันน่าภาคภูมิใจของโครงการ PTTEP Teenergy คือเยาวชนหลายคนได้นำแรงบันดาลใจจากค่าย ไปสานต่อเป็นโครงการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชนของตนเอง

หลังกลับจากค่าย น้องพลอยเปลี่ยนจากเด็กที่เรียนอย่างเดียวมาเป็นเด็กรักกิจกรรม ติดตามเข้าร่วมงานของชมรมอนุรักษ์อย่างต่อเนื่อง และยังเปิดชมรมอนุรักษ์พันธุ์ปลาน้ำจืดขึ้นในโรงเรียนอีกด้วย ส่วนน้องมายด์กลับมาสร้างโครงการเพื่อสิ่งแวดล้อมกับโรงเรียนและชุมชนมากมาย เช่น โครงการพลังเด็กเปลี่ยนโลกให้สดใสด้วยหัวใจพอเพียง แปรรูปขยะเป็นผลิตภัณฑ์ โครงการสายสืบพลังงาน สร้างเครือข่ายอนุรักษ์พลังงานในโรงเรียน รวมถึงจัดกิจกรรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมให้ชุมชน เช่น ปั่นจักรยานเก็บขยะและปลูกต้นไม้ เป็นต้น

“หนูมีโอกาสทำโครงการกับโรงเรียนและชุมชนหลายโครงการ พบว่าทุกคนในชุมชนให้ความร่วมมือ เพราะเราทำให้การอนุรักษ์ธรรมชาติเป็นเรื่องง่ายและเข้าถึงได้ หากถามหนูว่าการอนุรักษ์ธรรมชาติสำคัญกับมนุษย์อย่างไร หนูขอตอบว่ามันไม่ได้สำคัญแค่กับมนุษย์เท่านั้น แต่สำคัญกับทุกสิ่งในโลกใบนี้ ทั้งสิ่งมีชีวิตและสิ่งไม่มีชีวิต เพราะว่าเราต้องใช้ทรัพยากรจากธรรมชาติในการดำรงชีวิต ถ้าธรรมชาติถูกทำลาย การดำเนินชีวิตของทุกสิ่งมีชีวิตก็จะเปลี่ยนไป” น้องมายด์บอกถึงความสำคัญของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมด้วยน้ำเสียงสดใส ทว่าเปี่ยมด้วยความมุ่งมั่นจริงจังที่จะรักษาสิ่งแวดล้อมให้ยั่งยืน

ไม่ว่าเป้าหมายของโครงการ PTTEP Teenergy จะขยายไปยังต่อไปอย่างไร อย่างน้อยเมล็ดพันธุ์นักอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมก็เติบโตและงอกงามตามเจตนารมณ์ที่ได้หว่านไปแล้ว... A

<https://www.facebook.com/ppteptenergycamp/>

หมู่บ้านก๊าซชีวภาพ

พลิกวิกฤตเป็นโอกาส

โครงการฯ-สุพลังงาน

ถุงดำยางสีดำทำหน้าที่เป็นบ่อก๊าซชีวภาพ
ติดตั้งอยู่ในหมู่บ้านทับไธ ตำบลแสงสว่าง
อำเภอหนองแสง จังหวัดอุดรธานี
ที่นี่มีกว่าร้อยหลังคาเรือนแล้วที่หันมา
หุงหาอาหารด้วยก๊าซชีวภาพจากเศษขยะ

ภายในห้องครัวโรงเรียนบ้านทับไธ

ป้าป๊อเงิน สุมาลี แม่บ้านโรงเรียนบ้านทับไธกำลังปรุงอาหารเลี้ยงพ่อแม่พี่น้องที่มาร่วมโครงการผลิตก๊าซชีวภาพและคัดแยกขยะในครัวเรือน รายการอาหารสำหรับเจ้าวงบ่อก๊าซที่เพิ่งร่วมโครงการประกอบด้วย กุ้งขาวสองอย่าง และข้าวสวยหม้อใหญ่

การเข้าครัวของป้าป๊อเงินคงไม่มีอะไรน่าสนใจ ถ้าเชื่อเพลงที่ใช้ นั้นเป็นก๊าซหุงต้มพวยพุ่งจากถังเหล็กลูกกลมๆ ที่ใช้กันทั่วไปตามบ้านเรือน แต่เชื้อเพลิงของป้าป๊อเงินเป็น “**ก๊าซชีวภาพ**” ผลิตจากบ่อหมักก๊าซ ตั้งอยู่บนพื้นข้างๆ ห้องครัวนั่นเอง

แม่ครัวโรงเรียนบ้านทับไธไม่ได้ใช้ก๊าซหุงต้มมาหลายปีแล้ว ตั้งแต่เข้าร่วมโครงการผลิตก๊าซชีวภาพ เช่นเดียวกับอีกหลายครอบครัวในอำเภอหนองแสง จังหวัดอุดรธานี

“เพราะทำแล้วได้ผลดีเราถึงทำ ถ้าไม่ได้ผลพวกชาวบ้านก็ไม่เอานะ บ้ายบาย” ชาวบ้านคนหนึ่งเล่าอย่างอารมณ์ดีหลังจากได้รับทุนสนับสนุนให้ทำบ่อก๊าซชีวภาพในครั้งนี่

การเปลี่ยนมาใช้ก๊าซชีวภาพมีข้อดีหลายประการ ทั้งประหยัดค่าใช้จ่าย และช่วยกำจัดขยะ โครงการที่ ปตท.สผ. เริ่มต้นในตำบลแสงสว่างตั้งแต่ปี 2555 จำนวน 42 บ่อ โดยเริ่มต้นในพื้นที่บ้านท่าสี 36 บ่อ และติดตั้งในพื้นที่บ้านทับไธ 6 บ่อ ต่อมาได้ขยายไปยังตำบลทับกุง ถึงเวลานี้มีอยู่ 112 บ่อแล้ว

เมื่อกับข้าวในกระทะสุก ป้าป๊อเงินเอ้อมมือปิดวาล์ว

ไฟบนหัวเตาดับลงพร้อมกลิ่นหอมของอาหาร

แม่ครัวเตรียมเสิร์ฟอาหารสุกจากก๊าซชีวภาพ พลังงานที่ชาวชุมชนผลิตเองได้

แผนผังของบ่อก๊าซชีวภาพที่ใช้การหมักก๊าซชีวภาพจากมูลสัตว์หรือเศษอาหารซึ่งใส่เข้าไปในถังพลาสติก จากนั้นก๊าซชีวภาพจะวิ่งไปตามท่อเข้าครัวเรือน

แม่ครัว
โรงเรียนบ้านทับไทร
กับกิจวัตรประจำวัน
ปรุงอาหารเลี้ยงผู้คนที่
ด้วยก๊าซชีวภาพ
ที่วิ่งมาตามสายยาง
และท่อพีวีซีถึงเตา

จ้างบ่อก๊าซชีวภาพ

ไม่ห่างจากห้องครัวโรงเรียนบ้านทับไธ

ฉัตรชัย เหลลาเกลี้ยงดี ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านทับไธ
สาธิตวิธีเดิม “วัตุดิบ” ลงในบ่อหมักก๊าซ

เขาใช้เศษอาหารกับหญ้าเนเปียร์สับเทลงทางปากบ่อ
ใช้ไม้ยาวกระทุ้งให้ไหลลงไป

รูปร่างของบ่อหมักคล้ายแคปซูลขนาดใหญ่ มีสีดำตาม
สีของผ้ายาง บวมเป่งด้วยลมอัดแน่นภายใน บางคนบอกว่า
คล้ายบอลลูกเทนนิสที่ไม่ลอยไปไหน ยึดอยู่กับพื้น

“บ่อแรกได้มาตั้งแต่เมื่อ 3 ปีก่อน” ฉัตรชัยเล่าระหว่าง
เทเศษอาหาร

“ปรากฏว่าก๊าซไม่พอ เพราะเราต้องทำอาหารให้เด็ก
70-80 คน เดือนละ 20 วัน”

โรงเรียนบ้านทับไธเป็นโรงเรียนระดับชั้นอนุบาลและ
ประถมศึกษา ถึงแม้จะมีนักเรียนไม่มาก แต่ก็ต้องทำอาหาร
ให้เด็กทุกคนในมือเพียง ที่ผ่านมามีต้องซื้อก๊าซหุงต้มขนาด
15 กิโลกรัมเดือนละหนึ่งถัง

“แม่ครัวของเราทำอาหารครั้งหนึ่งกินาน 3-4 ชั่วโมง
แล้ว”

ผู้อำนวยการจึงติดต่อขอเข้าร่วมโครงการผลิตก๊าซ
ชีวภาพ ได้รับการสนับสนุนวัสดุ อุปกรณ์ รวมทั้งงบประมาณ
จาก ปตท.สผ. เมื่อพบว่าติดตั้งแล้วช่วยลดภาระค่าใช้จ่าย
ค่าก๊าซหุงต้มลงได้อย่างเห็นชัดจึงเดินเรื่องขอสนับสนุน
บ่อก๊าซชีวภาพบ่อที่ 2

โรงเรียนบ้านทับไธยึดหลักบริหารตามแนวเศรษฐกิจ
พอเพียงมาแต่ไหนแต่ไร ภายในโรงเรียนมีโรงเรือนเลี้ยงสัตว์
ซึ่งภายในเลี้ยงไก่ไข่ เลี้ยงกบเพื่อเป็นรายได้ และส่วนหนึ่ง
นำไปปล่อยคืนสู่ธรรมชาติ เลี้ยงไส้เดือนเพื่อนำมูลมาทำปุ๋ย
บำรุงดิน

โครงการผลิตก๊าซชีวภาพจึงสอดคล้องกับแนวทางการ
เรียนการสอนของครูและนักเรียนโรงเรียนบ้านทับไธ

ฉัตรชัยเล่าว่าทุกวันนี้วัตุดิบส่วนใหญ่ที่ใช้คือเศษ
อาหารกลางวัน ผลิตก๊าซได้อย่างดี สามปีที่ผ่านมา
โรงเรียนเพิ่งเสียเงินซื้อก๊าซหุงต้มแค่สองถังเท่านั้น!

สองถังในรอบ 3 ปี หากเทียบกับการซื้อก๊าซหุงต้ม
เดือนละถัง ตกถังละประมาณ 400 บาท นาน 36 เดือน
คิดเป็นเงินเท่าไร

หน้าที่ในการเทอาหาร เดิมวัตุดิบลงบ่อก๊าซชีวภาพ
เป็นของภารโรงและนักเรียนตามเวรกำหนด กิจกรรมนี้จะ
ขาดช่วงก็เมื่อถึงเวลาปิดเทอมที่ไม่มีเศษอาหาร ซึ่งในการ
ดูแลบ่อก๊าซชีวภาพไม่ควรปล่อยให้บ่อฟิบ โรงเรียนจึงปลูก
หญ้าเนเปียร์บนพื้นที่ประมาณ 1 งานกว่า หญ้าสูงท่วมหัว
สีเขียวจัดที่ใช้เลี้ยงวัวนมชนิดนี้ เมื่อนำมาสับละเอียดใช้เติม
ลงบ่อก๊าซชีวภาพได้ บางครั้งโรงเรียนก็ตัดหญ้าเนเปียร์
ไปแลกมูลวัว

“จริง ๆ มูลวัวขอฟรีก็ได้ แต่ส่วนใหญ่ชาวบ้านเก็บไว้
ขาย หรือไว้ใส่เป็นปุ๋ยในไร่นาของตัวเอง มันมีมูลค่านะ
กระสอบละ 35 บาท”

มูลวัว มูลควาย มูลไก่ มูลหมู ของเสียจากสัตว์นานา
ชนิด ใช้เป็นวัตุดิบสำหรับเติมลงบ่อหมักได้ทั้งสิ้น

ผู้อำนวยการยังอธิบายเพิ่มเติมว่า “ปัญหาอย่างหนึ่ง
คือแค่เศษอาหารไม่พอ บางครั้งต้องเอามูลสัตว์ ขี้วัว
ขี้ควายใส่ลงไปด้วย แต่โรงเรียนของเราไม่มีวัวไม่มีควาย
จึงต้องปลูกหญ้าเนเปียร์เพื่อใช้แลกกับขี้วัวของชาวบ้าน
ชาวบ้านจะเกี่ยวหญ้าให้วัวกินก็มาที่นี้ก็ได้ หรือแทนที่จะ
ปล่อยให้วัวไปกินหญ้าแล้วต้องตามไปเฝ้าวัว ถ้ามีคนนำหญ้า
มาแลกก็ไม่ต้องเสียเวลาทำงานอื่น”

ไม่ว่าในอนาคตทางโรงเรียนบ้านทับไธอาจมี
โครงการจัดหาวัวมาเลี้ยง ให้อาหารคือหญ้าเนเปียร์
เพื่อเอาขี้วัวมาเติมบ่อก๊าซชีวภาพอย่างจริงจัง

- < เด็กนักเรียนโรงเรียนบ้านทับไธสาริตวีริ์เดม “วัดฤดีบ” ลงไปในบ่อหมัก
- << ชาวบ้านปลูกหนุ่บ้านเป็ยร์เพื่อสับใส่บ่อหมัก หรือนำไปเลี้ยงวัวเพื่อให้ได้มูลวัวมาใส่บ่อหมัก

ภายในบ่อก๊าซชีวภาพ

บ่อก๊าซชีวภาพมีลักษณะคล้ายกับลูกบอลลุนขนาดใหญ่ ผิวพลาสติกเต่งตั้งจากลมอัดอยู่ข้างใน ซึ่งความจริงแล้วไม่ใช่อากาศธรรมดา แต่เป็นก๊าซชีวภาพ

ขนาดบ่อกว้างประมาณ 1.7 เมตร ยาว 4 เมตร และขุดลึกจากพื้นดินส่วนหัวบ่อประมาณ 0.8 เมตร ลาดเทไปยังส่วนท้ายบ่อลึก 1 เมตร

หลังจากขุดหลุมแล้วชาวบ้านจะช่วยกันนำถุงผ้ายาง พลาสติกสำเร็จรูปขนาดใหญ่ติดตั้งไว้ในหลุม

รันดร พิมพ์ดา ชาวบ้านซึ่งครอบครัวมีกันอยู่เจ็ดคน เวลานั้นรับหน้าที่เป็นผู้ประสานงานชุมชน เล่าวิธีการติดตั้ง จากประสบการณ์ว่า “เราจะเอาถุงผ้ายางสำเร็จรูปมาต่อท่อ พีวีซีที่ปากถุงกับท้ายถุง ใช้ยางในรถยนต์รัดให้แน่น ท่อพีวีซี เป็นช่องสำหรับใส่ขยะ และให้น้ำทิ้งล้นออกทางท้ายถุง จากนั้นใช้เครื่องเป่าลมเติมลมเข้าไปให้ถุงผ้ายางขึ้นรูป ภายในหลุม จากนั้นเติมน้ำ”

การเติมน้ำต้องให้ท่วมขังท่อพีวีซีจากด้านใน น้ำจะ คอยกันลมและก๊าซไว้ไม่ให้รั่วไหลออก

เมื่อ “บ่อก๊าซชีวภาพ” โป่งพองเข้ารูปแล้วถึงจะเติม มูลสัตว์ลงไป ครั้งแรกนิยมใช้มูลสัตว์เป็น “วัตถุดิบตั้งต้น” เพราะให้ก๊าซมากกว่า ต่อเมื่อเกิดก๊าซแล้วจึงหันมาใช้เศษ อาหารหรือมูลสัตว์ได้

วงจรการผลิตและใช้ก๊าซชีวภาพภายใน “ลูกบอลลุน” ไม่มีอะไรยุ่งยากซับซ้อน มูลสัตว์ สิ่งปฏิกูล หรือเศษอาหาร ที่อยู่ภายในบ่อหมักจะเข้าสู่กระบวนการย่อยสลาย เกิดการ หมัก บ่ม อยู่ภายใน และคายก๊าซออกมาตามปฏิกิริยาของ ธรรมชาติ

กรณีเติมวัตถุดิบมากไปหรือมีฝนตก น้ำจะล้นออกทาง ท้ายบ่อ ถือเป็นน้ำปุ๋ยหมักคุณภาพดี นำไปเป็นหัวเชื้อรดน้ำ ต้นไม้ได้

นอกจากนี้ยังมีท่อเล็ก ๆ ที่มีวาล์วเปิดปิดต่อเป็นเส้น ทางเดินของก๊าซชีวภาพ

ปลายทางของท่อนี้คือห้องครัวตามบ้านเรือนนั่นเอง

“

เราจะเอาถุงผ้ายางสำเร็จรูป มาต่อท่อพีวีซีที่ปากถุง กับท้ายถุง ใช้ยางในรถยนต์ รัดให้แน่น ท่อพีวีซีเป็นช่อง สำหรับใส่ขยะ และให้น้ำทิ้ง ล้นออกทางท้ายถุง จากนั้นใช้เครื่องเป่าลม เติลมเข้าไปให้ถุงผ้ายาง ขึ้นรูปภายในหลุม จากนั้นเติมน้ำ

”

รันดร พิมพ์ดา

แผนที่ชุมชนบ้านทับไธ

โครงการยະสุฟลังงาน
จัดอบรมให้ชาวบ้าน
มีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง
ในกระบวนการผลิตก๊าซชีวภาพ
และการดูแลรักษาอุปกรณ์ต่างๆ

> ชาวบ้านกำลังช่วยกันติดตั้ง
บ่อก๊าซชีวภาพในบริเวณหลังบ้าน
และเดินสายอย่างที่นำก๊าซชีวภาพ
ไปเข้าห้องครัว

ตำบลแสงสว่าง

โครงการผลิตก๊าซชีวภาพและคัดแยกขยะในครัวเรือน เริ่มต้นจากกลุ่มเลี้ยงโคบ้านท่าสี่ ซึ่งประสบปัญหามูลวัว มูลสัตว์เรี่ยราดในหมู่บ้าน เมื่อปี 2553 จำนวน 42 บ่อ

ในปี 2555 ชาวบ้านรวมกลุ่มกันของงบประมาณ สนับสนุนจาก ปตท.สผ. ซึ่งเข้ามาดำเนินโครงการสินเชื่อซ่อมสำรวจและผลิตก๊าซธรรมชาติในพื้นที่ใกล้เคียง หลังจากบอกล่าแบบปากต่อปากว่าบ่อหมักก๊าซชีวภาพสามารถผลิตก๊าซเพื่อใช้ในชีวิตประจำวันได้จริง

แดง อ้วนเต็ม ชาวบ้านทับไธ ตำบลแสงสว่าง อำเภอหนองแสง เข้าร่วมโครงการมา 3 ปีแล้ว เล่าว่า “ช่วยประหยัดได้เยอะมาก ทำไม่ยาก แค่อุดหลุม แล้ว ปตท.สผ. ก็มาลงถังก๊าซ ต่อสายให้ ของเหลือจากครัวเรือนใส่ได้ทุกอย่าง นอกจากน้ำอาหารแล้ว น้ำข้าวข้าวก็ใส่ได้ ประหยัดจากเคยเติมแก๊สปีละหกถัง ตอนนี้เหลือปีละถังเดียว”

ครอบครัวของแดงเป็นอีกหนึ่งตัวอย่างที่ดึงดูดให้เพื่อนบ้านหันมาใช้ก๊าซชีวภาพ

ในช่วงระยะแค่ 5 ปี นับตั้งแต่ปี 2555-2559 ในพื้นที่ตำบลแสงสว่างมีผู้เข้าร่วมโครงการแล้ว 112 บ่อ

ไม่รวมอีก 31 บ่อของชาวบ้านรุ่นล่าสุดที่ร่วมอบรมอยู่ที่โรงเรียนบ้านทับไธในเดือนกันยายนปี 2559

ผืนดินแม่ไธ บุตรพรหม

ออกจากโรงเรียนบ้านทับไธ เส้นทางสายชนบทนำไปสู่ที่ดินแปลงเล็กๆ ที่อยู่ติดกับบ่อน้ำ และวัวคอกหนึ่งอยู่ตรงริมบ่อ

ผืนดินของ **ไธ บุตรพรหม** สมาชิกล่าสุดของครอบครัวก๊าซชีวภาพ

หลุมลึก 1 เมตรถูกขุดไว้รอทำ

เมื่อคนพร้อม ทีมงานพร้อม ก็ถึงเวลาที่จะมาช่วยกันติดตั้งถังฝ้ายางพลาสติก

“แม่ว่ามันใช้ดี แล้วก็ประหยัดสุดๆ” เธอเล่าหลังเห็นเพื่อนบ้านใช้มาแล้ว 2-3 ปี

“เลือกตรงนี้เพราะเลี้ยงวัวอยู่ตรงนี้ แม่จะตามมาปลูกบ้านอยู่ ตอนนี้อยู่หลังที่อยู่ลึกเข้าไปมันแคบ”

วัวห้าตัวในคอก คือความหวังของแม่ไธที่จะเอาชีของมันมาเติมบ่อก๊าซชีวภาพ เปลี่ยนชีวัวให้กลายเป็นพลังงานเสริมด้วยเศษอาหารที่ย่อยสลายได้เหมือนที่เพื่อน ๆ เคยบอกไว้

ถึงตอนนี้แม่ไธเรียนรู้ภาคทฤษฎีมาแล้วอย่างครบครัน เหลือแค่ลงมือปฏิบัติจริงด้วยตัวเองเท่านั้น

.....

บนเสาเพิงเล็กๆ ที่ปลูกไผ่หนั่งหลบแดด แม่ไธเตรียมต่อเติมให้เป็นบ้านหลังใหม่ ข้างเสาไม่มีปลายสายท่อก๊าซที่ต่อเข้ากับวาล์ว

ต้นทางอยู่ที่บ่อก๊าซชีวภาพ

อีกไม่นานจะมีก๊าซชีวภาพพวยพุ่งออกมาจากปลายท่อ อีกครอบครัวหนึ่งจะผลิตก๊าซหุงต้มใช้เองได้ ด้วยการบ่มหมักมูลสัตว์และเศษอาหาร

ใกล้ถึงเวลาที่บ่อหมักก๊าซชีวภาพบ่อหนึ่งจะเริ่มทำงาน และเป็นตัวอย่างให้กับบ่ออื่นๆ ที่จะตามมาอีกหลังจากนี้ A

โครงการขยะสู่พลังงาน

ติดต่อ นายละม่อม สิทธิศาสตร์ ผู้ใหญ่บ้านบ้านทับไธ
ต. แสงสว่าง อ. หนองแสง จ. อุดรธานี 41340
โทร. 08-4954-3182 เวลา 08.30-16.30 น.

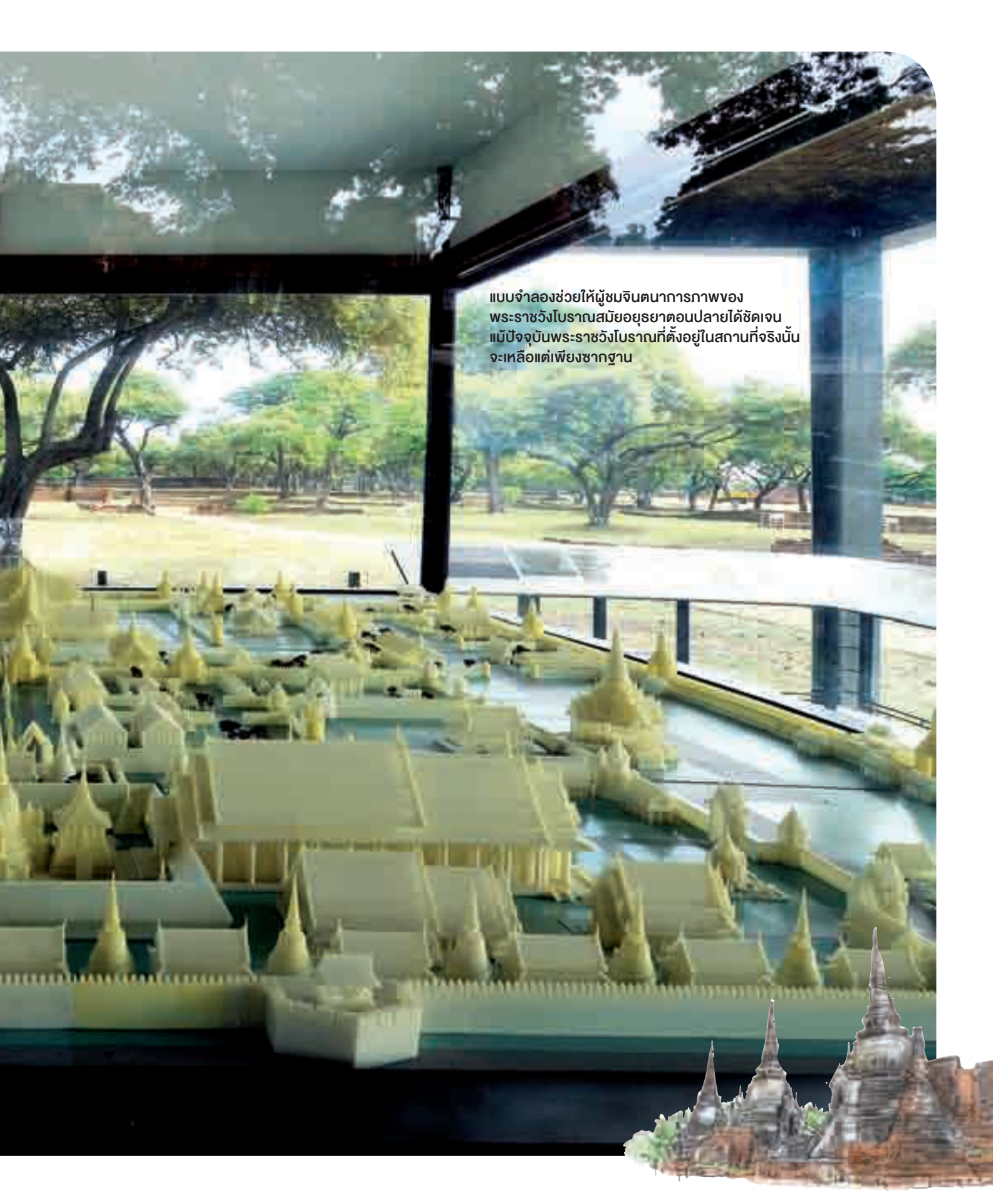
ປະສູກຜັງວັດ ວັດທະນະຮຽນ ແລະການ ກຳລັງ

ฉายอดีตกรุงศรีอยุธยา

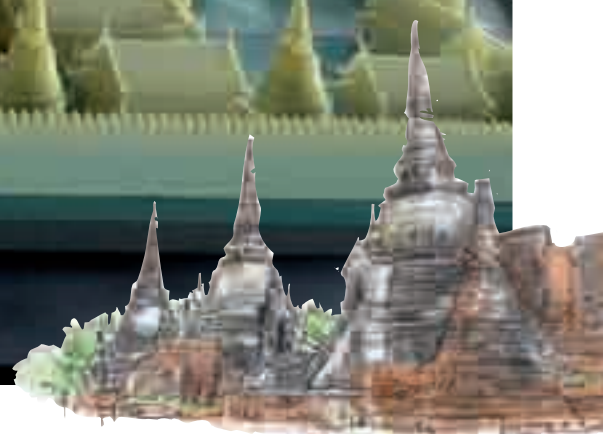
สืบสานคุณค่ามรดกโลก

โครงการ ปตท.อ. รั้งมรดกไทย มรดกโลกทางวัฒนธรรม

แบบจำลองช่วยให้ผู้ชมจินตนาการภาพของ
พระราชวังโบราณสมัยอยุธยาตอนปลายได้ชัดเจน
แม้ปัจจุบันพระราชวังโบราณที่ตั้งอยู่ในสถานที่จริงนั้น
จะเหลือแต่เพียงซากฐาน

ป้ายรูปแบบสันนิษฐาน
พระที่นั่งจักรวรรดิไพชยนต์
ติดตั้งในพื้นที่โบราณสถานเดิม
ซึ่งพังทลายไปแล้ว

อาคารสื่อการเรียนรู้
พระราชวังโบราณ
กลายเป็นจุดเรียนรู้แห่งใหม่
ที่มึ้นักเรียนจำนวนมาก
เข้ามาชม

โบราณสถานเจดีย์วัดพระศรีสรรเพชญ์ที่ยังคงเหลืออยู่ในพื้นที่มรดกโลก

“วังสมัยก่อนใหญ่ขนาดนี้เลยหรอ”

“เขาว่าอย่างงั้น”

นักเรียนสองคนคุยกันเบาๆ ระหว่างที่มีคฤศกซ์ให้ดูแบบจำลองพระราชวังโบราณสมัยอยุธยา แบบจำลองสีขาวในตู้กระจกมีอาคารต่างๆ กระจายเต็มพื้นที่ พระที่นั่งดุสิตมหาปราสาทสูงสง่า ทว่าเมื่อทอดสายตาผ่านกระจกมองหาพระราชวังในสถานที่จริงเบื้องหลัง กลับพบเพียงแค่ลานโล่ง

“เด็กๆ ลองมองไปด้านหลัง พระที่นั่งบรรณกัณฑ์รัตนาศน์ตั้งอยู่กลางสระน้ำตรงนั้น อีกชื่อหนึ่งคือ พระที่นั่งท้ายสระ ใช้เป็นที่พักผ่อนหย่อนใจของพระมหากษัตริย์ มีอ่างแก้วสำหรับเลี้ยงปลา มีแท่นสำหรับโปรยข้าวตอก มีภูเขาจำลอง น้ำพุจำลอง เด็กๆ กราบไหว้ในสมัยอยุธยามีน้ำประปาใช้แล้ว ได้รับอิทธิพลมาจากตะวันตกในสมัยสมเด็จพระนารายณ์...”

สายตาเด็กนักเรียนกว่า 20 คู่มองตาแป๋ว ทำให้ทุกคนนึกตามความคิดและประสบการณ์ ภาพพระราชวังหลวงสมัยอยุธยาในสมองแต่ละคนหลงทางสะเปะสะปะ แต่แบบจำลองสีขาวข้างหน้า ช่วยให้ทุกคนจินตนาการถึงภาพวังอันรุ่งเรืองของกรุงศรีอยุธยาชัดเจนคล้ายคลึงกัน

และจินตนาการนั้นเองจะนำทางพวกเขากลับไปในอดีต

อยุธยาที่ยังฟ้า

กรุงศรีอยุธยา อดีตราชธานีที่ตั้งอยู่บนแผ่นดินที่บรรจบกันของแม่น้ำสามสาย รุ่งเรืองเพียงใด คงไม่มีใครเกิดทันเห็นกับตา แต่หลักฐานจากเอกสารโบราณทั้งของไทยและต่างชาติเล่าตรงกันว่า เจริญรุ่งเรืองงดงามดั่งเมืองสวรรค์โคลง “กำสรวลศรีปราษฎ์” บรรยายความยิ่งใหญ่ของกรุงศรีอยุธยาว่า รวากับเมืองฟ้าที่ลอยลงมาอยู่บนดิน พระเจดีย์ล้วนงดงามดุจปราสาทพระอินทร์ แต่ละองค์เจดีย์ล้วนสีทองอร่ามทั้งด้านนอกและใน

อยุธยาที่ยังฟ้า	ลงดิน แลฤๅ
อำนาจบุญเพรงพระ	ก่อเกื้อ
เจดีย์ลอออินทร	ปราสาท
ในทาบทองแล้วเนื้อ	นอกใสร่ม ๗

คงไม่ลืมกันว่ากรุงศรีอยุธยาเป็นศูนย์กลางทางการเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ และสังคมของอาณาจักรสยามยาวนานถึง 417 ปี มีพระมหากษัตริย์ปกครองถึง 33 พระองค์ ชาวเมืองนับถือศรัทธาในพระพุทธศาสนา จึงก่อสร้างวัดวาอารามไว้มากมาย สถาปัตยกรรมและศิลปกรรมตั้งแต่แรกสร้างกรุงศรีอยุธยาล้วนพัฒนาและส่งต่อมายังสมัยรัตนโกสินทร์ กล่าวได้ว่างานศิลปะตามวัดที่เราเห็นในปัจจุบันมีรากฐานมาจากสมัยอยุธยา

แต่ครั้งพ่ายแพ้ในสงครามกับพม่าคราวเสียกรุงฯ ครั้งที่ 2 ปี 2310 กรุงศรีอยุธยาถอยยับเสียหายราบคาบ เมืองถูกปล้นชิงชิงร้าง จนเมื่อสร้างเมืองหลวงใหม่ที่กรุงเทพฯ จึงขุดคูอิฐเก่าจากอยุธยามาใช้เพื่อความสะดวกรวดเร็ว ซ้ำยังถูกคนลักลอบขุดหาสมบัติทำลายโบราณสถานกว่าอยุธยาจะกลับมาอยู่ในความสนใจของผู้คนอีกครั้ง สมัยรัชกาลที่ 4 ก็ผ่านเวลาลงหลังสงครามมาร่วมร้อยปี

“โบราณสถานถูกทำลายไปเยอะ โดยเฉพาะที่พระราชวังหลวงเพราะเป็นที่ประทับของพระมหากษัตริย์สัญลักษณ์ของอำนาจสูงสุด จึงตกเป็นเป้าของการทำลายต่างกับพวกวัดวาอาราม เพราะพม่านับถือศาสนาพุทธเช่นเดียวกับเรา สภาพที่เหลืออยู่จึงมีแต่ซากฐานโผล่พื้นผิวดิน

มานิดหน่อย” **ประทีป เพ็งตะโก** ผู้อำนวยการสำนักศิลปากรที่ 3 พระนครศรีอยุธยา สะท้อนปัญหาของพระราชวังโบราณที่คนปัจจุบันไม่อาจร่วมรับรู้ถึงความรุ่งเรืองในอดีต

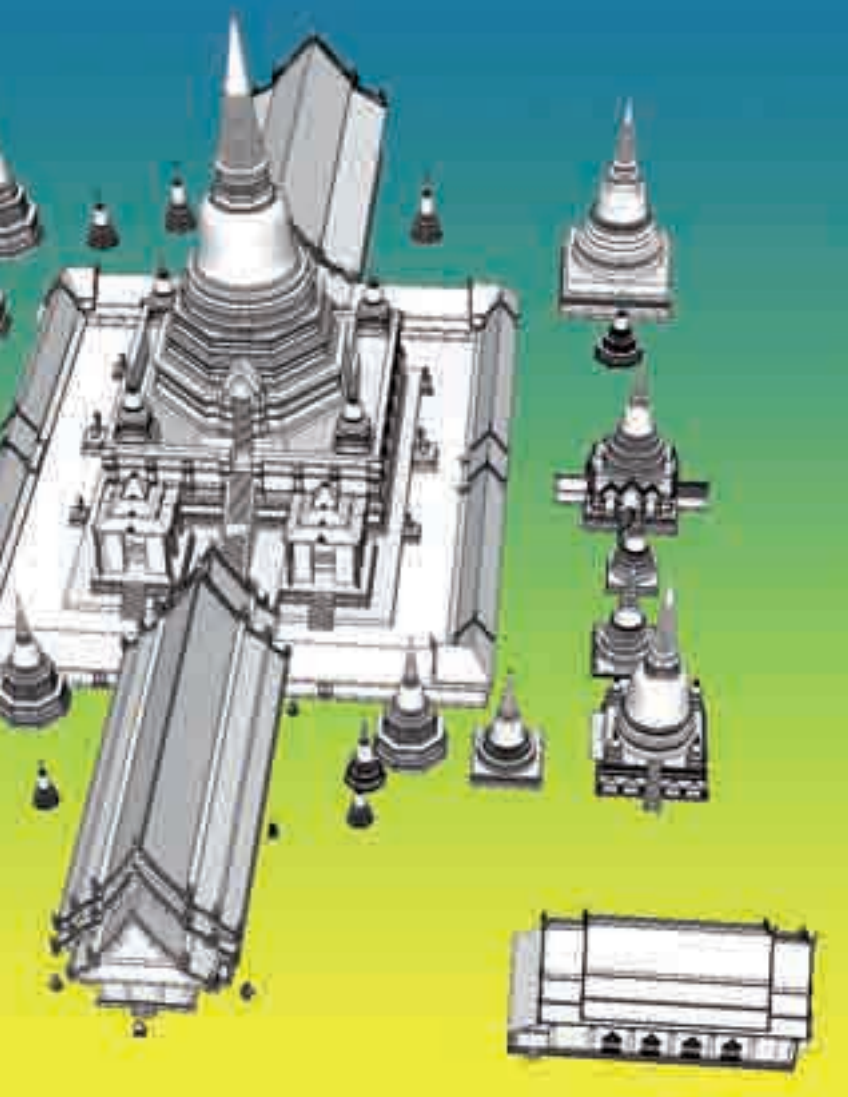
ก่อนหน้านี้ถ้าใครเดินเข้ามาในเขตพระราชวังโบราณติดกับวัดพระศรีสรรเพชญ์ทางทิศเหนือ คงเห็นเพียงพื้นที่โล่งขนาด 150 ไร่ที่มีซากอิฐปูนซึ่งเป็นส่วนฐานรากของพระราชวัง และต้นพุทราขึ้นประปราย ไร้สิ่งน่าสนใจชวนให้เดินชมต่อ ต่างจากบริเวณวัดพระศรีสรรเพชญ์ที่ยังคงเหลือเจดีย์เก่าสามองค์

ปัญหานี้ไม่เพียงเกิดแก่พระราชวังโบราณของอยุธยา แต่โบราณสถานอีกหลายแห่งที่สำคัญระดับประเทศก็ประสบความชำรุดเสียหายจนผู้ชมปะติดปะต่อภาพในอดีตไม่ได้ ปตท.สม. ซึ่งเล็งเห็นความสำคัญของแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม จึงได้ร่วมมือกับกรมศิลปากรดำเนินโครงการ “**ปตท.สม. รักษ่มรดกไทย มรดกโลกทางวัฒนธรรม**” เป็นโครงการระยะยาว 11 ปี ตั้งแต่ปี 2550-2560 โดยริเริ่มโครงการที่แหล่งมรดกโลกอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย-ศรีสัชนาลัย-กำแพงเพชร ซึ่งประสบความสำเร็จจนขยายการดำเนินงานมาถึงอุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยาที่ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลกโดยองค์การ UNESCO เมื่อปี 2534 นอกจากงบประมาณที่สนับสนุนไปราว 70 ล้านบาทแล้ว ปตท.สม. ยังเป็นผู้ผลักดันโครงการให้เดินหน้า โดยทำหน้าที่ประสานงาน จัดการประชุมเชิญผู้เชี่ยวชาญมาแลกเปลี่ยนข้อมูลความคิดเห็น รวมถึงจัดกิจกรรมประชาสัมพันธ์ต่างๆ เพื่อส่งเสริมให้พื้นที่มรดกโลกเหล่านี้เป็นที่รู้จักของประชาชนมากยิ่งขึ้น

ภารกิจสำคัญของโครงการคือการสร้าง “รูปแบบสันนิษฐาน” หรือการทำ reconstruction เพื่อหาว่าโบราณสถานนั้นมีรูปแบบสถาปัตยกรรมและศิลปกรรมอย่างไรก่อนชำรุดเสียหาย

“ความสำคัญของการทำรูปแบบสันนิษฐาน ไม่ว่าจะป้ายหรือแบบจำลอง คือช่วยเสริมจินตนาการให้ผู้ชมเห็นภาพโบราณสถานแห่งนั้นชัดขึ้น จากเดิมที่เป็นพื้นที่เหลือแต่ซากเล็กซากน้อย เมื่อมีรูปจำลองโบราณสถาน เขาจะเข้าใจ

“
**อยุธยาไม่ได้รุ่งเรืองเฟื่องฟู
 อย่างโดดเด่นยว แต่เกิดจาก
 การผสมผสานของศิลปะ
 จากดินแดนโดยรอบ**
 ”

ประทีป เฟ็งตะโก

ในความยิ่งใหญ่ รุ่งเรือง เป็นเครื่องมือสื่อสารการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์ต่อการศึกษาอย่างมาก” ประทีปอธิบายถึงเหตุผลที่โครงการเลือกทำงานยากชิ้นนี้ โดยกรมศิลปากรจะช่วยสนับสนุนข้อมูลจากการขุดค้น และแผนผังอาคารต่าง ๆ ในโบราณสถานที่เกี่ยวข้องรวบรวมไว้หลายสิบปี

เริ่มต้นกับรูปแบบสันนิษฐานของโบราณสถานหกแห่ง คัดเลือกจากโบราณสถานจำนวนมากในอยุธยาโดยพิจารณาถึงความสำคัญ เช่น สร้างโดยพระมหากษัตริย์ หรือมีระบุในพงศาวดารซึ่งจะช่วยให้การศึกษาค้นคว้าง่ายขึ้น ได้แก่ วัดพระศรีสรรเพชญ์ วัดพระราม วัดราชบูรณะ วัดมหาธาตุ วัดใหญ่ชัยมงคล และวัดแม่นางปลื้ม

“วัดมหาธาตุเป็นที่ประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุ ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่สุดในเมืองที่นับถือศาสนาพุทธ วัดพระศรีสรรเพชญ์เคยเป็นพระราชวังเดิมก่อนที่สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถยกให้เป็นวัดประจำพระราชวัง มีเจดีย์บรรจุอัฐิของกษัตริย์และพระบรมวงศานุวงศ์ สำหรับวัดแม่นางปลื้มมีความสำคัญในเชิงศิลปวัฒนธรรม คือมีเจดีย์สิงห์ล้อม แสดงถึงความเกี่ยวข้องกับศิลปะเขมร สะท้อนว่าอยุธยาไม่ได้รุ่งเรืองเฟื่องฟูอย่างโดดเด่นยว แต่เกิดจากการผสมผสานของศิลปะจากดินแดนโดยรอบ” นักโบราณคดีคนเดิมยกตัวอย่างความสำคัญของโบราณสถานในโครงการ

ถึงปี 2557 จึงเข้าสู่งานระยะที่ 2 ของการต่อเติมภาพในอดีตให้สมบูรณ์ นั่นคือพระราชวังโบราณ โบราณสถานที่เป็นหัวใจสำคัญที่สุดของอาณาจักรอยุธยา และถือเป็นความท้าทายที่สุดของงานทำรูปแบบสันนิษฐานในประเทศนี้

รูปแบบสันนิษฐาน
 ของวัดโบราณต่าง ๆ
 เกิดจากการประมวลความรู้
 ทางประวัติศาสตร์ศิลปะ
 การวิเคราะห์ และจินตนาการ

สืบอดีตจาก เศษซากและความว่างเปล่า

การทำ “รูปแบบสันนิษฐาน” อาจไม่ต่างจากงานนักสืบ เพราะต้องสืบค้นข้อมูลด้านประวัติศาสตร์ศิลปะและโบราณคดีทั้งหมด ก่อนจะนำมาประมวลและวิเคราะห์หาภาพที่สมบูรณ์ใกล้เคียงความจริงที่สุด

ความยากคือความจริงที่ว่างงานสถาปัตยกรรมและงานศิลปกรรมเป็นเรื่องรสนิยมตามยุคสมัย ดังนั้นจึงเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอด ตอนต้นสมัยอยุธยามีลักษณะงานแบบหนึ่ง ตอนกลางแบบหนึ่ง ตอนปลายก็อาจเป็นอีกลักษณะหนึ่ง ดังนั้นถ้ามิใช่ผู้ที่ศึกษาประวัติศาสตร์ศิลปะของอยุธยาอย่างลึกซึ้งก็จะไม่สามารถเข้าใจว่าส่วนที่หายไปจากซากฐานที่เหลืออยู่นั้นน่าจะมีหน้าตาเป็นอย่างไร และหากจะมองหานักวิชาการผู้เชี่ยวชาญที่สุดด้านรูปแบบสันนิษฐานท่านนั้นคือ **ศ. ดร. สันติ เล็กสุขุม** อดีตอาจารย์ภาควิชาประวัติศาสตร์ศิลปะ คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร ซึ่งทำงานด้านนี้มากกว่า 30 ปี และเคยร่วมงานกับ ปตท.สผ. ตั้งแต่เริ่มโครงการที่อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย-ศรีสัชนาลัย-กำแพงเพชร จนมาถึงที่อุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา

“ไม่ได้หมายความว่าแบบจำลองนี้ถูกต้องนะ มันมีข้อบกพร่อง อาจมีข้อผิดพลาด ...ดูรูปแบบสันนิษฐานแล้วให้นำไปคิดต่อ”

ศ. ดร. สันติ เล็กสุขุม

ความรู้ความเข้าใจในเอกสารจากพงศาวดาร เอกสารบันทึกการขุดค้น และความรู้ด้านประวัติศาสตร์ศิลปะ เป็นสิ่งที่ไม่ใช่ใครคนใดคนหนึ่งจะมีขึ้นง่าย ๆ แต่อาศัยการสั่งสมมาตลอดทั้งชีวิต ประกอบกับ ศ. ดร. สันติเคยทำรูปแบบสันนิษฐานของพระราชวังโบราณมาก่อน ทำให้การทำงานครั้งนี้ไม่ต้องเริ่มต้นจากศูนย์

“ปี 2530 ผมทำหุ่นจำลองนี้มาครั้งหนึ่งแล้ว จัดแสดงอยู่ที่ศูนย์ศึกษาประวัติศาสตร์อยุธยา เดินสำรวจเอง เขียนแบบเอง ตอนนั้น ผอ. ประทีปเป็นนักโบราณคดีอยู่ที่นั่น ไปเดินดูด้วยกันแล้วพูดตามมือ ผมก็ซักถาม หาข้อมูลจากเขา นำมาประมวลใช้ทำงาน”

พระราชวังที่จำลองขึ้นคือพระราชวังหลวงในช่วงปลายกรุงศรีอยุธยา ซึ่งได้รับการปรับโฉมครั้งใหญ่ในสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถซึ่งครองราชย์ยาวนานถึง 40 ปี ทรงขยายอาณาบริเวณพระราชวังไปทางทิศเหนือ พร้อมทั้งโปรดเกล้าฯ ให้สร้างพระที่นั่งขนาดใหญ่อย่างวิจิตร ส่วนบริเวณพระราชวังเดิมโปรดเกล้าฯ ให้สถาปนาเป็นวัดพระศรีสรรเพชญ์-วัดในพระบรมมหาราชวังสำหรับประกอบพระราชพิธีของราชสำนัก อันเป็นต้นแบบต่อมาของวัดพระศรีรัตนศาสดารามในสมัยรัตนโกสินทร์ พระราชวังยุคนี้จึงมีอาณาเขตกว้างขวาง สะท้อนถึงพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์

ภายในพระราชวังแบ่งสัดส่วนตามการใช้งาน เขตพระราชฐานชั้นนอกเป็นพื้นที่ของอาคารสถานที่ราชการ เช่น ศาลาลูกขุน ศาลหลวง พระคลังข้างที่ เขตพระราชฐานชั้นกลางมีอาคารพระที่นั่งสำหรับพิธีประกอบเกียรติยศพระมหากษัตริย์ และรับแขกบ้านแขกเมือง เขตพระราชฐานชั้นในสุดคือ “บ้าน” หรือที่ประทับของพระมหากษัตริย์ พระมเหสี และพระสนม ในเขตพระราชวังจึงประกอบด้วยอาคารมากมาย

“ผมอ่านพงศาวดารเยอะมาก ทั้งบันทึกของพระยาโบราณราชธานินทร์ คำให้การขุนหลวงหาวัด คำให้การชาวกรุงเก่า ผมไม่ได้อ่านในฐานะนักประวัติศาสตร์ แต่อ่านเพื่อนำข้อมูลมาตรวจสอบในฐานะนักประวัติศาสตร์ศิลปะ เพราะพระราชวังถูกทำลายล้างหมดแล้ว เหลือเฉพาะซากฐานเท่านั้น ส่วนเส้นทางเดินก็สืบสนมาก เหลือเพียงเส้นทางเดินตัดใหม่คราวบูรณะ จนเราทำความเข้าใจไม่ได้เลย” ศ. ดร. สันติเล่าถึงความยากในการรื้อฟื้นภาพพระราชวังโบราณ

ข้อมูลของพระยาโบราณราชธานินทร์ (พร เดชะคุปต์) นั้นเป็นงานศึกษาในสมัยรัชกาลที่ 5 ซึ่งช่วงระบุตำแหน่ง

แผนที่เกาะเมืองอยุธยา
ซึ่งเป็นที่ตั้งของ
อุทยานประวัติศาสตร์
พระนครศรีอยุธยา

ใหญ่ ๆ ของพระที่นั่งต่าง ๆ ว่าอยู่บริเวณใด แต่ก็ต้อง
ยอมรับในข้อจำกัดที่ไม่ใช่ข้อมูลจากสมัยอยุธยาโดยตรง
นอกจากนั้นการทำงานกับเอกสารโบราณหรือผลการขุดค้น
บางครั้งยังต้องระวังการถูกข้อมูล “หลอก”

“ในเอกสารอาจเป็นบทกวีบรรยายภาพพระที่นั่ง
พระศรีสรรเพชญ์ บอกมีพญานาคเลื้อยลงมาเป็นพวง
แต่ถ้าพิจารณาในความเป็นจริงแล้วไม่น่าใช่ เราคิดว่าคนเขียน
ไม่ใช่ช่าง ต้องระมัดระวัง ต้องทบทวนให้มาก บางเรื่องไม่มี
ข้อมูลเลยก็ต้องใช้จินตนาการ ใช้การปะติดปะต่อ
อาศัยพระราชวังหลวงแห่งกรุงรัตนโกสินทร์พอสมควร
เพราะสมัยรัตนโกสินทร์สืบทอดจากสมัยอยุธยาตอนปลาย
พระมหาปราสาทต่าง ๆ จึงมีรูปแบบเค้าโครงใกล้เคียงกัน”

แต่ทั้งนี้มิได้หมายความว่าจะนำรูปแบบสมัย
รัตนโกสินทร์มาใช้ได้ทุกอย่าง อาจารย์สันติยกตัวอย่าง
ช่อฟ้า ใบระกา หางหงส์ ว่าในสมัยอยุธยาไม่น่าจะ
“อ่อนเพียว” อย่างสมัยรัตนโกสินทร์ ต้องพิจารณาจาก
หลักฐานอื่น ๆ มาประกอบ ทั้งจากจิตรกรรมฝาผนัง
งานปูนปั้นสมัยอยุธยาตอนปลาย รวมทั้งโครงไม้ที่เป็น
ช่อฟ้าของวัดไชยวัฒนารามซึ่งยังเหลืออยู่

อีกตัวอย่างหนึ่งที่สะท้อนถึงวิธีทำงานของอาจารย์ คือ
การหารูปแบบประติมากรรมที่กั้นแบ่งเขตพระราชฐานชั้นต่าง ๆ
อาจารย์สันติเดินสำรวจพระราชวังโบราณจนไปพบประตูที่
มุมกำแพงวัดพระศรีสรรเพชญ์ ซึ่งเป็นประตูเดียวที่เหลืออยู่
และโชคดีที่ยังมีสภาพดีและสมบูรณ์ จึงนำมาเป็นต้นแบบ
การจำลองประตูอื่น ๆ ของพระราชฐานชั้นกลางและชั้นใน

ส่วนยอดพระมหาปราสาทของพระที่นั่งวิหารสมเด็จ
ซึ่งไม่เหลือหลักฐานใด ๆ แล้ว อาจารย์สันติใช้วิธีวิเคราะห์

รูปแบบศิลปกรรมตามพระราชนิยม หลังอ่านในเอกสารพบว่า
พระที่นั่งหลังนี้น่าจะสร้างหรือบูรณะสมัยพระเจ้าปราสาททอง
ซึ่งพระองค์เป็นสามัญชนที่ปราบดาภิเษกขึ้นเป็นกษัตริย์
พระองค์จึงทรงสร้างวัดไชยวัฒนารามขึ้นอย่างใหญ่โต
สว่างามเพื่อเป็นสัญลักษณ์แสดงพระราชอำนาจ ประกอบ
กับเวลานั้นอยุธยาแผ่อิทธิพลไปถึงเขมร รูปแบบปราสาท
ของขอมจึงได้รับการนำมาปรับใช้กับวัดไชยวัฒนาราม
ซึ่งประกอบด้วยปราสาทประธานและเมรุทิศเมรุรายแปดองค์
สร้างเป็นปราสาทที่มียอดทรงปราสาท นับเป็นศิลปกรรม
ที่ออกแบบขึ้นใหม่ และน่าจะได้รับความนิยมในสมัยนั้น
เพราะต่อมาในรัชกาลของพระเพทราชาก็ยังใช้รูปแบบ
เมรุทิศเมรุรายเป็นประตูยอดทางเข้าอุโบสถ อาจารย์สันติ
สันนิษฐานว่ายอดพระที่นั่งวิหารสมเด็จน่าจะเป็นยอด
ปราสาทด้วย

ด้วยวิธีคิดวิเคราะห์ ปะติดปะต่อผสมจินตนาการ
ดังตัวอย่างข้างต้น รูปแบบอาคารส่วนประกอบอื่น ๆ ก็ได้รับ
การสันนิษฐานขึ้นในลักษณะเดียวกัน เช่น อาคารพระคลัง
สำหรับเก็บเงินและสมบัติซึ่งต้องการความมั่นคงปลอดภัย
รูปทรงจึงน่าจะเป็นอย่างตึกฝรั่งตามอิทธิพลของชาติตะวันตก
ที่เข้ามาในกรุงศรีอยุธยา หรือพระที่นั่งชมดาวก็สันนิษฐาน
ว่าไม่มีหลังคา เป็นต้น

“ไม่ได้หมายความว่าแบบจำลองนี้ถูกต้องนะ มันมี
ข้อบกพร่อง อาจมีข้อผิดพลาด คุณอย่าเชื่อผม ดูรูปแบบ
สันนิษฐานแล้วให้นำไปคิดต่อ จะเจริญสติปัญญา”
คำกล่าวของอาจารย์สันติบ่งบอกชัดเจนถึงความเข้าใจ
อย่างถ่องแท้ในการทำ “รูปแบบสันนิษฐาน”

เส้นทางเดินศึกษา
ในพื้นที่พระราชวังโบราณ
มีป้ายรูปแบบสันนิษฐานติดตั้งไว้
ให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้และเข้าใจ
ความรุ่งเรืองของอยุธยาในอดีต

จากโปรแกรมสู่แบบจำลอง

นอกจากการวิเคราะห์งาน การเขียนแบบในโปรแกรมคอมพิวเตอร์ นักประวัติศาสตร์ศิลปะวัย 71 ก็เป็นคนทำเองทั้งหมด

“อาจารย์ทำงานเองทุกขั้นตอนตั้งแต่แรก เพราะมีข้อมูล มีภาพรวมอยู่ในหัว ถ้ามีข้อสงสัยแม้สักนิด อาจารย์จะให้ดิฉันขับรถพาไปอยุธยา อาจแค่ไปดูบันไดด้านเดียว แล้วก็วิ่งรถกลับมาทำงานต่อ วิธีทำงานของอาจารย์เป็นแบบนี้ รู้สึกได้เลยว่าอาจารย์ตรากตรำกับโครงการนี้มาก ด้วยความชอบและความสนุก” เป็นภาพการทำงานจากคำบอกเล่าของคุณคราตี บุรุษรัตนพันธุ์ ผู้ทำหน้าที่ประสานงานโครงการและเป็นผู้ช่วยของอาจารย์สันติ

เหตุที่ต้องนั่งรถไปดูให้เห็นกับตา เพราะอาจารย์สันติเชื่อว่าการดูรูปถ่ายสองมิติ ไม่ชัดเจนเท่ากับการดูของจริงซึ่งเป็นสามมิติ และช่วยให้เห็นความเชื่อมโยงกับส่วนอื่นเห็นบริบทรอบ ๆ รวมถึงร่องรอยที่อาจตกแต่งซ่อมแซมมาก่อนหน้า

“ผมบอกกับลูกศิษย์ว่า ผมไปคุยกับโบราณสถาน ไม่ใช่โบราณสถานพูดได้ แต่ผมไปคุยและตั้งคำถามพยายามหาเหตุผลหาคำตอบ ทำให้คิดอะไรได้เยอะ”

หลังจากทำงานวิเคราะห์และเขียนแบบพระราชวังโบราณในโปรแกรมคอมพิวเตอร์เพื่อร่างแบบสามมิติแทบทุกวัน ไม่มีวันหยุดเป็นเวลากว่า 1 ปี ในที่สุดภาพจำลองของพระราชวังอันยิ่งใหญ่แห่งกรุงศรีอยุธยาจากฝีมือของอาจารย์สันติก็สำเร็จเสร็จสิ้น ขั้นตอนต่อมาคือการนำรูปแบบสันนิษฐานจากโปรแกรมขึ้นรูปเป็นแบบจำลองซึ่ง ปตท.สผ. เสนอแนวคิดการพิมพ์ด้วยเครื่องพิมพ์สามมิติอันเป็นเทคโนโลยีใหม่ล่าสุดที่ทำให้ได้ชิ้นงานถูกต้องสมบูรณ์ตรงตามแบบมากที่สุด

ชิ้นงานกว่า 200 ชิ้นในโปรแกรมคอมพิวเตอร์ ทั้งปราสาทพระที่นั่ง รั้ววัง อาคารต่างๆ จึงถูก “ยิง” หรือพิมพ์เป็นแบบจำลองสามมิติในสัดส่วน 1 : 125 ด้วยวัสดุพลาสติก ABS ซึ่งมีคุณสมบัติคงทนแข็งแรง

อย่างไรก็ตามแบบจำลองทั้งหมดนั้นเป็นสีขาว

“นี่เป็นการสันนิษฐาน ไม่ใช่จำลองจากของจริง เราไม่รู้

หรือว่าสีสมัยอยุธยาเป็นอย่างไร เราไม่เคยเห็นนอกจากสีในจิตรกรรมฝาผนัง เพราะฉะนั้นเราจึงทำเป็นสีขาว ให้คนรู้ว่านี่เป็นเพียงรูปแบบสันนิษฐาน ขนาดเป็นแบบจำลองสีขาวล้วนคนยังเชื่อ ถ้าเป็นสีจะยิ่งเชื่อหนักกว่าของจริงเป็นแบบนี้ แบบจำลองยิ่งสมจริงเท่าไรก็ยิ่งโกหกมากเท่านั้น”

ระหว่างที่อาจารย์สันติเขียนร่างแบบสามมิติอยู่นั้น กรมศิลปากรและ ปตท.สผ. ก็เตรียมการสร้างอาคารสื่อการเรียนรู้พระราชวังโบราณแห่งกรุงศรีอยุธยา เพื่อจัดแสดงแบบจำลองรูปแบบสันนิษฐาน ปัญหาใหญ่ที่ต้องขบคิดคือรูปแบบอาคาร จากรูปแบบเดิมที่จะให้เห็นอาคารเรือนไทยขนาดใหญ่ ด้วยแนวคิดว่าจะสะท้อนภาพชีวิตชาวอยุธยาสุดท้ายกลับเปลี่ยนมาเป็นอาคารรูปทรงเรียบง่ายที่สุด

“เราเกรงว่าเรือนไทยจะโดดเด่นเกินโบราณสถาน จึงสรุปกันว่าต้องเป็นแค่อาคารที่ค่อมแดดค่อมฝนให้ตัวแบบจำลอง เรียบง่าย โปร่ง ไม่ต้องการความโดดเด่น” ประทีป ผู้อำนวยการสำนักศิลปากรที่ 3 อธิบายถึงที่มาของอาคารผนังกระจกบาง ๆ ที่สามารถมองผ่านจากตัวแบบจำลองออกไปเห็นซากโบราณสถานที่อยู่ภายนอกได้อย่างชัดเจน โดยลดแสงสะท้อนด้วยการเอียงกระจกสอดเข้าหากันเพื่อประหยัดงบประมาณแทนการใช้กระจกตัดแสงซึ่งมีราคาสูง

ภายใต้อาคาร นอกจากแบบจำลองรูปแบบสันนิษฐานแล้ว ยังมีป้ายข้อมูลที่ให้รายละเอียดของอาคารต่างๆ ในพระราชวังโบราณ มีวีดิทัศน์อธิบายเรื่องราวที่เข้าใจง่าย น่าติดตาม

เมื่อเดินออกจากอาคารไปสัมผัสพื้นที่ที่พระราชวังก็จะพบกับเส้นทางเดินศึกษาโบราณสถาน และป้ายข้อมูลรูปแบบสันนิษฐาน ให้เราจินตนาการได้ว่าถ้ายืนอยู่ที่มุมหน้าป้าย จะมองเห็นโบราณสถานที่สมบูรณ์เป็นแบบใด

ความละเอียดและใส่ใจยังปรากฏในการเลือกใช้ป้ายขนาดเล็กที่ไม่เด่นจนกลายเป็นทัศนอุจาด ประกอบกับการใช้สีค่อนข้างสดเพื่อดึงดูดสายตาผู้ชม

ทั้งหมดนี้เพื่อให้งานรูปแบบสันนิษฐานที่ทุ่มเทสร้างมาเกิดผลอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด

ทว่าสิ่งต่าง ๆ นี้คงปรากฏเป็นจริงขึ้นไม่ได้เลย หากไม่มีนักวิชาการที่มุ่งมั่นทำงานต่อเนื่องยาวนานหลายสิบปี จนเรียกได้ว่าเป็นคือ “ผลงานแห่งชีวิต” ของ ศ. ดร. สันติ เล็กสุขุม

เสียงสะท้อน

แล้วความเปลี่ยนแปลงก็เกิดขึ้น เมื่อบรรดาไกด์พาลูกทัวร์แวะมาชมพระราชวังโบราณมากขึ้น โดยใช้อาคารสื่อการเรียนรู้ เป็นจุดพักและบรรยายเรื่องพระราชวังโบราณ ถึงแม้จะไม่มีตัวเลขสถิติชัดเจนว่าจำนวนนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นเท่าไร แต่ไกด์หนุ่มผู้คลุกคลีกับลูกทัวร์ทุกวันมากกว่า 4 ปีอย่าง ปวีตร ใจเส่งยิ้ม ช่วยยืนยันได้

“น้อง ๆ ที่มาชมส่วนใหญ่จะร้องอู้หู มันเป็นแบบนี้เอง

เหวอ ตื่นตาคือใจ ประทิดคนมาดูพระราชวังโบราณ แต่จะไม่เดินเข้าไปในส่วนลึก ๆ พอมีแบบจำลองให้ดู เขาจะเริ่มสนใจเดินเข้าไปดูอาคารจริง ๆ ช่างใน แล้วการทำงานของไกด์ก็ง่ายขึ้นมาก เราสามารถชี้จุดว่าตรงไหนคืออะไร พงศาวดารกล่าวไว้ว่าอย่างไร ให้เขาจินตนาการเสริมจากตรงนี้ เด็ก ๆ ชอบถ่ายรูปลูกลับไปดูเพราะไม่มีในตำราเรียน ช่วยสร้างความเข้าใจมากขึ้น ผมมองว่ามีประโยชน์จริง ๆ และได้รับความสนใจดีมาก”

สอดคล้องกับคำตอบของน้องอ้อ-ปวีณัฐ สระทองรัต นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนมัธยมวัดบึงทองหลาง ที่มาชมแบบจำลองรูปแบบสันนิษฐานเป็นครั้งแรก

“แบบจำลองช่วยให้เราพอนึกออกว่าเมื่อก่อนเขาอยู่กันอย่างไร วังสมัยก่อนสวยมาก คล้ายกับพระราชวังในกรุงเทพฯ แต่มีรูปทรงที่แตกต่างกัน ดูยิ่งใหญ่กว่าค่ะ” เด็กสาวกล่าวด้วยรอยยิ้ม

สำหรับ ประทีป เพ็งตะโก ผู้อำนวยการสำนักศิลปากรที่ 3 พระนครศรีอยุธยา ตั้งใจว่าแบบจำลองรูปแบบสันนิษฐานพระราชวังโบราณและวัดทั้งหกแห่งจะเป็นโครงการนำร่องที่ขยายไปสู่โบราณสถานอื่น ๆ ซึ่งมีความสำคัญในอนาคต

“คนมาเที่ยวคงไม่ได้มาดูตึกใหม่หรือความอารยะ แต่เขาอยากมาเรียนรู้เรื่องวัฒนธรรม หลักฐานความเจริญครั้งอดีตที่หลงเหลืออยู่ ถ้าเราเห็นความสำคัญและช่วยกันอนุรักษ์ไว้คงเป็นเรื่องดี เพราะโบราณสถานเหล่านี้เป็นหลักฐานที่บอกถึงความรุ่งเรืองของเราในอดีต ทำให้คนรุ่นหลังเกิดความภาคภูมิใจในชาติไทยของเรา”

.....

สาย ๆ ปาย ๆ วันธรรมดา

นักเรียนนักศึกษาแวะเวียนมาเกาะกระจกดุแบบจำลองพระราชวังโบราณกันไม่ขาดสาย

หากเราสามารถสังเกตลึกเข้าไปในดวงตาแต่ละคู่ เราอาจเห็นภาพประวัติศาสตร์ที่แจ่มชัด...

เป็นภาพอดีตที่จะนำเด็ก ๆ ก้าวไปสู่อนาคต **A**

พระอัฐจารสศรีสุคตาศ-
พลญาณบพิตรจำลอง
ได้รับการประดิษฐาน
ในโบราณสถานวัดวิหารทอง
อันเป็นส่วนหนึ่งของ
งานอนุรักษ์และพัฒนา
พระราชวังจันทน์

โครงการอนุรักษ์และพัฒนาพระราชวังจันทน์

จากทรัพย์ในดิน สืบสานวัฒนธรรมศิลป์

แผ่นดินสมเด็จพระนเรศวร

หากเดินทางไปสักการะพระพุทธรูปชินราช สิ่งศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านคู่เมืองไทย ซึ่งประดิษฐานอยู่ที่วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร พระอารามหลวง ชั้นเอกที่มีประวัติยาวนานตั้งแต่สมัยสุโขทัย แล้วข้ามมาทางฝั่งตะวันตกของแม่น้ำน่านขึ้นเหนือเลียบลำน้ำไปไม่ไกลนัก ก็จะพบผู้คนที่แวะเวียนมาสักการะศาลสมเด็จพระนเรศวรมหาราช และโดยรอบที่ตั้งศาลนั้นจะมองเห็นลานโล่งกว้างซึ่งมีรากฐานของแนวกำแพงโบราณทอดยาววางตัวเป็นกรอบสี่เหลี่ยมขนาดต่างๆ กระจายทั่วพื้นที่

ครั้งหนึ่งในอดีตที่นี่คือ “พระราชวังจันทน์” สถานที่เสด็จพระราชสมภพของ สมเด็จพระนเรศวรมหาราช พระมหากษัตริย์ที่ยิ่งใหญ่ที่สุดพระองค์หนึ่งในประวัติศาสตร์ไทย

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยา

ดำรงราชานุภาพ ทรงอธิบายไว้ในหนังสือ *ศาสนสมเด็จ* ว่า “คำว่าจันทน์ น่าจะมาจากคำว่า ตำหนักจันทน์ หรือเรือนจันทน์ ในสมัยโบราณเรือนที่อยู่อาศัย ทำด้วยไม้ทั้งสิ้น แต่สำหรับเรือนของพระเจ้าแผ่นดิน และเจ้านายที่ศักดิ์สูง เรือนจะสร้างด้วยไม้จันทน์ ที่มีกลิ่นหอม คำว่าจันทน์ จึงน่าจะย่อมาจากคำว่า จังตำหนักจันทน์”

แผนที่พระราชวังจันทน์

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ
สยามบรมราชกุมารี
เสด็จพระราชดำเนินยัง
โบราณสถานพระราชวังจันทน์
เมื่อวันที่ 19 ธันวาคม 2558

ย้อนไปสมัยอยุธยาตอนต้นเมื่อราว 500 ปีก่อน เจ้าสามพระยา (สมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ 2) ทรงสร้างพระราชวังจันทน์ขึ้นเป็นที่ประทับในระหว่างที่พระองค์ทรงครองเมืองพิษณุโลกในฐานะพระอุปราช (สมัยนั้นเรียกเมืองฝั่งตะวันตกของแม่น้ำน่านว่า เมืองชัยนาท) กาลต่อมา สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถแห่งกรุงศรีอยุธยาทรงยกทัพมาทำศึกสงครามกับอาณาจักรล้านนาที่ยึดเอื้อยาวนานกว่า 20 ปี ศูนย์กลางการปกครองจึงย้ายจากกรุงศรีอยุธยา มาอยู่ที่เมืองพิษณุโลก และทรงขยายเขตพระราชวังจันทน์ ให้กว้างขวางใหญ่โตขึ้นเพื่อเป็นที่ประทับของพระองค์ เทียบได้กับพระราชวังหลวงในกรุงศรีอยุธยา พระราชวังริมแม่น้ำน่านเป็นที่ประทับของพระมหาอุปราชอีกหลายพระองค์ที่ได้รับการแต่งตั้งให้มาครองเมืองพิษณุโลก และพระมหาอุปราชองค์สุดท้ายที่ประทับอยู่ ณ สถานที่นี้ ก็คือ สมเด็จพระนเรศวรมหาราช

เมืองพิษณุโลกและพระราชวังจันทน์ลดบทบาทความสำคัญลงนับตั้งแต่สมเด็จพระนเรศวรมหาราชเสด็จไปครองกรุงศรีอยุธยา และที่สุดก็ถูกทิ้งร้างหลังศึกอะแซหุ่นกี้ในปี 2318 อีกกว่า 1 ศตวรรษจึงมาปรากฏชื่อในพระราชหัตถเลขาของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเมื่อเสด็จประพาสเมืองพิษณุโลกเมื่อปี 2444 บันทึกถึงการพบซากกำแพงวังที่มีสองชั้น ทว่าราว 30 ปีถัดมา โรงเรียนพิษณุโลกพิทยาคมก็ถูกย้ายจากฝั่งตะวันออกของแม่น้ำน่านเข้ามาตั้งในบริเวณพื้นที่พระราชวังจันทน์ รวมทั้งมีอาคารราชการและชุมชนเข้ามาใช้พื้นที่อยู่อาศัย

ซากโบราณสถานสำคัญของชาติคงถูกเก็บจำไว้อีกนาน หากไม่ได้ถูกขุดพบโดยบังเอิญระหว่างก่อสร้างอาคารหลังใหม่ของโรงเรียนในปี 2535 อาณาบริเวณกว้างราว 128 ไร่ 2 งาน 50 ตารางวาจึงได้รับการประกาศขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานเมื่อปี 2537 ต่อเนื่องมาถึงปี 2545 คณะรัฐมนตรีจึงมีมติอนุมัติ “โครงการอนุรักษ์และพัฒนาพระราชวังจันทน์” ให้ย้ายโรงเรียนพิษณุโลกพิทยาคม หน่วยงานราชการ และชุมชนออกจากพื้นที่ เพื่อให้การอนุรักษ์โบราณสถานสามารถดำเนินงานได้เต็มที่ แต่ด้วยงบประมาณราชการที่มีจำกัด งานจึงคืบหน้าไปอย่างช้า ๆ

เมื่อทราบถึงงานฟื้นฟูพื้นที่สำคัญทางประวัติศาสตร์

ปตท.สผ. จึงเข้ามาสนับสนุนโครงการร่วมกับกรมศิลปากร และมูลนิธิเย็นศิระเพราะพระบริบาล กองทัพภาคที่ 3 ภายใต้แนวคิด “จากทรัพย์ในดิน สืบสานวัฒนธรรมแผ่นดิน สมเด็จพระนเรศวร” โดย ปตท.สผ. สนับสนุนงบประมาณกว่า 72 ล้านบาท เพื่อพัฒนาพื้นที่นี้เป็นแหล่งเรียนรู้ คู่แผ่นดินไทย และที่สำคัญคือการร่วมเฉลิมพระเกียรติ สมเด็จพระนเรศวรมหาราช

“การฟื้นฟูสถานที่สำคัญเช่นพระราชวังจันทน์คงทำได้ ลำพังไม่ได้ ต้องบูรณาการความร่วมมือกับหลายฝ่าย โชคดีที่ทุกฝ่ายร่วมมือกัน ทำให้เราสามารถบริหารจัดการพื้นที่ หลังจากเราทำแผนแม่บทสำหรับฟื้นฟูเสร็จ จึงได้มีการลงนามในบันทึกข้อตกลงความร่วมมือ โครงการจึงเริ่มขึ้นอย่างเป็นทางการด้วยความสนับสนุนของ ปตท.สผ.”

พิรพน พิษณุพงศ์ ผู้ตรวจราชการกระทรวงวัฒนธรรม และอดีตผู้อำนวยการสำนักศิลปากรที่ 6 จังหวัดสุโขทัย ซึ่งเป็นหน่วยงานของกรมศิลปากรที่รับผิดชอบดูแลพื้นที่โบราณสถานพระราชวังจันทน์ กล่าวถึงความร่วมมือของหลายองค์กรที่มีขึ้นในปี 2553 ก่อนเล่าต่อว่านอกจากจะสนับสนุนงบประมาณแล้ว ปตท.สผ. ยังเข้าร่วมดำเนินงานต่าง ๆ หลายด้าน เช่น การศึกษารูปแบบสถาปัตยกรรมดั้งเดิมพร้อมจัดทำและติดตั้งป้ายคำบรรยายโบราณสถาน การจัดพิมพ์หนังสือพระราชประวัติสมเด็จพระนเรศวรมหาราชและพระราชวังจันทน์ การจัดซื้อรถขนานนามโบราณสถานพระราชวังจันทน์ การก่อสร้างศาลาภิเศกจิตร การจัดสร้างพระอัฐฐารสศรีสุคตทศพลญาณบพิตรจำลอง การจัดสร้างรูปหล่อและเหรียญที่ระลึกสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ฯลฯ ทำให้โครงการนี้บรรลุวัตถุประสงค์โดยสมบูรณ์

งานอนุรักษ์และพัฒนาพระราชวังจันทน์นั้นยังครอบคลุมถึงโบราณสถานใกล้เคียง เช่น สระสองห้อง วัดวิหารทองซึ่งสันนิษฐานว่าสร้างขึ้นในพุทธศตวรรษที่ 20-21 วัดศรีสุคตซึ่งสันนิษฐานว่าสร้างขึ้นก่อนพระราชวังจันทน์ ขณะที่การศึกษาข้อมูลทางโบราณคดีพบว่า พระราชวังจันทน์ก่อสร้างซ้อนทับกันมาถึงสามสมัย โดยสมัยที่ 1 คาดว่าอยู่ในช่วงสมัยสุโขทัยถึงสมัยอยุธยาตอนต้น สมัยที่ 2 คาดว่าอยู่ในช่วงสมัยอยุธยาตอนต้นถึงตอนกลาง และสมัยที่ 3 คาดว่าอยู่ในช่วงสมัยอยุธยาตอนปลายถึงสมัยธนบุรี

ซากโบราณสถานที่ส่วนใหญ่
คงเหลือแต่รากฐานแนวกำแพง
ให้คนรุ่นหลังได้ศึกษา

สามสมัย ของ พระราชวัง จันทน์

สมัยที่ 1

สมัยสุโขทัยถึงสมัยอยุธยาตอนต้น
พบร่องรอยแนวกำแพงอิฐ
แต่ไม่เพียงพอที่จะกำหนดขอบเขต
พระราชวัง และพบเศษภาชนะ
ดินเผาจากเตาศรีสัชชาลัย
และเตาสุโขทัย

สมัยที่ 2

สมัยอยุธยาตอนต้นถึงสมัยอยุธยาตอนกลาง
ราวพุทธศตวรรษที่ 20-22

พบแนวกำแพงชั้นนอกทำให้สันนิษฐานได้
ว่ากว้าง 185 เมตร ยาว 300 เมตร มีแนว
กำแพงแบ่งพื้นที่ภายในเป็นสามส่วนคือ
พระราชวังชั้นนอก พระราชวังชั้นกลาง
และพระราชวังชั้นใน มีแบบแผนคล้าย
พระราชวังหลวงที่กรุงศรีอยุธยา
พบสระสองห้องที่น่าจะเป็นพระราชอุทยาน
ทางด้านทิศตะวันตก
และหันหน้าพระราชวังลงสู่แม่น้ำน่าน
ทางด้านทิศตะวันออก

สมัยที่ 3

สมัยอยุธยาตอนปลายถึงสมัยธนบุรี
ราวพุทธศตวรรษที่ 22-23

พบแนวกำแพงชั้นนอก กว้าง 192.50 เมตร
ยาว 267.50 เมตร มีช่องประตูทางทิศตะวันออกและ
ตะวันตก ภายในแบ่งพื้นที่เป็นสามส่วน พระราชวัง
ชั้นนอกอยู่ทางทิศเหนือ เป็นที่ตั้งของศาลาลูกขุนนอก
คลังปืนใหญ่ โรงม้า และป้อมเวรยาม พระราชวังชั้นกลาง
เป็นที่ตั้งของพระราชมณเฑียรหรือพระที่นั่งที่ใช้ใน
พระราชพิธี และพระราชวังชั้นในอยู่ทางทิศใต้เป็นเขต
พระราชฐานที่ประทับของพระมหากษัตริย์และพระมเหสี
ที่ตั้งของตำหนักจันทน์ พบสระสองห้องที่น่าจะเป็น
พระราชอุทยานทางด้านทิศตะวันตก และหันหน้า
พระราชวังไปทางด้านทิศเหนือ

“

การฟื้นฟูสถานที่สำคัญเช่นพระราชวังจันทน์ คงทำโดยลำพังไม่ได้ ต้องบูรณาการความร่วมมือ กับหลายฝ่าย ใจคิดที่ทุกฝ่ายร่วมใจกัน โครงการจึงเริ่มขึ้น อย่างเป็นทางการด้วยความสนับสนุนของ ปตท.สผ.

”

พีรพน พิสูจน์พงศ์

การอนุรักษ์แหล่งโบราณสถานแต่เพียงลำพังคงไม่ก่อประโยชน์ในวงกว้าง หากขาดการส่งเสริมให้ประชาชนมีโอกาสเข้ามาเรียนรู้ ดังนั้นกรมศิลปากรจึงได้ริเริ่มโครงการก่อสร้างอาคารศูนย์ประวัติศาสตร์พระราชวังจันทน์ขึ้นมาในพื้นที่ติดกับเขตพระราชวังจันทน์ โดยได้รับพระมหากรุณาธิคุณจากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินมาวางศิลาฤกษ์อาคารเมื่อวันที่ 17 ธันวาคม 2552

อาคารหลังนี้จัดแสดงข้อมูลสำคัญทางโบราณคดีและประวัติศาสตร์ของเมืองพิษณุโลก ศิลปกรรมของพระราชวังจันทน์ และพระราชประวัติของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช โดยเฉพาะผังจำลองพื้นที่โบราณสถานพระราชวังจันทน์ที่แสดงให้เห็นขอบเขตของพระราชวังทั้งสามสมัย และรูปแบบสันนิษฐานของพระราชวังจันทน์จากการศึกษาของ ศ. ดร. สันติ เล็กสุขุม โดยได้รับการสนับสนุนงบประมาณการก่อสร้างอาคารระยะที่ 1 จากกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง จังหวัดพิษณุโลก และงบประมาณการก่อสร้างอาคารระยะที่ 2 พร้อมทั้งงบประมาณจัดแสดงนิทรรศการถาวรภายในอาคารจาก ปตท.สผ. รวมถึงการจัดทำแผนผังประชาสัมพันธ์พระราชวังจันทน์และศูนย์ประวัติศาสตร์พระราชวังจันทน์

ปัจจุบันกรมศิลปากรได้ถ่ายโอนภารกิจการบำรุงรักษาโบราณสถานพระราชวังจันทน์และการบริหารจัดการอาคารศูนย์ประวัติศาสตร์พระราชวังจันทน์ให้องค์การบริหารส่วนจังหวัดพิษณุโลกเป็นผู้ดูแล โดยเมื่อวันที่ 19 ธันวาคม 2558 สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินมาประกอบพิธีเปิดศูนย์ประวัติศาสตร์พระราชวังจันทน์ เพื่อให้อาคารแห่งนี้เป็นแหล่งเรียนรู้ที่จะสร้างคุณประโยชน์ให้แก่สังคมในวงกว้าง ซึ่งนับเป็นพระมหากรุณาธิคุณอันล้นพ้นแก่ประชาชนชาวพิษณุโลกเป็นอย่างยิ่ง

“พระราชวังจันทน์เป็นความภาคภูมิใจและศรัทธาของจิตใจของชาวพิษณุโลกและชาวไทย เพราะสถานที่นี้คือที่ประดิษฐานของมหากษัตริย์ที่ทรงพระปรีชาสามารถ ทรงกอบกู้เอกราชให้เราเป็นอิสระ หลุดพ้นจากพันธนาการต่าง ๆ ผมถามคนพิษณุโลกหลายท่าน เขาศรัทธาสมเด็จพระนเรศวรมหาราชและภูมิใจในพระราชวังจันทน์อย่างยิ่ง โครงการนี้ยังช่วยให้เกิดประโยชน์ด้านการพัฒนาเศรษฐกิจและส่งเสริมการท่องเที่ยว สร้างรายได้ให้แก่ชุมชนและจังหวัดพิษณุโลกอีกด้วย” พีรพนสรุปถึงคุณประโยชน์และความสำคัญของโครงการ

นอกจากเขตโบราณสถานและศูนย์ประวัติศาสตร์พระราชวังจันทน์จะทำหน้าที่เป็นแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ของเยาวชนและประชาชนที่เดินทางมาเยี่ยมชมอยู่เนือง ๆ สิ่งสำคัญยิ่งกว่าคือการปลูกฝังจิตสำนึกของคนไทยให้เกิดความตระหนักในคุณค่าของแหล่งโบราณคดีซึ่งเปรียบเสมือนกับ “ทรัพย์ในดิน”

ดังเช่นข่าวดีชิ้นเล็ก ๆ เรื่องหนึ่งหลังพิธีเปิดอาคารศูนย์ประวัติศาสตร์พระราชวังจันทน์ปลายปี 2558 เมื่อชาวบ้านพรหมพิราม ชื่อนายชัยโย สังข์แก้ว นำปลายหอกลักษณะคล้ายมีดดาบยาวกว่า 50 เซนติเมตรที่ขุดพบในพื้นที่นาของตนเอง มามอบให้ศูนย์ประวัติศาสตร์พระราชวังจันทน์เก็บรักษา

กรมศิลปากรคาดว่าปลายหอกนี้มีอายุไม่ต่ำกว่า 300 ปี อยู่ในสมัยอยุธยา

ณ ตำบลไคสักแห่ง เรืองราวจากอดีตอาจยังชุกซ่อนอยู่ใต้แผ่นดินไทย...ขอเพียงมีคนเข้าใจดังเช่นชาวบ้านผู้นั้น

พระราชวังจันทน์

ศูนย์ประวัติศาสตร์พระราชวังจันทน์

ต. ในเมือง อ. เมืองพิษณุโลก จ. พิษณุโลก 65000

โทร. 0-5500-5111 เวลา 09.00-16.00 น. ทุกวัน

ติดปีกใส่หัวใจ กีฬาเรือใบ

จากทะเลไทยสู่อโอลิมปิก

ปตท.สผ. ให้การสนับสนุนกีฬาเรือใบอย่างต่อเนื่อง
จนกระทั่งในมหกรรมกีฬาโอลิมปิก ปี 2559
นับเป็นครั้งแรกที่มีนักกีฬาชาวไทยผ่านควอลิฟาย
เข้าแข่งขันถึงสองคนคือ กิระติ บัวลง (ชาย)
และ กมลวรรณ จันทรียัม

โครงการพัฒนาบัณฑิตฟ้าเรือใบ

กมลวรรณ จันทรย์ม ฝึกซ้อมและพัฒนาตัวเอง
อย่างสม่ำเสมอ เพราะกีฬากลางแจ้งชนิดนี้ ผู้ที่มีใจรักจริง
และหมั่นฝึกฝนเท่านั้นจึงประสบความสำเร็จ

PTTEP

นักกีฬาเรือใบต้องเรียนรู้ที่จะเผชิญผืนน้ำกว้างและสายลม

เลเซอร์เรเดียล ลอยเด่นอยู่เหนือ่านน้ำเมืองริโอเดอจาเนโร ก้นที่ที่ใบเรือหันเข้าหาลม

เรือรูปร่างสมส่วน หัวแหลม ก้ายตัด ก็ตรงเข้าปะทะคลื่นลูกแล้วลูกเล่า

ผืนผ้าใบสีขาวถูกจิงจนตึงแน่น ไม่หวั่นสายลมแรง นำนักกีฬาเคลื่อนเข้าหาเป้าหมาย

มันคือเส้นชัยในการแข่งขันกีฬาเรือใบโอลิมปิก

ประสบการณ์ครั้งแรกของ กมลวรรณ จันทรย์ม นักกีฬาดาวรุ่งทีมชาติไทย

ประสบการณ์ครั้งที่ 2 ของ ทิระติ บัवल ผู้ที่เคยผ่านโอลิมปิก ปี 2555 กรุงลอนดอน ประเทศอังกฤษ
เมื่อ 4 ปีก่อน

ใต้ผืนฟ้าคราม กลางสายลมร้อน เหนือผิวน้ำที่แสงแดดแผดเผา ล้อมรอบด้วยทัพนักกีฬาเรือใบ
ชั้นหัวกะทิจากทุกมุมโลก คนกึ่งสองคือตัวแทนทีมชาติไทย ผู้ผ่านการควอลิฟายเข้าแข่งขันกีฬาเรือใบ
ในสมรภูมิต่างยิ่งใหญ่ที่สุด

จากน่านน้ำไทยในเอเชีย มาโคดเด่นบนทะเลที่ผู้คนทั้งโลกจับตา

ประกาศศักดาให้รู้ว่าคนไทยก็มีความสามารถในกีฬาเรือใบ

เกลียวคลื่น

โอลิมปิก ปี 2559 เมื่อกรีโอเดจาเนโร ประเทศบราซิล ลื่นสุดลงแล้ว แต่ “ท็อป” กับ “แบม” จำได้แม่นเหมือนเพิ่งเกิดขึ้นเมื่อวาน

“คลื่นใหญ่มาก สูง 2-3 เมตรเลยล่ะ” แบม - **กมลวรรณ จันทร์ยิ้ม** นักกีฬาเรือใบทีมชาติหญิง เล่าถึงสนามแข่งขันที่อยู่ติดกับชายฝั่งเมืองกรีโอเดจาเนโร

“เคยได้ยินไหมที่บอกว่าเรือเล็กควรงดออกจากฝั่ง นั่นละสภาพเดียวกับสนามแข่งเลย”

ประสบการณ์แรก แน่แน่นอนว่ากมลวรรณไม่เคยลิ้มเช่นเดียวกับ ท็อป - **กิระติ บัวลง** ถึงแม้ว่าเป็นโอลิมปิกครั้งที่ 2 แต่ทุก ๆ เหตุการณ์ยังอยู่ในความทรงจำ

แม้เส้นทางสู่การเล่นเรือใบของทั้งคู่จะต่างกันอย่งสิ้นเชิงก็ตาม

กมลวรรณเกิดในครอบครัวที่เล่นเรือใบมาตั้งแต่รุ่นคุณปู่ มีคุณพ่อเป็นนายทหารเรือดีกรีอดีตแชมป์ประเทศไทย คุณพ่อหลังรักกีฬาเรือใบและสนับสนุนให้ลูกได้มีโอกาสเล่นกีฬากลางแจ้งชนิดนี้

ด้านกิระติเป็นชาวจังหวัดนครพนม ตอนเด็กเคยเห็นแต่แม่น้ำโขง จนวันหนึ่งเดินทางมาเยี่ยมญาติที่ฐานทัพเรือสัตหีบ

“เราเด็กอีสาน ไม่เคยเห็นทะเลมาก่อน พอพ่อบอกให้ลองเล่นเรือใบก็ชอบ ไม่รู้สึกเบื่อ อยากอยู่กับทะเลนาน ๆ”

เมื่อทางบ้านให้การสนับสนุน ท็อปจึงย้ายมาพักอยู่กับญาติ เรียนหนังสือและซ้อมแข่งเรือใบอย่างจริงจัง

กีฬาเรือใบเป็นกีฬาที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว สภาพสนามขึ้นอยู่กับคลื่น ลม น้ำ สภาพภูมิประเทศ และภูมิอากาศที่แตกต่างไปในแต่ละพื้นที่ และถึงแม้เป็นสถานที่เดียวกันก็ยังคงต่างกัน ไม่เหมือนกันแม้แต่วันเดียว

ด้วยความที่เป็นกีฬากลางแจ้ง นักกีฬาต้องออกไปเล่นเรือใบกลางทะเลกว้าง เผชิญแสงแดดร้อนระอุตลอดเวลาซ้อมและแข่งขัน จึงต้องคัดกรองคนที่มีใจรักจริง อดทนกับการสูดฝักฝนหนักเท่านั้น จึงจะประสบความสำเร็จในกีฬาชนิดนี้

สำหรับกิระติ นับตั้งแต่มีโอกาสลงเรียนหลักสูตรแรกที่มีระยะเวลาเพียง 10 วัน เขาก็ค่อย ๆ พัฒนาฝีมือ

ชายหนุ่มร่างบึกบึน สูงไม่ต่ำกว่า 180 เซนติเมตร เล่าว่า “ช่วงแรกที่ผมลองเล่นเรือใบสำหรับเด็ก รุ่น optimist ก็ยังไม่คิดอะไร จนอายุมากขึ้นตัวเริ่มใหญ่ ถึงเวลาต้องเปลี่ยนเรือใบเป็นประเภท laser standard คิดว่าเราต้องมีเป้าหมาย จะเล่นแค่สนุกไปวัน ๆ ไม่ได้แล้ว”

กลางท้องทะเลกว้างที่นักกีฬาต้องควบคุมเรือใบเผชิญหน้าสภาพอากาศที่ควบคุมไม่ได้อยู่ ล้อหลวมให้ทั้งสองเข้มแข็งขึ้นจนสามารถติดทีมชาติ

ตามประวัติ กมลวรรณมีคุณพ่อซึ่งนำให้เล่นเรือใบมาตั้งแต่อายุ 8 ขวบ กระทั่งก้าวขึ้นไปติดทีมชาติตอนอายุ 15 เล่าว่า “เราเคยเห็นพวกรุ่นพี่ใส่ชุดเบลเซอร์ (ชุดสูทที่ตัดเฉพาะนักกีฬาทีมชาติ สำหรับมหกรรมกีฬาซีเกมส์ เอเชียเกมส์ โอลิมปิก) ก็อยากใส่บ้าง รู้สึกว่าเท่มาก ความจริงที่อยากติดทีมชาติเพราะอยากใส่ชุดเบลเซอร์ก่อนเลย”

จนเมื่อติดทีมชาติแล้ว สิ่งที่เขาพบคือต้องพยายามอย่างหนัก

สาวน้อยมหัศจรรย์แห่งวงการเรือใบเล่าถึงเหตุการณ์สำคัญเมื่อราว 5 ปีก่อนว่าเวลานั้นผู้ใหญ่ของทางสมาคมกีฬาแข่งเรือใบแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์ ต้องการให้เธอเป็นตัวแทนลงแข่งขันรายการยูทโอลิมปิก จึงแนะนำให้เปลี่ยนจากเรือใบรุ่นเล็ก คือ optimist มาเป็นรุ่น laser radial ที่มีขนาดใหญ่กว่าก่อนเพื่อนในรุ่น

แม้ท้ายที่สุดเธอจะพลาดลงแข่งยูทโอลิมปิกเนื่องจากอายุน้อยเกินไป แต่เหตุการณ์ครั้งนั้นก็เปิดโอกาสให้เธอได้เปลี่ยนมาเล่นเรือใบประเภทใหญ่ก่อนเด็กรุ่นราวคราวเดียวกัน

“ทำให้เรายิ่งพัฒนาตัวเอง เวลานั้นถ้าเทียบฝีมือกับนักกีฬาประเทศอื่นในอาเซียน แบมจะเก่งกว่าคนที่อายุน้อยเท่า ๆ กัน”

ถึงตอนนี้กมลวรรณผ่านการรับใช้ชาติในกีฬาซีเกมส์มาแล้วสามครั้ง ทุกครั้งสามารถคว้าเหรียญรางวัลติดมือได้แก่ เหรียญเงิน ปี 2554 ประเทศอินโดนีเซีย เหรียญทองแดง ปี 2556 ประเทศเมียนมา และเหรียญทอง ปี 2558 ประเทศสิงคโปร์ นอกจากนี้ยังคว้าเหรียญทองแดงจากการแข่งขันกีฬาเอเชียนเกมส์ ปี 2557 ประเทศเกาหลีใต้ ไม่นับรางวัลส่วนตัวอื่น ๆ อีกมากมาย

“
เราเด็กอีสาน
ไม่เคยเห็นทะเลมาก่อน
พอพ่อบอกให้ลอง
เล่นเรือใบก็ชอบ
ไม่รู้สึกเบื่อ อยากรออยู่
กับทะเลนาน ๆ
”

กัระติ บัวลง

ขณะที่กัระติซึ่งช่วงแรกเป็นเพียงตัวสำรองในแคมป์ทีมชาติ พัฒนาความสามารถขึ้นมาอย่างก้าวกระโดดคว้าแชมป์มาหลายรายการ เช่น แชมป์เยาวชนชิงแชมป์โลก ปี 2552 ประเทศญี่ปุ่น เหรียญทองเอเชียเกมส์ ครั้งที่ 16 ประเทศจีน เหรียญทองแดงซีเกมส์ ปี 2558 ประเทศสิงคโปร์ เป็นต้น ทั้งสองคนกลายเป็นความหวังของวงการกีฬาเรือใบทีมชาติไทย

สายลม

“ถ้าไม่มีลม ก็เล่นไม่ได้”

กัระติเล่าถึงกีฬาเรือใบที่ต้องอาศัยสายลมเป็นพลังขับเคลื่อน

“ผมชอบเล่นกับลมที่มันเปลี่ยนทิศทาง บางครั้งมาจากทางนี้ อยู่ดี ๆ ก็เหมือนจะย้อนกลับ ลมจะหนีออกไปก่อนแล้วรอสักพักลมก็จะกลับมา”

ทุกครั้งก่อนลงสนาม นักกีฬาเรือใบจะต้องลองแล่นเรือเช็คสภาพว่าลมมาจากทิศทางไหน

กีฬาเรือใบเป็นกีฬาที่อาศัยทั้งพลังกำลังและสติปัญญา ผู้เล่นต้องเรียนรู้ที่จะอยู่รอดท่ามกลางภูมิอากาศที่เราไม่อาจควบคุมได้

เช่นเดียวกับเรือใบที่เล่นไม่ได้หากขาดลม การพัฒนากีฬาเรือใบให้ก้าวไปข้างหน้าจะเป็นไปไม่ได้หากขาดเงินทุนที่สนับสนุน

พล.ร.ต. วิพันธุ์ ชมะโชติ กรรมการและฝ่ายประชาสัมพันธ์สมาคมกีฬาแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์ เผยถึงเบื้องหลังการปลุกปั้นกีฬาเรือใบทีมชาติให้ประสบความสำเร็จว่า ต้องใช้งบประมาณสูง “ต้องซื้ออุปกรณ์ ซื่อเรือ ซ่อมเรือ จ้างโค้ช ที่สำคัญคือ การส่งนักกีฬาไปลงสนามต่างประเทศเพื่อเก็บเกี่ยวประสบการณ์ ถ้ามีทุนมากก็ส่งไปหลายสนามและส่งไปได้นาน สมมุติประเทศหนึ่งมีงบประมาณมาก เดือนหน้าจะแข่งขัน เขาสามารถส่งนักกีฬากับทีมงานไปเตรียมตัวล่วงหน้านับเดือนเพื่อสร้างความคุ้นเคย ปรับตัวปรับสภาพให้คุ้นชินกับพื้นที่ ถือว่าได้เปรียบกว่าประเทศที่มีทุนสนับสนุนนักกีฬาให้ไปล่วงหน้าแค่ 5-6 วัน”

พากฝั่ง

เหมือนสายลมที่พัดต่อเนื่อง เป็นเวลานานนับสิบปีแล้วที่ ปตท.สผ. ให้การสนับสนุนกีฬาเรือใบผ่านทางสมาคมกีฬาแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์ สอดคล้องกับปณิธานของบริษัทที่ต้องการสร้างชุมชนเข้มแข็งผ่านโครงการเพื่อสังคมในสี่ด้าน ซึ่งประกอบด้วยความต้องการพื้นฐาน การศึกษา สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และกีฬา

กัระติ บัวง
นักกีฬาเรือใบทีมชาติไทย
ผู้ผ่านควอลิฟาย
เข้าแข่งขันกีฬาโอลิมปิก

ถึงแม้ว่ากีฬาเรือใบจะได้รับความสนใจจากประชาชนทั่วไปน้อยกว่ากีฬาประเภทอื่นๆ ด้วยเหตุผลหลายประการ อาทิ การแข่งขันใช้เวลาหลายวันกว่าจะรู้ผลแพ้ชนะ สนามแข่งอยู่กลางทะเลทำให้ยากจะติดตามการแข่งขันได้อย่างใกล้ชิด รวมถึงไม่บ่อยนักที่ผู้ชมจะมีโอกาสเชียร์เรือใบสองลำตีคู่เบียดเข้าเส้นชัยอย่างสูสีสนุกสนาน แต่ ปตท.สผ. เล็งเห็นถึงความสำคัญของกีฬาเรือใบในฐานะเป็นกีฬาที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชทรงเป็นตัวแทนนักกีฬาทีมชาติไทยลงแข่งขันในกีฬาแหลมทองครั้งที่ 4 เมื่อปี 2510 จึงได้ให้การสนับสนุนเพื่อพัฒนาวงการกีฬาเรือใบมาโดยตลอด นับตั้งแต่ปี 2549 อาทิ สนับสนุนการซ่อมแซมเรือใบพระที่นั่ง ประกอบด้วยเรือใบพระที่นั่งมดจำนวนสามลำ เรือใบพระที่นั่งวชิรเมตราเรือใบพระที่นั่งปลาตก CATFISH เรือใบพระที่นั่งทอร์นาโด SALATAN สนับสนุนการซ่อมเรือใบประเภทซูเปอร์มดจำนวน 44 ลำ และการสร้างเรือใบประเภทซูเปอร์มดจำนวน 37 ลำ

โดยเฉพาะการสนับสนุนสมาคมฯ และกองทัพเรือจัดแข่งขันเรือใบรายการ “หัวหินรีกัตต้า” เป็นเวลากว่า 10 ปี และเนื่องในโอกาส 50 ปีของการทรงเรือใบข้ามอ่าวไทยของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ปตท.สผ. ยังได้ร่วมจัดการแข่งขันเรือใบข้ามอ่าวเฉลิมพระเกียรติ ซึ่งกำหนดเส้นทางจากชายหาดชะอำ-หัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ข้ามอ่าวไทยไปยังสัตหีบ จังหวัดชลบุรี เมื่อวันที่ 19 เมษายน 2559

ทั้งนี้แม้พสกนิกรส่วนใหญ่จะทราบดีว่าเรือใบเป็นกีฬาทรงโปรดของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 แต่หลายคนอาจเกิดไม่ทันหรือไม่เคยทราบมาก่อนว่าเมื่อ 50 ปีก่อนในวันที่ 19 เมษายน 2509 พระองค์ได้ทรงเรือใบชื่อ *เวคา* ประเภทโอเค ขนาด 19 ฟุต ซึ่งต่อด้วยฝีพระหัตถ์ ข้ามอ่าวไทยจากวังไกลกังวล หัวหิน ไปถึงสัตหีบ

เป็นการทรงเรือใบด้วยพระองค์เองเพียงลำพัง ระยะทาง 60 ไมล์ทะเล ใช้เวลากว่า 17 ชั่วโมง ทรงประทับบนเรือด้วยความวิริยอุตสาหะ มีเพียงแซนด์วิชและน้ำชาจีนเป็นเสบียงตลอดทั้งวัน

ปตท.สผ. ยังสนับสนุนงบประมาณให้แก่สมาคมกีฬา
แข่งเรือใบฯ เพื่อส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพของนักกีฬา
เรือใบให้ไปแข่งขันรายการระดับนานาชาติ ซึ่งที่ผ่านมา
นักกีฬาเรือใบสามารถคว้ารางวัลจากการแข่งขันระดับโลก
มาอย่างต่อเนื่อง ดังเช่นในปี 2558 นักกีฬาเรือใบคว่ำ
เหรียญทอง เหรียญเงิน เหรียญทองแดง ทั้งชายและหญิง
ในการแข่งขันเอเชียนเกมส์ ครั้งที่ 17 ประเทศเกาหลีใต้
รวมทั้งการแข่งขันกีฬาโอลิมปิกครั้งล่าสุดปี 2559 ที่กรุง
ริโอเดอจาเนโร ประเทศบราซิล นักกีฬาไทยสามารถผ่านการ
คัดเลือกเข้าร่วมแข่งขันมีจำนวนเพิ่มขึ้นจากโอลิมปิกครั้ง
ก่อนที่กรุงลอนดอน ประเทศอังกฤษ จากหนึ่งคนเป็นสองคน
และนับเป็นครั้งแรกที่นักแล่นใบของไทยได้เข้าแข่งขันใน
กีฬาโอลิมปิกพร้อมกันทั้งชายและหญิง

พล.ร.ต. วิพันธุ์ยังกล่าวถึงภาพรวมของความเปลี่ยนแปลง
ในวงการกีฬาเรือใบเมืองไทยจากเมื่อ 10 ปีที่แล้วว่า
“ความสนใจกีฬาเรือใบของคนไทยเมื่อ 10 ปีก่อน
กับปัจจุบันเปลี่ยนไปมาก เพราะนักกีฬาของเรามีชื่อเสียง
มากขึ้น เราประสบความสำเร็จ ผ่านการเป็นเจ้าของซีเกมส์
หมายความว่ากีฬาเรือใบที่ซิงกันเจ็ดแปดเหรียญ เราเคย
ครองเหรียญมากที่สุด นอกจากนี้เรายังเคยคว้าเหรียญทอง
จากเอเชียนเกมส์ และผ่านการคัดเลือกในแต่ละทวีปเข้าสู่
การแข่งขันโอลิมปิก ได้นำธงชาติไทยไปทอดในโอลิมปิก
ถึงแม้ว่าจะไม่ได้เหรียญเพราะรู้อยู่แล้วว่ายาก แต่ที่หวังไว้
คือติด 1 ใน 20 ถ้าหากเตรียมการดี ๆ ในอนาคตก็น่าจะ
เป็นไปได้”

หัวใจ

ก่อนหน้าการแข่งขันโอลิมปิกที่เมืองริโอเดอจาเนโร
จะเริ่มต้นขึ้น พันจ่าเอก มนัส โพธิ์ทอง อดีตนักกีฬาเรือใบ
ทีมชาติไทยที่ผันตัวมาเป็นโค้ชให้กับนักกีฬารุ่นน้อง
เคยทำหายที่กระตือรือร้นจะลงแล่นเรือใบจากสัปดาห์ไปพทย์
กันสักครั้งใหม่ ถือเป็นภาระข้อใหญ่และวัดขนาดหัวใจก่อน
การแข่งขันใหญ่จะอุบัติขึ้น

ระยะทางประมาณ 30 กิโลเมตรจากสัปดาห์ถึงพทย์
ถ้าขับรถคงใช้เวลาแค่ไม่กี่นาที แต่สำหรับการแล่นเรือใบ
ในสภาพอากาศปรกติอาจต้องใช้ 3-4 ชั่วโมง

ก็กระตือรือร้น

แล้วนักกีฬาเรือใบทีมชาติไทยสองรุ่นก็แล่นเรือใบ
เคียงคู่กัน

ระยะทางกว่าครึ่งหนึ่งที่สายลมพัดเอื่อย ทำให้ทั้งสองคน
ต้องแล่นเรือใบแบบฟันปลา จนเมื่อพ้นจากหัวแหลมเข้าสู่
ช่วงท้องทะเลเปิดกว้าง สายลมแรง ๆ ก็ช่วยทำให้เรือใบ
ลำนเล็ก ๆ แล่นฉิว

ในช่วงเริ่มต้นทั้งสองคนยังแล่นเคียงข้างกัน แล้วไม่
นานก็กระตือรือร้นความเหนื่อยแฉะและพละกำลังที่เหน็ดเหนื่อย
ทิ้งตัวออกห่างจากเค็ดชไปเรื่อย ๆ

แต่ก็ไม่เคยทิ้งกันจนสุดสายตา

ได้ชมมันสักล่าวถึงศิษย์เอกคนนี้ว่า “สิ่งสำคัญในการ
สอนเขา คือดูว่าเขามีความสุขกับการแล่นเรือใบหรือเปล่า
เพราะถึงตอนนี้อาเห็นถือว่าทุกคนแล้ว เขายังมีความสุข
กับเรือใบอยู่ไหม”

สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งของนักกีฬาเรือใบ คือความ
รักในธรรมชาติ รักการขับเคลื่อนไปข้างหน้าโดยไม่พึ่งพา
น้ำมัน พลังงานที่ใช้ทั้งหมดคือเรียวแรงที่มาจากร่างกาย
ของตนเอง

“ผมคงใกล้เกษียณแล้ว อยากให้คนมีความสามารถ
หรือไฟแรงเป็นรุ่นใหม่มั่นขึ้นมา อาจต้องรอที่บ่อหรือแบม แต่ก็
อยากผลักดันพวกเขาต่ออีก 4 ปีให้ได้ไปโอลิมปิกครั้งหน้า
ที่ญี่ปุ่น เพราะดูตามอายุคิดว่าทั้งสองคนเหมาะสมมาก คือ
28 และ 24 ปี หน้าที่ของเราต้องตั้งเป้าหมายให้เขาอยาก
ไปให้ถึง ความอยากจะทำให้เขาลุกขึ้นมาทำ ต้องให้เขาเห็น
คุณค่าตรงนั้นมาก ๆ เพื่อก้าวเดินต่อไป”

ทั้งสองคนคงมีคำตอบอยู่ในใจแล้วสำหรับอนาคต
บนเส้นทางสายนี้

เส้นทางที่ได้สร้างประวัติศาสตร์ให้กับทัพนักกีฬาเรือใบ
ทีมชาติไทย

เส้นทางที่โหดแล่นมาไกลตั้งแต่วันแรกที่เคยลากเรือใบ
ลงน้ำ ตั้งใบขึ้นและกางผ้าออกต้านลม ลู่วัด ลม ฝน
เกลียวคลื่น กระทั่งลอยลำนไปถึงมหกรรมกีฬาโอลิมปิก

วันที่คนทั้งโลกรู้ว่าคนไทยมีความสามารถในการ
เล่นกีฬาเรือใบ **อู๋**

ส่งเสริม การศรัทธา และการ เรียนรู้

A photograph of a red building with a corrugated metal roof. In the foreground, there is a sign with Thai text and an image of a building. A person is carrying a large basket on their head, and a child is walking nearby. The scene is outdoors with some greenery.

ปลูกชุมชนสงขลา

เป็นนครแห่งการเรียนรู้หนี้อกาลเวลา

โรงสีแดง หับ ไร่ หิ้น ที่เหลือรอด
จากสงครามโลกครั้งที่ 2
วันนี้เป็นแหล่งเรียนรู้คุณค่า
ทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม
ของชุมชนสงขลา

โครงการอุทยานการเรียนรู้ชุมชนสงขลา

จากเมืองท่ารุ่งเรืองสมัยอยุธยาผ่านร้อนผ่านหนาวหลายร้อยปี กระทั่งศูนย์กลางเมืองซึ่งเดิมตั้งอยู่บนฝั่งแหลมสนคืบแคบเกินกว่าขยายได้อีก พระยาวิเชียรคีรี (เกียนเส็ง ณ สงขลา) จึงย้ายเมืองไปยังบริเวณตำบลบ่อยาง สร้างป้อมกำแพงเมืองยาว 1,200 เมตรและประตูเมือง 10 ประตู แล้วสมโภชหลักเมืองในปี 2385 รู้จักกันในชื่อ “เมืองสงขลาฝั่งบ่อยาง” มีถนนสายหลักคือ นครนอก นครใน และเก่าห้อง (ภายหลังเรียกถนนนางงาม)

หลังพระยาวิเชียรคีรีถึงแก่กรรม ทายาทสกุล ณ สงขลา ขึ้นเป็นเจ้าเมืองต่อหลายรุ่น จนมาถึงการเปลี่ยนแปลงการปกครองบ้านเมืองหลายครั้ง ปี 2475 “สงขลา” ก็ได้รับการยกระดับเป็นจังหวัดหนึ่งของประเทศไทย

จวบจนทุกวันนี้ “จังหวัดสงขลา” ไม่เพียงพัฒนาด้านการค้า แต่ยังพัฒนาเป็นศูนย์กลางการศึกษาของภาคใต้

กว่าสิ่งที่ค่อยๆ หายไปในความคิดคำนึงของผู้คนกลับคือรากเหง้าอันทรงคุณค่าของเมือง

.....

ปฐมฤกษ์การบุกเบิก อุตสาหกรรมสำรวจและผลิต ปิโตรเลียมในสงขลา

ธุรกิจสำรวจและผลิตปิโตรเลียมเริ่มมีบทบาทในเศรษฐกิจของประเทศไทยหลังจากปี 2514 ที่รัฐบาลออกพระราชบัญญัติปิโตรเลียม ส่งผลให้บริษัทต่างชาติสนใจเข้ามาสำรวจหาแหล่งปิโตรเลียมกันอย่างกว้างขวาง จนกระทั่งปี 2516 เกิดการค้นพบน้ำมันและก๊าซธรรมชาติในอ่าวไทย จากการขุดเจาะในแหล่งที่เรียกว่าแอ่งมาเลย์ แม้เบื้องต้นไม่คาดคิดว่าจะมีปริมาณคุ้มค่ากับการผลิต แต่การขุดเจาะเพิ่มเติมภายหลังยืนยันว่ามีก๊าซธรรมชาติที่มีศักยภาพฝังตัวอยู่ในรอยแยกของชั้นหินชื่อว่า “โครงสร้างปี” ซึ่งได้รับชื่อใหม่ในเวลาต่อมาว่า “บงกช”

รัฐบาลไทยขณะนั้นตระหนักดีถึงประโยชน์มหาศาลต่อการพัฒนาประเทศในระยะยาว จึงให้ ปตท.สม. ซึ่งก่อตั้งเมื่อเดือนมิถุนายน 2528 ซ้อมัมปทานในแหล่งบงกชคืนจากบริษัทเท็กซัส แปซิฟิก ซึ่งเป็นบริษัทน้ำมันของสหรัฐอเมริกาในปี 2531 เพื่อพัฒนาแหล่งทรัพยากรนี้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด

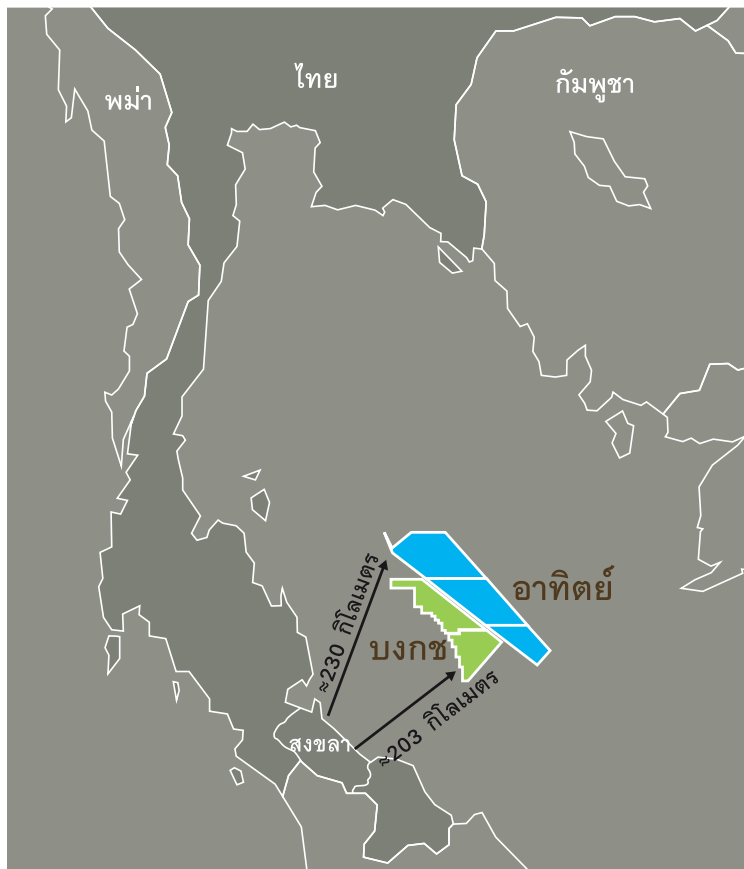
ปตท.สม. เป็นบริษัทสำรวจและผลิตปิโตรเลียมของ

คนไทย โดยตลอดระยะเวลากว่า 30 ปีของการก่อตั้ง มีพันธกิจหลักคือการแสวงหาปิโตรเลียมเพื่อสนองความต้องการใช้พลังงานทั้งภายในประเทศ และต่างประเทศ ที่ไปลงทุนเพื่อนำรายได้กลับคืนสู่ประเทศไทย

ในปี 2549 ปตท.สม. สร้างฐานสนับสนุนการพัฒนาปิโตรเลียมในอำเภอสิงหนครเพื่อเป็นศูนย์กลางการสนับสนุนการสำรวจและผลิตปิโตรเลียมแหล่งสำคัญในอ่าวไทยซึ่ง ปตท.สม. เป็นผู้ดำเนินการ คือ โครงการบงกช แหล่งก๊าซธรรมชาติใหญ่ที่สุดในอ่าวไทย และโครงการอาทิตย์ แหล่งก๊าซธรรมชาติที่ ปตท.สม. ดำเนินการเอง ทุกขั้นตอนตั้งแต่การสำรวจจนถึงการผลิต ซึ่งทั้งสองโครงการนี้ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมพระราชทานชื่อพื้นที่ผลิตปิโตรเลียมว่า “พื้นที่ปิโตรเลียมนาวามินทร์” (Navamindra Petroleum Area) ปัจจุบันพื้นที่ปิโตรเลียมนาวามินทร์มีขนาด 4,231 ตารางกิโลเมตร ห่างจากชายฝั่งจังหวัดสงขลาประมาณ 200 กิโลเมตร

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช พระราชทานชื่อ “พื้นที่ปิโตรเลียมบวมินทร์” (งวา) ซึ่งประกอบด้วยแหล่งก๊าซธรรมชาติ โครงการบงกชและโครงการอาทิตย์ (ล่าง)

บ่อยาง New Look สู่ Smart Center

ทุกพื้นที่ดำเนินการ ปตท.สผ. มุ่งมั่นพัฒนาสังคมและชุมชนโดยรอบ พร้อมกับการสร้างความมั่นคงด้านพลังงานมาตลอด จากจุดเริ่มต้นในโอกาสครบรอบ 25 ปีการก่อตั้ง ปตท.สผ. ให้ความสำคัญแก่การส่งเสริมการเรียนรู้และนิสัยรักการอ่าน ด้วยเชื่อมั่นว่าการเสริมสร้างปัญญาและปลูกจิตสำนึกรักการเรียนรู้แก่ชุมชนจะเป็นรากฐานของการพัฒนาสังคมโดยแท้ จากการสำรวจและศึกษาหาแนวทางการพัฒนาการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับความต้องการของเยาวชนกลุ่มเป้าหมาย และหน่วยงานที่มีศักยภาพในการบริหารจัดการโครงการอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน ได้พบว่าสำนักงานอุทยานการเรียนรู้ (Thailand Knowledge Park - TK park) เป็นหน่วยงานที่มีแนวคิดการบริหารจัดการส่งเสริมการเรียนรู้ในรูปแบบ “ห้องสมุดมีชีวิต” มีเป้าหมายหลักเพื่อให้เด็กและเยาวชนสามารถเข้าถึงหนังสือและเลือกอ่านอย่างเหมาะสมแก่วัย อันจะเป็นการปลูกฝังนิสัยรักการอ่านในระยะยาว รวมทั้งเทศบาลนครสงขลาขณะนั้นมีแนวคิดส่งเสริมให้นครสงขลาเป็นเมืองแห่งการเรียนรู้ ซึ่งเป็นแนวคิดที่สอดคล้องกันกับ ปตท.สผ. ในที่สุดจึงนำมาสู่การลงนามบันทึกความร่วมมือระหว่างสามหน่วยงาน คือ ปตท.สผ.

เทศบาลนครสงขลา และ TK park เพื่อจัดทำ “โครงการอุทยานการเรียนรู้นครสงขลา หรือ Songkhla Smart Center” ขึ้นในพื้นที่ 3,000 ตารางเมตรบนถนนสงขลาบุรีซึ่งอยู่ปลายถนนนางงาม ในตำบลบ่อยาง อำเภอเมืองสงขลา

โครงการเริ่มต้นจากการสร้างความเข้าใจกับประชาชนโดยการเปิดเวทีรับฟังความคิดเห็นขึ้นในย่านเมืองเก่า ถนนศาลเจ้ากวนอู ถนนนางงาม และเปิดเวทีค้นหารูปแบบการใช้งานอุทยานการเรียนรู้ร่วมกับนักเรียนนักศึกษาตั้งแต่ระดับประถมศึกษาถึงมหาวิทยาลัย โดยได้รับความร่วมมือจากนักวิชาการที่เข้ามาช่วยจัดทำกระบวนการสร้างความเข้าใจ และ “ภาคีคนรักเมืองสงขลาสมาคม” ซึ่งเป็นสมาคมที่เกิดจากการรวมตัวของคนในพื้นที่ นับเป็นความร่วมมือที่แสดงถึงความมุ่งมั่นของทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม ที่จะพัฒนาให้เกิดศูนย์การเรียนรู้ของชุมชนขึ้นอย่างแท้จริง

ภายใต้ความร่วมมือดังกล่าว องค์การบริหารส่วนจังหวัดและเทศบาลนครสงขลาเป็นผู้สนับสนุนงบประมาณการก่อสร้างและบริหารจัดการศูนย์การเรียนรู้ ปตท.สผ. สนับสนุนการออกแบบและตกแต่งภายใน เมื่อสร้างเสร็จเทศบาลนครสงขลาจะรับผิดชอบเป็นผู้บริหารอุทยานการเรียนรู้ โดยมีภาคีคนรักเมืองสงขลาสมาคมช่วยจัดการด้านองค์ความรู้ร่วมกับอุทยานการเรียนรู้ TK park เพื่อให้อาคารแห่งนี้มีชีวิตอยู่ตลอด

อุทยานการเรียนรู้นครสงขลาได้รับการออกแบบให้เกิดบรรยากาศที่กระตุ้นและส่งเสริมการอ่าน หนังสือทุกเล่มจะผ่านการคัดเลือกแล้วว่ามีความเหมาะสมแก่การพัฒนาของเด็กแต่ละวัยและสอดคล้องกับชุมชนในพื้นที่ โดยจัดแบ่งพื้นที่ใช้งานอย่างหลากหลายเพื่อให้เป็นห้องสมุดมีชีวิต อาทิ Kid Zone, Music Zone, IT Library, ลานสานฝัน สำหรับจัดกิจกรรม และห้องเขียนสำหรับทำงาน นอกจากนี้

“

สำหรับ Smart Center ระยะที่ 1 นี้
เป็นจุดประกายให้รู้ว่าที่สงขลา
มีแหล่งเรียนรู้ทันสมัย ไม่ใช่แบบห้องสมุดโบราณ
ที่นี้เป็นเพียงโครงการนำร่องของอาคารถาวร
ที่ทางเทศบาลร่วมมือกับ ปตท.สผ. อบจ.
ภาคีคนรักเมืองสงขลาสมาคม
รวมทั้ง TK park

”

รังษี รัตนปราการ

< ห้องสมุดอุทยานการเรียนรู้
นครสงขลา ระยะที่ 1
เปิดโอกาสให้คนรุ่นใหม่
เข้ามาเรียนรู้อย่างเพลิดเพลิน

อุทยานการเรียนรู้นครสงขลา
ภายในโรงสี หับ โห้ หิ้น
ได้รับการตอบรับอย่างดีจากชุมชน
ที่เข้ามาใช้บริการ

แผนที่เมืองเก่าสงขลา และอุทยานการเรียนรู้นครสงขลา

ยังมีส่วนนิทรรศการที่บอกเล่าถึงความเป็นมาของเมืองสงขลา
ตั้งแต่ในอดีต เมืองสงขลาสู่เมืองมรดกโลก และความรู้เกี่ยวกับ
ประวัติศาสตร์การขุดเจาะน้ำมันในพื้นที่นอกฝั่งสงขลา
รวมถึงความสัมพันธ์อันดีระหว่าง ปตท.สผ. กับชุมชน

เนื่องจากการก่อสร้างอุทยานการเรียนรู้ฯ เป็นโครงการ
ขนาดใหญ่ที่ใช้ระยะเวลาพอสมควร ทางคณะทำงานจึงมีความ
เห็นว่าควรจัดตั้งอุทยานการเรียนรู้ขนาดเล็กเพื่อให้เด็ก
เยาวชน และชาวชุมชนในท้องถิ่น ได้ใช้บริการก่อนศูนย์เรียนรู้
ขนาดใหญ่ใจกลางเมืองสงขลาจะเปิดดำเนินการในอนาคต
รังษี รัตนปราการ เจ้าของโรงสี หับ โห้ หิ้น (โรงสีแดง) จึงได้มอบ
พื้นที่ภายในบริเวณโรงสีแดงให้เป็น “อุทยานการเรียนรู้
นครสงขลา ระยะที่ 1” และ ปตท.สผ. ได้ร่วมการบูรณะโรงสีแดง
ให้เป็นอุทยานการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการจัดกิจกรรมต่าง ๆ
โดยมี TK park จัดการฝึกอบรมเจ้าหน้าที่บุคลากรและสนับสนุน
สื่อการเรียนรู้ต่าง ๆ

รูปคุณลุงกับสามล้อบนผนังอาคารเก่าคือ “ลุงช่วย” (ช่วย พุทธรปาน) เพื่อนสนิทตั้งแต่สมัยเรียนของ พล.อ.เปรม ติณสูลานนท์ เป็นภาพอนุสรณ์ถึงมิตรภาพ และอาชีพกับสามล้อที่อยู่คู่เมืองสงขลามาช้านาน

แบบจำลองอุทยานการเรียนรู้ครบวงจร
ในพื้นที่ 3,000 ตารางเมตรที่ ปตท.สผ.
สนับสนุนการก่อสร้าง

บรรยากาศร้าน “ฟูเจา” บนผนังอาคารเก่า

“เราต้องการถ่ายทอดศิลปวัฒนธรรมและการศึกษาให้ แก่คนรุ่นต่อไป ซึ่งทุกฝ่ายเห็นสอดคล้องและตั้งใจกันเต็มที่ ผมจึงมอบพื้นที่บางส่วนของโรงสีแดงให้ ตอนแรกมอบให้ เพียง 650 ตารางเมตร พอเริ่มทำงานจริง ผมจึงมอบพื้นที่ ให้เพิ่มอีกเพื่อเป็นพื้นที่ส่วนกลาง

“สำหรับ Smart Center ระยะที่ 1 นี้เป็นตัวจุดประกาย ให้รู้ว่าที่สงขลามีแหล่งเรียนรู้ทันสมัย ไม่ใช่แบบห้องสมุด โบราณ ที่นี้เป็นเพียงโครงการนำร่องของอาคารถาวรที่ทาง เทศบาลร่วมมือกับ ปตท.สผ. อบจ. ภาคีคนรักเมืองสงขลา สมาคม รวมทั้ง TK park”

รังษิ รัตนปราการ เจ้าของโรงสี หับ โห้ หิ้น กล่าว อย่างมีความหวังกับโครงการใหญ่ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ขณะที่ **ดร.จเร สุวรรณชาติ** อาจารย์คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย และเป็นเลขาธิการภาคีคนรักเมืองสงขลาสมาคม อธิบายใน ในฐานะผู้ควบคุมการออกแบบศูนย์การเรียนรู้เต็มรูปแบบที่จะ ตั้งอยู่ปลายถนนนางงามว่า

“ที่นี่ไม่ได้มีแต่ห้องสมุดหรือลานสานฝันอย่าง TK park ทั่วไป แต่ที่นี่ออกแบบให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชน ที่จะเป็นจุดเริ่มต้นให้ผู้ใช้บริการต้องออกไปข้างนอกเพื่อได้ เรียนรู้อาหารการกิน อาคารบ้านเรือน อาชีพของชาวบ้าน ประวัติศาสตร์ของเมือง เพราะเราต้องการให้พื้นที่ทั้งเมือง เป็นห้องสมุดมีชีวิตและลานสานฝันที่มีกิจกรรมจริง ๆ”

ในห้องสมุดแห่งนี้มีหนังสือสาระท้องถิ่นสำหรับเยาวชน ที่จัดทำขึ้นพิเศษสามเล่ม คือ *วันสุขเที่ยวไหนดี* ล้อกับคำว่า “ศุกร์” เนื้อหาชักชวนคนวัยทำงานหรือเยาวชนวางแผน เที่ยวท้องถิ่นในวันหยุด อีกเล่มชื่อ *พาเพื่อนแลเมืองเก่า*

แนะนำการที่ยาวสนุกรอบพื้นที่อุทยานการเรียนรู้ ชมดีกรามบ้านช่อง สิ่งโดดเด่นในแต่ละแห่ง เล่มสุดท้ายคือ *ของหรรษา* บ่อยๆ เกี่ยวกับอาหารพื้นถิ่นชาวสงขลาทั้งในอดีตและปัจจุบันที่ยังตามรอยไปชิมได้ ถือเป็นกลวิธีกระจายฐานเรียนรู้ไปทั่วเมืองเก่า โดยทั้งสามเล่มจัดพิมพ์สองภาษา ไทย-อังกฤษ มีภาพวาดประกอบน่ารัก เข้าใจง่าย เพื่อให้เป็นคู่มือท่องเที่ยวเมืองเก่าสงขลาแบบเรียนรู้ด้วยตนเอง และเข้าถึงคุณค่าทางประวัติศาสตร์สังคม ภูมิปัญญา และความงามของวัฒนธรรมดั้งเดิมอย่างแท้จริง

“พอเรียนรู้เรื่องราวของเมืองเก่าจากภายนอกแล้วค่อยกลับเข้ามาสนุกสนานกับพื้นที่ทันสมัยภายในโรงสีแดง ซึ่งเราจัดแต่งให้มีสีสัน มีชีวิตชีวา แต่ยังคงสอดแทรกแนวคิดอนุรักษ์วิถีชุมชนด้วยความคิดสร้างสรรค์ที่ดึงดูดความสนใจของเด็ก ๆ และเยาวชน”

คำพูดนี้พิสูจน์ได้ทันทีเมื่อโครงการนำร่องในระยะที่ 1 ภายในโรงสีแดงเปิดให้บริการในปี 2558 พร้อมกับเสียงตอบรับอย่างดีของชาวชุมชน

“จากสถานที่เอกชนซึ่งชาวบ้านทั่วไปรู้เพียงว่าเคยเป็นโรงสีข้าว เป็นที่เก็บยาเวชภัณฑ์ช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นโรงน้ำแข็ง แต่ไม่มีใครเคยเห็นว่าด้านในโรงสีเป็นอย่างไร เพราะเป็นสถานที่ปิด ไม่ใช่ใครจะเข้ามาง่าย ๆ ที่สำคัญทุกวันนี้สงขลาไม่เหลือโรงสีข้าวแล้ว จะหลงเหลือให้ดูโครงสร้างเก่าแก่ก็เพียงที่นี้แห่งสุดท้าย”

ชินินทร์ สาครินทร์ รองประธานภาคี

คนรักเมืองสงขลาสมาคม เสริมว่าโรงสีแดงไม่เพียงเป็นที่ท่องเที่ยวแห่งใหม่ของสงขลา ซึ่งมีนักท่องเที่ยวตั้งแต่เด็กอนุบาลที่มากับผู้ปกครองไปจนถึงคนแก่ ลานสานฝัน

ภายในโรงสีแดงยังจัดกิจกรรมย่อยให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมทุกเดือน และภาคีคนรักเมืองสงขลาสมาคมเองก็จัดกิจกรรมใหญ่ทุก 3 เดือน ที่นำยินดีคือสามารถดึงดูดให้ชาวบ้านมารวมตัวกันแน่นขนัดทุกครั้งแม้ไม่มีศิลปินดาราจากกรุงเทพฯ นับเป็นงานของชุมชนโดยแท้

ส่วนพื้นที่รอบอุทยานการเรียนรู้นครสงขลา ระยะที่ 1 ตามผังอาคารเก่ากำลังพัฒนาเป็นย่านศิลปะด้วยภาพแนว street art ที่ต้องการสื่อถึงเรื่องราว-ผู้คนที่มีตัวตนจริงไว้บนภาพผนัง เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของชุมชนเมืองสงขลา

ความสำเร็จในวันนี้ของอุทยานการเรียนรู้นครสงขลา ไม่ใช่เพียงเป็นสถานที่ส่งเสริมการเรียนรู้ พื้นฟู-อนุรักษ์ชุมชนด้วยหลากหลายวิธีสร้างสรรค์ แต่ยังเป็นศูนย์กลางให้คนรุ่นเก่ามีพื้นที่ทบทวนความทรงจำ ให้ชุมชนเก่าที่หลายครอบครัวทิ้งร้างบ้านไปจนคนที่เหลืออยู่หอยเหงานได้กลับมาใช้ชีวิตชีวา

ให้เรื่องราวของเมืองสงขลาได้ต่อยอดกว้างขวาง ออกไปตามวิถีของโลกที่แปรเปลี่ยน

อุทยานการเรียนรู้นครสงขลา ระยะที่ 1

โรงสีแดง หับ ให้ หิ้น 13 ถ. นครนอก ต. บ่อย่าง

อ. เมืองสงขลา จ. สงขลา 90000

โทร. 0-7431-2025 ต่อ 138

อังคาร-ศุกร์ เวลา 11.00-19.00 น. วันเสาร์-อาทิตย์ และวันหยุดนักขัตฤกษ์ เวลา 09.00-17.00 น.

http://www.tkpark.or.th/tha/page/songkhla_TK

หับ ให้ หิ้น

รังษิ รัตนปรการ เจ้าของโรงสี หับ ให้ หิ้น เล่าว่าในอดีตกิจการประมงของสงขลาเฟื่องฟูมาก จนถึงสมัยรัชกาลที่ 6 การค้าทางทะเลเริ่มซบเซา ขณะที่กิจการโรงสีของกลุ่มพ่อค้าเชื้อสายจีนเริ่มเจริญขึ้นจากการรับสีข้าวเปลือกของพื้นที่นารอบทะเลสาบสงขลา ซึ่งโรงสี หับ ให้ หิ้น ก็เกิดขึ้นในช่วงเวลานั้น และทำธุรกิจรุ่งเรืองเรื่อยมาจนกระทั่งเกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 แม้โรงสีแดงจะเป็นโรงสีแห่งเดียวซึ่งไม่ถูกระเบิด แต่หลังสงครามสิ้นสุดกิจการโรงสีข้าวกลับซบเซาลงจนต้องเปลี่ยนเป็นโกดังเก็บยางพารา และปัจจุบันหันมาทำธุรกิจไม้เนื้อแข็งแทน

มินิฟาร์ม

สวนสนุกกันได้เรียนได้

โครงการฟาร์มขนาดเล็ก

ไข่ไก่จากฟาร์มเลี้ยงไก่ที่เด็กๆ
ช่วยกันดูแล ให้ผลตอบแทน
เป็นอาหารโปรตีนเลี้ยงนักเรียน
ของโรงเรียนวัดไผ่มั่ง

“
จะมีแต่
ความรู้ไม่ได้
เราต้องการให้เด็ก
มีทักษะในการ
ดำเนินชีวิต
และต่อยอด
กลับไปใช้ที่บ้าน
”

ศณิศา บุษบงค์

“ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้”

ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดไผ่มั่ง ตำบลวังน้ำเย็น อำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี และคณะครู เอย์คำนี้บ่อยครั้งเมื่อเล่าถึงสวนผักเศรษฐกิจพอเพียง

“จะมีแต่ความรู้ไม่ได้ เราต้องการให้เด็กมีทักษะการดำเนินชีวิต และนำกลับไปต่อยอดที่บ้าน ปลูกกะเพรา โหระพา และต้นกล้าเล็ก ๆ เก็บไปทำอาหาร แล้วไปเพาะขยายที่บ้านต่อ” **นางศณิศา บุษบงค์** ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดไผ่มั่ง เล่าถึงประโยชน์ของโครงการมินิฟาร์ม

หากย้อนกลับไปในปี 2554 ที่เกิดอุทกภัยน้ำท่วมหนัก โรงเรียนวัดไผ่มั่งก็ได้รับผลกระทบ น้ำสูงถึงพื้นอาคารเรียน ปีถัดมาโรงเรียนจึงเริ่มบูรณะซ่อมแซมพร้อม ๆ กับการเริ่ม **โครงการมินิฟาร์ม**ที่ ปตท.สผ. เข้ามาให้การสนับสนุนกับทางโรงเรียน

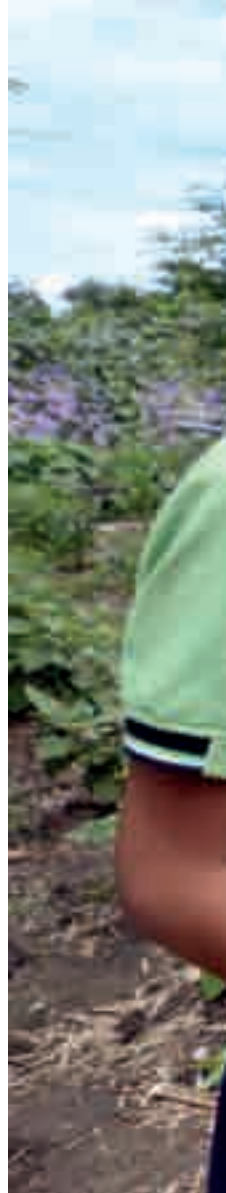
ถึงปี 2559 นี้ก็เข้าปีที่ 5 แล้ว โรงเรียนวัดไผ่มั่งมีผู้อำนวยการโรงเรียนและคณะครูสามคนช่วยกันดูแลเด็ก ๆ ในโรงเรียนทั้งหมด 75 คน แบ่งเป็นชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 จำนวน 51 คน และมีห้องต้นกล้า คือชั้นเตรียมอนุบาล จนถึงชั้นอนุบาล 3 จำนวน 24 คน การเรียนการสอนส่งตรงทางไกลผ่านดาวเทียมจากโรงเรียนวังไกลกังวล เรียนแบบสด ๆ เพราะเป็นโรงเรียนขนาดเล็ก

นอกเหนือจากชั่วโมงเรียนปกติ ในตารางสอนจัดช่วง “ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” ระยะเวลาชัดเจนช่วงบ่ายของทุกวันจันทร์ถึงวันศุกร์สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 ทำร่วมกัน แต่เด็กเล็กห้องต้นกล้าจัดกิจกรรมเบา ๆ เช่น ปั่นดินน้ำมัน

“ช่วงลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้ เราบูรณาการเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงเข้ามาในหลักสูตร วันจันทร์เป็นกิจกรรมกายบริหารเข้าจังหวะ วันอังคารเรื่องการถนอมอาหาร ตำน้ำพริก ปลาเค็ม จากผลผลิตของสวนพืชผักเศรษฐกิจพอเพียง วันพุธลงฐานผัก มีฐานการเรียนรู้ น้ำส้มควันไม้ ฐานนาข้าว ฐานเห็ด ขยายพันธุ์พืช เพาะชำ บ่อปลาหับทิม บ้านแห่งความสุข หมูหลุม ธนาคารชยะ ปุ๋ยสูตรพระราชทาน สมเด็จพระเทพฯ ปาสามอย่าง ประโยชน์สี่อย่าง”

ผู้อำนวยการโรงเรียนเล่าว่าหลักสูตรทั้งหมดเกิดจากการช่วยกันคิดในการประชุมสภานักเรียน โดยมีครูเป็นที่เลี้ยกคอยชี้แนะผลักดันอยู่เบื้องหลัง ก่อนจะให้ **ริตดาภรณ์ หยุพันธ์** ผู้ใหญ่บ้านบ้านไผ่มั่ง พาเราเดินชมสวนหลังโรงเรียน

หลังอาคารเรียน บ้าย “มินิฟาร์ม” ตั้งโดดเด่นต้อนรับพื้นที่มินิฟาร์มแบ่งเป็นสองฝั่งคั่นกลางด้วยทางเดิน ฝั่งซ้ายติดอาคารเรียนเป็นสวนพืชผักเศรษฐกิจพอเพียง

ภายในสวนพืชผักเศรษฐกิจพอเพียง
ปลูกพืชผักหลากหลายชนิดผสมผสานกัน
และมีบ่อน้ำเก็บน้ำไว้ใช้สำหรับการเพาะปลูก

แผนที่โรงเรียนวัดไผ่บึง

ฝั่งขวาติดคลอง มีดอกหมูเลี้ยงไว้เอามูลทำปุ๋ยคอกและ
ฟาร์มไก่ยกเรือนยื่นอยู่เหนือคลอง ถึงตรงนี้ผู้ใหญ่บ้านเล่าว่า

“ในฟาร์มเป็นไก่เลี้ยงไว้ออกไข่ ช่วยเรื่องอาหาร
กลางวันโรงเรียน ไข่ที่เหลือก็ขาย ช่วงแรกเริ่มมีไก่ 150 ตัว
ได้ไข่วันละ 120 ฟอง แต่ตอนนี้ไก่หลายตัวแก่จนต้องขาย
ผลผลิตก็ลดหลั่นลงมา”

ข้างๆ โรงเรียนเลี้ยงไก่เป็นโรงอาหาร ซึ่งวันที่เราเข้าไปเยี่ยม
ชมนั้น โรงเรียนทำกวยจั๊บเป็นอาหารกลางวันให้นักเรียน
หลายสิบชีวิต และแน่นอนว่าไข่ไข่ไก่จากฟาร์มไก่ของ
โรงเรียนเป็นวัตถุดิบ

มาดูฝั่งสวนพืชผักเศรษฐกิจพอเพียงมีพืชผักหลายชนิด
แบ่งเป็นหลุมๆ เรียกว่า “หลุมพอเพียง” ปลูกพืชผักหลาก
ชนิดหลายประเภทในหลุมเดียวกัน พื้นที่สวนทั้งหมด
1-2 ไร่ กว้างยาวตามแนวอาคารเรียน มีบ่อน้ำตรงกลาง
กันรั้วไม่ไว้

“ปลูกกะเพรา โหระพา มะเขือ มะเขือยาว แค ยี่ห่อ
ผักทอง ผักบุ้งจีน คะน้า อย่างตรงนี้เป็นหลุมเครื่องต้มยำ
คือในหลุมมีพริก ตะไคร้ ใบมะกรูด มาหลุมนี้หลุมเดียว
กลับไปทำต้มยำกินได้เลย”

ผลผลิตจากสวนโครงการมินิฟาร์มที่เหลือจากการ
บริโภคในโรงเรียนจะแบ่งขายให้ชาวบ้านและคนที่มาดูงาน
เป็นรายได้เก็บไว้แบ่งปันผลของสหกรณ์โรงเรียน

โครงการมินิฟาร์มในพื้นที่ปฏิบัติการโครงการพีทีทีอพี 1
จังหวัดสุพรรณบุรีของ ปตท.สผ. เริ่มต้นจากการสอบถาม
ความสนใจของโรงเรียนโดยรอบพื้นที่ปฏิบัติการก่อน
พร้อมตั้งเงื่อนไขว่าต้องทำแบบยั่งยืน ปีแรกให้งบประมาณ
สนับสนุนโครงการ 5 หมื่นบาท ถัดมาปีละ 2 หมื่นบาท
โดยมีเจ้าหน้าที่เข้ามาติดตามและทำงานร่วมกับชุมชน
และโรงเรียนอย่างใกล้ชิด พร้อมทั้งให้คำปรึกษา
แนะนำหากโรงเรียนมีปัญหา ถึงปี 2559
โครงการดำเนินงานมา 5 ปี จัดตั้งไป
ทั้งหมด 13 โรงเรียน มี 5 โรงเรียน
ที่สามารถดำเนินการได้อย่างยั่งยืน
ซึ่งโรงเรียนวัดไผ่ม่วงเป็นหนึ่งใน
ในจำนวนนั้น

จากการเข้ามาของโครงการ
มินิฟาร์ม ผนวกกับความตั้งใจ
ดูแลและผลักดันของผู้อำนวยการ
โรงเรียนวัดไผ่ม่วง ทำให้โรงเรียน
ที่เคยถูกจัดอันดับอยู่เกือบต่ำสุด
กลายเป็นโรงเรียนดีเด่นระดับเขต
ทุกวันนี้เวลามีกิจกรรมใหญ่ๆ
ของอำเภอหรือจังหวัด โรงเรียนวัดไผ่ม่วง
ก็จะนำโครงการมินิฟาร์มไปเผยแพร่

“ได้ไปแสดงผลงานประชาสัมพันธ์ในจังหวัด เพราะได้รับการคัดเลือกเป็นโรงเรียนดีเด่น โรงเรียนมีค่าใช้จ่ายแต่ละปีน้อย เพราะมีโครงการนี้มาช่วยเรื่องค่าอาหาร และยังมียายได้เข้ามาเก็บเป็นทุนของโรงเรียนเพื่อต่อยอดไปเรื่อย ๆ”

ถึงเวลานี้ก็พอดีเป็นช่วงที่เด็ก ๆ จะได้กระโจนลงไปสนุกสนาม ลงไปทำงาน เรียนรู้ และเก็บเกี่ยวผลผลิตในมินิฟาร์ม มีตะกร้าในมือ พร้อมด้วยจิตใจที่เปิดกว้างต่อการเรียนรู้

“หนูชอบสวนผัก เห็นมาตั้งแต่ยังเล็ก ๆ และทำให้หนูชอบกินผัก”

“ผมชอบเก็บไข่ไก่ สนุกดี และได้ฝึกเดินอย่างระมัดระวังด้วย”

ตอนนี้ภาพในมินิฟาร์มราวกับเป็นสนามเด็กเล่นย่อม ๆ เป็นสนามที่นอกจากจะได้เล่นสนุกแล้ว ยังได้ทักษะที่

เกี่ยวพันการดำเนินชีวิต ซึ่งสามารถต่อยอดพัฒนาเป็นอาชีพเมื่อพวกเขาเติบโตขึ้น

ถึงที่สุดแล้วรอยยิ้มของเด็ก ๆ ที่เกิดขึ้นจากการคลุกคลีในโครงการมินิฟาร์มทุกวัน คงเป็นสิ่งที่บอกเราได้ดีที่สุดถึงอนาคตอันสดใสของชุมชนแห่งนี้ **♫**

โครงการฟาร์มขนาดเล็ก

ติดต่อ ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดไผ่ม่วง
หมู่ 4 บ้านไผ่ม่วง ต.วังน้ำเย็น อ.บางปลาม้า
จ.สุพรรณบุรี 72150
โทร. 08-9221-1289

หลุมพอเพียง

ปลูกพืชสีฟ้าประเภทในหลุมเดียวเพื่อให้พืชเกื้อกูลกันเอง ช่วยลดภาระการปลูกและการรดน้ำดูแลรักษา ประเภทไม้ที่ปลูกแบ่งเป็น “ไม้พี่เลี้ยง” เป็นไม้ให้ร่มเงา เก็บน้ำและความชื้น เช่น กัลยน้ำว่า กัลยหอม ฯลฯ “ไม้ฉลาด” เป็นไม้อายุข้ามปี ไร้โรคเก็บผล เช่น มะละกอ ชะอม ฯลฯ “ไม้ปัญญาอ่อน/ไม้รายวัน” เป็นไม้ล้มลุก ปลูกง่ายตายเร็ว เก็บผลไว เช่น พริก มะเขือ กะเพรา ฯลฯ “ไม้บ้านอูญ” เป็นไม้ผลยืนต้นใช้เวลาปลูกนานหลายปี แต่จะให้ผลเก็บกินเก็บขายได้ตลอด เช่น มะม่วง ขนุน มะนาว ฯลฯ “ไม้มรดก” เป็นไม้ยืนต้นอายุยืน เก็บไว้ใช้บันปลายชีวิต เช่น ประดู่ ลัก ยางนา ฯลฯ

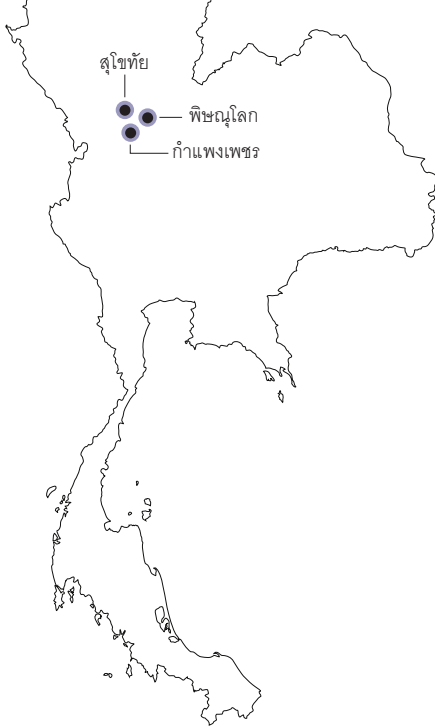
โครงการทุนการศึกษา "ปต.สพ. เพชร เอส 1"

सानฝันอุดมศึกษา

กองทุนสร้างอนาคต

“โตขึ้นอยากเป็นอะไร”

เด็กทุกคนมีสิทธิ์ใฝ่ฝัน แต่ไม่ใช่ทั้งหมดที่ได้รับโอกาสทำฝันของตนเองให้เป็นจริง

แม้ว่าพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 กำหนดให้ประชาชนไทยทุกคนมีสิทธิ์และโอกาสรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่า 15 ปีที่รัฐบาลจัดสรรให้โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย แต่ความจริงแล้วค่าใช้จ่ายไม่ได้มีเพียงค่าเล่าเรียน แต่ยังมีทั้งค่าเดินทาง ค่าอาหารกลางวัน ค่าเครื่องแต่งกาย และค่าใช้จ่ายอีกประเภทที่แอบแฝง

ยิ่งระดับการศึกษาสูงกว่าขั้นพื้นฐานก็ยิ่งเพิ่มภาระจนบางครอบครัวไม่อาจแบกรับ ได้แต่ปล่อยให้ความฝันของลูกหลานหลุดลอยไป

ตัวเลขจากกองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษา (กยศ.) ช่วงปี 2553-2556 ในระดับอุดมศึกษานั้นเพิ่มขึ้นทุกปี วงเงินกู้มากที่สุด คิดเป็นประมาณสามในสี่ของวงเงินกู้ทั้งหมด เฉพาะยอดรวมในปี 2556 สูงถึง 4.1 ล้านคน ใช้งบประมาณทั้งสิ้น 4.2 แสนล้านบาท ค่าตอบแทนแล้ว

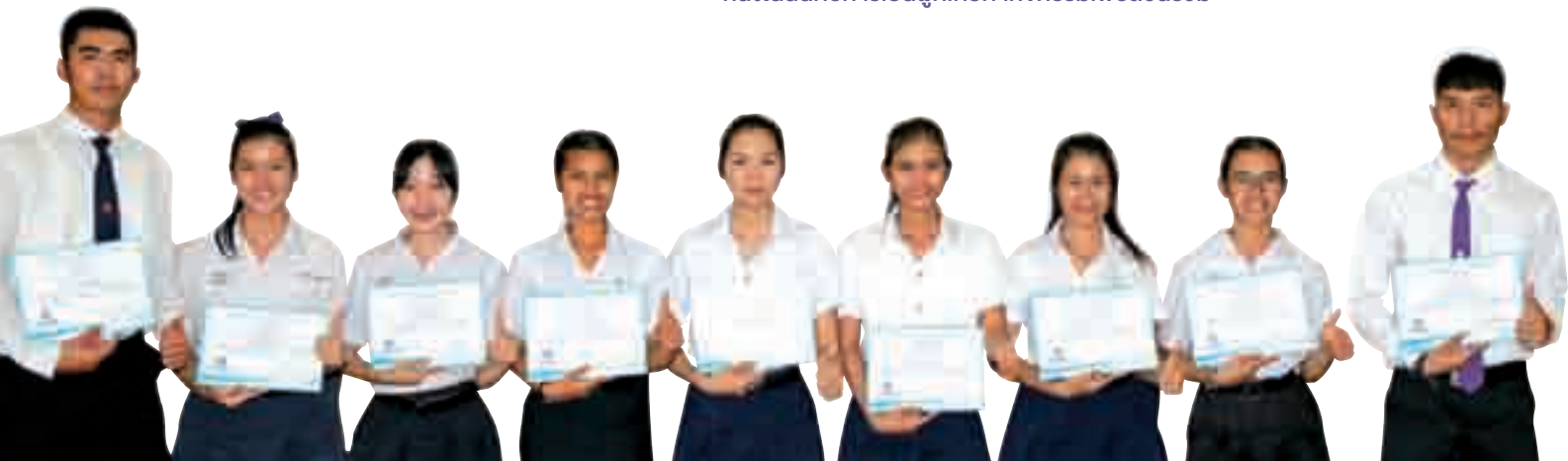
เป็นจำนวนที่ไม่น้อยเลยหากมองจากมุมมองของครอบครัว

“พ่อแม่เราเป็นชาวนา รับจ้างทั่วไป แต่ต้องเลี้ยงดูลูกสี่คนที่ต่างอยู่ในวัยเล่าเรียน ยิ่งช่วงหลัง ๆ ผลผลิตไม่ดี รายได้ไม่พอกับรายจ่าย ถ้าไม่กู้เงินเรียน เราไม่ได้เรียนต่อแน่ ๆ” อินทอร วันทัศน์ นักศึกษาชั้นปีที่ 4 คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม เปิดใจเผยถึงสภาพปัญหาในครอบครัวของเธอให้เราได้ร่วมรับรู้

ช่วงมัธยมศึกษาตอนปลาย อินทอรต้องกู้ยืม กยศ. ต่อชีวิตให้ได้เล่าเรียนที่โรงเรียนบางระกำวิทยศึกษ และวางแผนจะทำงานควบไปด้วยในระดับอุดมศึกษา โชคดีที่เธอได้รับการคัดเลือกให้ได้รับทุนการศึกษาเพชร เอส 1 ของ ปตท.สผ. ในการเรียนต่อระดับปริญญาตรีตั้งแต่ปี 2556 เป็นเสมือนแสงสว่างบนเส้นทางชีวิตในจังหวะที่เธอต้องการอย่างที่สุด

ที่ผ่านมา ปตท.สผ. ตระหนักดีถึงความสำคัญของการพัฒนาเด็กและเยาวชน ซึ่งจะเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศชาติในอนาคต จึงกำหนดนโยบายสนับสนุนทุนการศึกษาประจำปีแก่เด็กและเยาวชนที่ศึกษาอยู่ในระดับต่าง ๆ เช่น ประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอาชีวศึกษา ในเขตพื้นที่สัมปทานโครงการเอส 1 แหล่งน้ำมันสิริกิติ์ ครอบคลุมพื้นที่จังหวัดกำแพงเพชร จังหวัดพิษณุโลก และจังหวัดสุโขทัย ซึ่ง ปตท.สผ. เข้าร่วมทุนมาตั้งแต่ปี 2528

นักเรียนฐานะยากจนซึ่งจะได้รับทุนการศึกษา ต้องผ่านเกณฑ์การคัดเลือกหลายอย่าง หนึ่งในนั้นคือการเป็นผู้ที่คึกคักกิจกรรมเพื่อส่วนรวม

“

ทุนการศึกษา ปตท.สผ. เพชร เอส 1 เป็นทุนการศึกษา ที่ดีที่สุดทุนหนึ่งของประเทศไทย เพราะเป็นทุนให้ต่อเนื่อง จนเรียนจบมหาวิทยาลัย

”

ธีรพัฒน์ ดีเทอดเกียรติ

สภาพความยากจนนั้นอยู่กับชุมชนแถบนี้มานาน ชาวบ้านส่วนใหญ่เป็นเกษตรกร และยังต้องประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป รายได้ไม่แน่นอน ช้ำร้ายบางครั้งครอบครัวประสบปัญหาหย่าร้าง พ่อแม่ต้องเดินทางไปทำงานต่างจังหวัด ทั้งถูกให้ญาติผู้ใหญ่ดูแล จากการศึกษาที่ผู้ปกครองสถานศึกษา ทำให้ทราบว่านักเรียนบางคนที่มีผลการเรียนดี และสามารถสอบผ่านการคัดเลือกเพื่อเข้าศึกษาในระดับอุดมศึกษาในสถาบันการศึกษาของรัฐ แต่ประสบปัญหาเรื่องค่าใช้จ่าย จึงจำเป็นต้องสละสิทธิ์การเรียนไปอย่างน่าเสียดาย ปตท.สผ. จึงริเริ่มจัดทำ**โครงการทุนการศึกษา ปตท.สผ. เพชร เอส 1** โดยสนับสนุนค่าใช้จ่ายทุกอย่าง จนกว่านักเรียนจะสำเร็จการศึกษา ไม่ว่าจะเป็นค่าลงทะเบียน ค่าหนังสือและอุปกรณ์การศึกษา ค่าครองชีพ และค่าที่พัก

“ทุนการศึกษา ปตท.สผ. เพชร เอส 1 เป็นทุนการศึกษาที่ดีที่สุดทุนหนึ่งของประเทศไทย เพราะเป็นทุนให้ต่อเนื่องจนเรียนจบมหาวิทยาลัย และรับผิดชอบทุกอย่าง ทั้งค่าเล่าเรียน เครื่องแต่งกาย อุปกรณ์การเรียน ค่าที่พัก หรือแม้กระทั่งค่าใช้จ่ายส่วนตัว โดยไม่ได้บังคับหรือกำหนดสาขาที่ให้ทุน และเป็นทุนให้เปล่า ผู้รับทุนไม่จำเป็นต้องใช้ทุนคืน” ธีรพัฒน์ ดีเทอดเกียรติ ผู้อำนวยการโรงเรียนบางระกำ จังหวัดพิษณุโลก ให้รายละเอียดของทุนการศึกษา

เงื่อนไขสำคัญของทุนนี้ คือต้องตั้งใจเรียนให้จบ และช่วงปิดภาคการศึกษาสามารถเข้าไปช่วยงานทั่วไปที่สำนักงานของ ปตท.สผ. ตามความถนัดของเด็กแต่ละคน ซึ่งถือเป็นโอกาสดีที่จะได้ฝึกงานไปด้วย

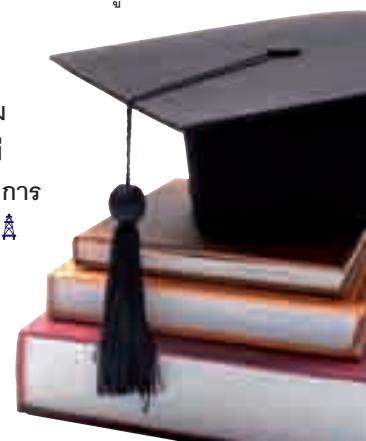
ตั้งแต่ปี 2545 โครงการทุนการศึกษา ปตท.สผ. เพชร เอส 1 สนับสนุนค่าเล่าเรียนและค่าใช้จ่ายทุกด้านแก่นักเรียนจนจบปริญญาตรี รวมปีละ 10 ทุน จนถึงปัจจุบัน มีนักเรียนที่ได้รับทุนรวม 98 คน สำเร็จการศึกษาแล้ว 50 คน กำลังศึกษาอยู่ 48 คน ใช้งบประมาณไปแล้วกว่า 20 ล้านบาท ถือเป็นส่วนหนึ่งในการแก้ไขความเหลื่อมล้ำด้านการศึกษา และพัฒนาความยั่งยืนให้แก่ชุมชนในพื้นที่ซึ่ง ปตท.สผ. ทำงานมากกว่า 30 ปี

“โอกาสที่ดีต้องอยู่กับคนที่เหมาะสม แม้ว่าจะมีเด็กสนใจจำนวนมาก แต่เรามีเกณฑ์คัดเลือกอย่างรอบคอบโดยพิจารณาจากหลายด้าน ตั้งแต่ความจำเป็นคือมีฐานะยากจน สอง ผลการเรียนอยู่ในขั้นที่รับประกันได้ว่าเขาจะเรียนจบ และสามคือเป็นคนดี ทำกิจกรรมเพื่อส่วนรวม” ธีรพัฒน์ขยายความเข้าใจเกี่ยวกับเกณฑ์การคัดเลือกนักเรียนที่จะได้รับทุน โดยอาจารย์ประจำชั้นซึ่งเป็นผู้ใหญ่ที่ใกล้ชิดเด็กที่สุดจะคัดเลือกนักเรียนเป็นขั้นแรก จากนั้นอาจารย์แนะแนวจะคัดเลือกตัวแทนของโรงเรียนให้คณะกรรมการของโครงการตัดสินใจในขั้นสุดท้าย ผู้อำนวยการโรงเรียนยกตัวอย่างกรณีของอินทอรว่าเธอมีคุณสมบัติเหมาะสมตามเกณฑ์ เคยเป็นตัวแทนโรงเรียนร่วมแข่งขันงานวิชาการ และอาสาทำงานเพื่อส่วนรวมไม่เคยขาด

“รู้สึกตัวเองโชคดีที่ได้รับโอกาสนี้ เวลาที่เราท้อจากการเรียน นอกจากครอบครัวก็รู้ว่ายังมี ปตท.สผ. ที่สนับสนุนเราอยู่ เป็นแรงผลักดันว่าเราต้องเรียนให้จบ ไม่เช่นนั้นทุนที่ได้รับมาก็สูญเปล่า การเรียนเป็นสิ่งสำคัญสำหรับเรา คิดมาตลอดว่าทำอย่างไรจึงจะได้เรียนต่อวันนี้เมื่อได้เรียนจริงๆ ก็ต้องทำให้ได้ตามเป้าหมายที่จะสอบเข้ารับราชการครู เพื่อจะทำงานมีอาชีพ มีรายได้แบ่งเบาภาระ และดูแลครอบครัวให้มีความเป็นอยู่ดีกว่านี้” อินทอรตอบย้ำความมุ่งมั่นสู่ความฝันของเธอ

หากมองกันเพียงแค่ตัวเลข ทุนการศึกษาอาจเป็นเรื่องเล็กน้อยสำหรับใครบางคน แต่สำหรับอีกหลายครอบครัว สิ่งนี้หมายถึงโอกาสที่จะเปลี่ยนแปลงชีวิตไปสู่อนาคตที่ดีกว่าเดิม

และสำหรับสังคมโดยรวม
นี่คือการร่วมสร้างบุคลากรที่มี
คุณภาพให้เป็นการก้าวสำคัญในการ
พัฒนาประเทศสู่ความยั่งยืน **A**

พัฒนา คุณภาพ ชีวิต

A woman in a blue uniform, likely a nurse, is sitting on the floor and reading a document. She is wearing glasses and has a yellow string around her neck. Another woman in a maroon shirt is sitting next to her, looking at the document. In the background, there is a window and a pink piggy bank on a small cart.

ทุนพยาบาลชุมชน

คืนสายใยรักสู่ท้องถิ่น

นิภา ไทโส และ นิการัตน์ อนุศาสตร์
สองพยาบาลจากโรงพยาบาลอุบลรัตน์
จังหวัดขอนแก่น ระหว่างลงชุมชน
ตรวจสุขภาพชาวบ้าน แทนที่จะคอยตั้งรับ
รักษาคนป่วยอยู่ที่โรงพยาบาลเท่านั้น

ໂຄສະນາໂຮງໝໍພາຍາມາຊຸມຊົນ

> ยายฉวี (ซ้าย) กับนิภารัตน์ (กลาง)
มีศักดิ์เป็นยายกับหลาน เป็นความสัมพันธ์อันอบอุ่น
ระหว่างชาวบ้านกับพยาบาลชุมชนที่ได้รับโอกาส
ทางการศึกษาและกลับมาดูแลบ้านเกิด

“ยายเอ๊ย ! คุณหมอมายเยี่ยม”

เพื่อนบ้านพากันร้องเรียกคุณยายฉวีที่นอนพักรักษาตัวอยู่บนเตียง
ทันทีที่เห็นหญิงสาวในชุดขาวสะพายกระเป๋าพยาบาลใกล้เข้ามา

ยายฉวี ชาวบ้านหนองผือ ตำบลทุ่งโป่ง อำเภออุบลรัตน์

จังหวัดขอนแก่น ป่วยเป็นมะเร็งถุงน้ำดีตั้งแต่เมื่อ 3 ปีก่อน ส่วน “คุณหมอ” ที่ชาวบ้านเรียกคือ
นิภารัตน์ อนุศาสตร์ พยาบาลวิชาชีพ โรงพยาบาลอุบลรัตน์

ทุก ๆ สัปดาห์ อย่างน้อย 1 วัน นับตั้งแต่เริ่มงานที่โรงพยาบาลอุบลรัตน์มาได้ 5 ปี นิภารัตน์
จะเปลี่ยนจากการทำหน้าที่ประจำในตัวโรงพยาบาล ออกมาตระเวนเยี่ยมชาวบ้านพร้อมให้คำแนะนำเรื่อง
การดูแลสุขภาพทั่วทั้งหมู่บ้านหนองผือ

กิจกรรมลงพื้นที่นี้ดูอย่างผิวเผินคล้ายกับงานของอาสาสมัครสาธารณสุขในพื้นที่จังหวัดทั่วไป
แต่ต่างกันที่เป็นการทำงานตอบแทนถิ่นฐานบ้านเกิดด้วยใจรักของเหล่าพยาบาลสายเลือดใหม่
ทั้งในฐานะ “พยาบาลชุมชน” และ “บัณฑิตคืนถิ่น” ที่ชาวบ้านเคยเลือกให้เป็นตัวแทนชุมชนไปเรียนต่อ
ด้านพยาบาล

อีกด้านของความรักความเอาใจใส่ คุณยายฉวีมีศักดิ์เป็นคุณยายน้องสาวของคุณยายโดยตรง
ของนิภารัตน์ ความสัมพันธ์อันอบอุ่นของยายหลานเช่นนี้เป็นเรื่องปรกติระหว่างชาวบ้านกับทีมพยาบาล
อาสาที่ได้รับโอกาสกลับมาดูแลบ้านเกิด

การรู้จักรากเหง้า เข้าใจปัญหา คุณเคยใกล้ชิด เพราะเป็นญาติสนิทมิตรสหาย มองตาก็รู้ใจ
พูดคุยด้วยภาษาเดียวกัน ทำให้การปฏิบัติหน้าที่ในฐานะพยาบาลชุมชนเป็นไปอย่างราบรื่น

และนั่นหมายถึง สุขภาพที่ดีของคนทั้งชุมชน

ต้องใจรัก

โครงการพยาบาลชุมชน โรงพยาบาลอุบลรัตน์ เป็นองค์ประกอบสำคัญของเครือข่ายระบบสุขภาพในอำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น ซึ่งนอกจากจะช่วยแก้ปัญหาพยาบาลขาดแคลนแล้ว ยังช่วยให้เยาวชนที่เพิ่งจบการศึกษาไม่ต้องย้ายไปทำงานต่างถิ่น ที่สำคัญคือเปิดโอกาสให้ได้เรียนรู้อาชีพนี้ตั้งแต่เรียนอยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และ 4

นับว่ามีค่ายิ่งนักในการพิสูจน์ว่าเด็กคนหนึ่งจะมีใจรักงานพยาบาลจริงหรือไม่

พญ. ทานทิพย์ อำนวยวารงกูร เลขาธิการมูลนิธิพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนเพื่อคุณภาพชีวิตดีจังหวัดขอนแก่น โรงพยาบาลอุบลรัตน์ เล่าถึงสภาพปัญหาเกี่ยวกับบุคลากรตามโรงพยาบาลในต่างจังหวัดว่า

“หมอหลายคนบ้านอยู่ในตัวเมือง หรือไม่ก็มาจากต่างจังหวัด บุคลากรที่มีจำนวนมากที่สุดในโรงพยาบาลคือพยาบาล ก็มาจากพื้นที่อื่นถึงประมาณร้อยละ 98”

สืบสาวสาเหตุย้อนไปส่วนหนึ่งเป็นเพราะเด็กท้องถิ่นชอบเข้าเรียนคณะที่อยากเรียนไม่ได้

“เด็กที่อยู่ในเมืองใหญ่มีโอกาสทางการศึกษามากกว่าอย่างอำเภอบ้านไผ่ อำเภอพล เด็ก ๆ สอบเข้ามหาวิทยาลัยเรียนจบแล้วก็มาบรรจุอยู่ที่นี้ การทำงานจึงอยู่ท่ามกลางคนแปลกหน้า บางคนมีวันว่างก็อยากกลับไปหาครอบครัว”

จนกระทั่งเมื่อ 10 ปีก่อนคือปี 2549 โรงพยาบาลอุบลรัตน์จึงเริ่มโครงการพยาบาลชุมชน ประชาสัมพันธ์ไปตามโรงเรียนท้องถิ่นว่า เด็กที่ฝันอยากเป็นพยาบาลให้มาสมัครคัดเลือกเพื่อเข้าเรียนต่อ โดยโรงพยาบาลจะมอบทุนการศึกษาให้ พร้อมกับประสานความร่วมมือไปยังสถานศึกษาที่มีการสอนด้านพยาบาล คือ มหาวิทยาลัยขอนแก่น วิทยาลัยบัณฑิตเอเชีย วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีขอนแก่น โดยโครงการได้รับทุนสนับสนุนจากหลายหน่วยงานและหนึ่งในนั้นคือ ปตท.สผ. ซึ่งเข้ามาดำเนินการสำรวจและผลิตก๊าซธรรมชาติจากแหล่งสินภูฮ่อมในพื้นที่ใกล้เคียง

จنگลณี สีสด อดีตนักเรียนโรงเรียนพุดพิทยาคม โรงเรียนประจำตำบลโคกสูง อำเภออุบลรัตน์ เล่าว่า “ตอนนั้นหนูมาร่วมโครงการเพราะได้ยินเสียงตามสายทางโรงพยาบาลบอกว่าจะจัดกิจกรรมจิตอาสาให้เด็ก ๆ มาช่วยงานของโรงพยาบาล หนูอยากเป็นพยาบาล ตากับยายก็ชอบ ก็ลองเข้ามาสมัคร ผลปรากฏว่าหนูชอบงานด้านนี้จริง”

“
**หมอหลายคน
 บ้านอยู่ในตัวเมือง
 หรือไม่กี่มาจาก
 ต่างจังหวัด บุคลากร
 ที่มีจำนวนมากที่สุด
 ในโรงพยาบาลคือพยาบาล
 ก็มาจากพื้นที่อื่น
 ถึงประมาณร้อยละ 98**
 ”

พญ. ทานทิพย์ อารังวารานูร

งานพยาบาลที่จกกลนี้มีโอกาสร่วมฝึกประสบการณ์ตั้งแต่เรียนอยู่ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นจนจบมัธยมศึกษาตอนปลาย รวมทั้งสิ้น 60 ครั้ง เช่น ช่วยพยาบาลชั๊กประวัติ คนไข้ วัดความดัน ติดตามพยาบาลลงพื้นที่ไปดูแลผู้ป่วยในชุมชน นอกจากนี้ยังมีงานเชิงประชาสัมพันธ์ ชักชวนเด็ก ๆ ให้มีส่วนร่วมในการเพาะกล้าไม้ ถึงช่วงใช้เลือดออกกระบาด ก็รณรงค์ให้ชาวบ้านเลี้ยงปลาหางนกยูง คว่าภาชนะที่มีน้ำขัง

จกกลนี้ พยาบาลน้องใหม่ที่เพิ่งเรียนจบและเริ่มงานได้ประมาณ 3 เดือนเผยความในใจว่า “ถึงตอนนี้มีความภูมิใจมากกว่าตอนเป็นจิตอาสา เพราะเราได้จัดยาผู้ป่วยจริงๆ ได้ช่วยชีวิตคนจริงๆ ได้นำผู้ป่วยส่งถึงคุณหมออย่างปลอดภัย นี่คือความสุข ถึงแม้ว่าจะเหนื่อยก็ตาม ตอนนี้รู้แล้วว่าพยาบาลนั้นเป็นอาชีพที่เหนื่อย แต่คุ้มค่างกับชีวิตคนคนหนึ่ง”

ทางด้าน **จริพร นาหนองตุ้ม** สมาชิกอีกผู้หนึ่งของโครงการพยาบาลชุมชน มีโอกาสกลับมาตอบแทนแผ่นดินเกิดแล้ว 3 ปี บอกว่า “โครงการนี้เปิดโอกาสให้เด็กน้อยที่ไม่มีเงินทุนการศึกษา หรือความรู้ อยู่ในชั้นปานกลาง ไม่ได้เก่งมาก แต่เป็นเด็กดีและมีใจรักงานพยาบาลจริงๆ ได้เรียน เมื่อเรียนจบก็ได้กลับมาอยู่บ้านเกิด ไม่ต้องย้ายไปทำงานที่ไหน ทำให้เรามีความสุข ดีใจที่ได้ช่วยคนไข้มากขึ้น”

เข้าถึงราก

เกณฑ์การคัดเลือกเด็กจากชุมชนให้มีโอกาสเรียนต่อด้านงานพยาบาล ยังต้องได้รับเสียงสนับสนุนจากชาวบ้าน โดยเฉพาะพ่อแม่ผู้ปกครองต้องมีส่วนสนับสนุนลูกด้วยการปฏิบัติตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้ตั้งแต่ปี 2556

นั่นคือพ่อแม่ของเด็กที่ได้รับทุนจะต้องปลูกยางนา 100 ต้น ต้นกล้วย 100 ต้น และไม้สร้างบ้าน 100 ต้น ก่อนที่ลูกจะไปเรียน และเมื่อลูกได้ไปเรียนแล้ว พ่อหรือแม่จะต้องมาเข้าโรงเรียนพ่อแม่ด้วย หากบ้านใดต้นไม้ขาดหาย ต้องปลูกเสริมให้ครบ กฎเกณฑ์เหล่านี้เป็นกุศโลบายในการปลูกฝังเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง และสร้างความมั่นคงในอนาคต ไม่เฉพาะกับลูกที่ได้รับทุนเท่านั้น แต่ยังลงลึกถึงฐานครอบครัว

เป็นความสัมพันธ์ที่ช่วยเสริมสร้างชุมชนให้เข้มแข็งและสอดคล้องกับงานพยาบาลเชิงรุก

นิภา ไทโส พยาบาลวิชาชีพชำนาญการ เล่าถึงความสำคัญของการลงชุมชนว่า “ตามปรกติดคนไข้ที่เจ็บป่วยแล้ว

ความคุ้นเคยใกล้ชิดอย่างญาติมิตร
ช่วยให้การปฏิบัติหน้าที่ในฐานะพยาบาลชุมชน
เป็นไปอย่างราบรื่น ซึ่งนั่นหมายถึง
สุขภาพที่ดีของคนทั้งชุมชน

มาโรงพยาบาลนั้นมีแคร์อยู่ละ 25 อี๊ก 75 จะอยู่ที่บ้าน เพราะฉะนั้นการเข้าไปหาในชุมชนจะทำให้เราดูแลชาวบ้าน ได้มากขึ้น แทนที่จะตั้งรับอยู่ที่โรงพยาบาล เราทำเชิงรุก ไปหา ร้อยละ 75 ที่เหลือด้วย”

นิภาในฐานะพยาบาลรุ่นพี่และพี่เลี้ยงของน้อง ๆ ยังบอกด้วยว่า ตามธรรมชาติของการเจ็บป่วยนั้นมาจากการ อยู่กินและใช้ชีวิต สภาพลังคน และสิ่งแวดล้อม

“ยกตัวอย่างปัญหาแม่วัยใสก็เป็นโรคทางสังคมอย่างหนึ่ง แล้วยังมีโรคจากสารเคมีที่ทำให้เป็นผื่นคัน บางคนแพ้ยาล้างจานเสียชีวิต ปัญหาจากสิ่งแวดล้อมหรือพฤติกรรมนี้ ไม่สามารถใช้เวลาแค่ 15 หรือ 30 นาทีที่อยู่โรงพยาบาล แก้ปัญหาได้”

การลงพื้นที่เพื่อให้คำแนะนำในฐานะพยาบาลชุมชน จึงทำให้มีโอกาสเข้าถึงปัญหาเชิงสังคมที่ยุ่งยากซับซ้อน ลงไปแก้ที่รากเหง้าของปัญหา ด้วยวิธีนี้จะทำให้เกิดความยั่งยืนของสุขภาพได้

นิภา พยาบาลรุ่นพี่ที่มีประสบการณ์ลงชุมชนมาหลายปี และยังเป็นผู้ปกครองของเยาวชนที่ได้รับทุนโครงการ

พยาบาลชุมชน กล่าวด้วยความภูมิใจว่า

“อีกไม่นานเราจะได้ลูกกลับมาอยู่ใกล้ ในฐานะคนทำงานในวงการสาธารณสุขและเป็นพยาบาลชุมชนเหมือนกัน การที่เขากลับมา รู้สึกดีใจที่มีผู้สืบทอดงานของเรา มาช่วยกันต่อยอดเรื่องดีๆ นี้ต่อไป”

.....

ราว 10 ปีนับจากเริ่มต้นโครงการพยาบาลชุมชน บัณฑิตที่กลับมาจำนวนไม่น้อยได้ทุ่มเทกับการทำงานพยาบาลอย่างจริงจัง

ได้ดูแลเอาใจใส่ผู้ป่วย ซึ่งที่แท้ก็คือญาติสนิทมิตรสหาย ที่รู้จักในชุมชนที่ตนเองเติบโตมาแต่เด็ก

ได้ภาคภูมิใจในฐานะพยาบาลตัวจริง จากที่เคยเป็นแค่งานจิตอาสาสมัครนักเรียน

สายใยรักบ้านเกิดที่โครงการนี้ถักทอขึ้น จึงเป็น ภูมิคุ้มกันอย่างดีที่ทำให้สุขภาพของชุมชนแห่งนี้ เข้มแข็ง ปลอดภัยจากโรคภัยทั้งโรคทางกายและโรคทางสังคม **♣**

จากการเก็บข้อมูลด้านสุขภาพ
ของเด็กนักเรียนชาวเมียนมา
ในหมู่บ้านกันบอก พบว่ากว่า
ร้อยละ 60 เป็นโรคพยาธิลำไส้

โรงเรียนอนามัย

ห่างไกลพยาธิ

โครงการโรงเรียนอนามัย ห้างไทลพยาธิ

> น้ำดื่มสะอาดเป็นอีกส่วนหนึ่ง
ในความพยายามลดความเสี่ยง
จากการติดเชื้อพยาธิ ของ ปตท.สผ.
โครงการเมียนมาร์

ห้องเรียนในเมืองเล็ก ๆ แห่งหนึ่งมีเสียงหัวเราะคึกคัก เมื่อหญิงวัยกลางคนที่ยืนหน้าชั้น

ชี้ให้ดูภาพเด็กชายนั่งยอง ๆ ถ่ายอุจจาระอยู่ริมถนน

“ถ้าปวดอึต้องไปไหน”

“ไปห้องน้ำ”

“ไม่ใช่ไปอึข้างถนนแบบเพื่อนคนนี้ล่ะ”

นักเรียนนับร้อยส่งเสียงหัวเราะครื้นเครง

ดร. กัลยา ธุม นักสาธารณสุขศาสตร์จากย่างกุ้ง อธิบายให้เด็ก ๆ ฟังต่อว่าพยาธิบุกเข้าไปในลำไส้

ของคนเราได้อย่างไร และเหตุใดจึงไม่ควรเปลี่ยนแบบพฤติกรรมของเด็กชายในภาพ ระหว่างการอบรม

ให้ความรู้กับนักเรียนประถมฯ ในหมู่บ้านดามินเส็ก ทางตอนใต้ของสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา

เธอเป็นหัวหน้าโครงการ **“โรงเรียนอนามัย ห่างไกลพยาธิ”** ที่ ปตท.สผ. โครงการเมียนมาร์ ริเริ่มขึ้น

ในปี 2553 โดยมีจุดประสงค์คือการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเด็ก ๆ ชาวเมียนมาในชุมชนรอบพื้นที่

แนววางท่อก๊าซธรรมชาติโครงการชอติก้าของ ปตท.สผ.

พยาธิตัวร้าย

ในปี 2552 เมื่อทีมงาน ปตท.สผ. สำรวจพื้นที่ชุมชนหมู่บ้านกันบอกร เขตตะนาวศรี ซึ่งเป็นชุมชนชาวประมงริมทะเลทางใต้ของเมียนมา ภาพที่พบเห็นทั่วไปคือสภาพความเป็นอยู่อันยากจน โดยเฉพาะเด็ก ๆ ดูตัวเล็กแคระแกร็น โตไม่สมวัย หลังจาก ปตท.สผ. ขอความร่วมมือจากผู้เชี่ยวชาญคณะเวชศาสตร์เขตร้อน มหาวิทยาลัยมหิดล ให้มาเก็บข้อมูลด้านสุขภาพของประชาชนและเด็กนักเรียน ก็พบว่าชาวบ้านส่วนใหญ่มีภาวะขาดสารอาหาร ที่น่าตกใจคือกว่าร้อยละ 60 เป็นโรคพยาธิลำไส้

สาเหตุหลักนั้นมาจากพฤติกรรมและการสุขาภิบาลที่ไม่ถูกสุขอนามัย เช่น การไม่ล้างมือก่อนกินข้าว การเดินเท้าเปล่า สถานที่ที่ปลดทุกขมีลักษณะคล้ายส้วมหลุม ขาดการรักษาความสะอาด หลายแห่งไม่มีน้ำให้ชำระล้างเมื่อทำธุระเสร็จแล้วจึงไม่ได้ล้างมือ ทำให้กลายเป็นแหล่งแพร่กระจายของพยาธิ

ที่ผ่านมามาครรัฐของเมียนมาแก้ไขปัญหาโดยเน้นการรักษาด้วยยาถ่ายพยาธิ แต่จำนวนผู้เป็นโรดยังเพิ่มจำนวนขึ้นเรื่อย ๆ ขณะทำงานให้ความรู้และปลูกฝังพฤติกรรมด้านสุขอนามัยที่ดีแก่ประชาชนยังมีน้อย โดยเฉพาะเด็กนักเรียนชั้นประถมศึกษา ซึ่งน่าจะเป็นกลุ่มเป้าหมายที่สำคัญของการป้องกันโรค

ภารกิจของโครงการ “โรงเรียนอนามัย ห่างไกลพยาธิ” ซึ่งมี ดร. กัลยา ฐน เป็นหัวหน้า คือการอบรมให้ความรู้เรื่องการป้องกันโรคพยาธิลำไส้และสุขอนามัยทั่วไป ควบคู่กับการให้บริการตรวจสุขภาพสามด้าน ได้แก่ ตรวจรักษาโรคทั่วไป การประเมินภาวะโภชนาการ และการตรวจรักษาพยาธิ คณะทำงานประกอบด้วยสมาชิกรวมแปดคน ทั้งหมดเป็นบุคลากรทางการแพทย์และผู้ช่วย โดยแบ่งการทำงานเป็นสองทีม เนื่องจากโรงเรียนที่ต้องตรวจเยี่ยมมีจำนวนมาก อีกทั้งกระบวนการจัดอบรมและตรวจรักษาต้องใช้เวลา

ในรอบปีคณะทำงานจะลงพื้นที่ตรวจรักษาสองครั้ง เว้นระยะห่างกัน 6 เดือน เพื่อติดตามการรักษาตามเกณฑ์มาตรฐานขององค์การอนามัยโลก ครั้งแรกในช่วงเดือนมิถุนายนจัดแนะนำโครงการ อบรมการดูแลสุขภาพ การใช้ห้องน้ำ ความรู้ด้านสุขอนามัย อันตรายของโรคพยาธิซึ่งอาจร้ายแรงถึงชีวิต พร้อมกับเก็บตัวอย่างอุจจาระของเด็กมาตรวจวิเคราะห์และให้การรักษาที่ถูกต้องกับโรคพยาธิแต่ละชนิด ส่วนครั้งที่ 2 ราวเดือนพฤศจิกายน เน้นการ

ติดตามผลและประเมินผลด้านสุขภาพจากการตรวจเยี่ยมครั้งแรก พร้อมทั้งให้บริการประเมินภาวะโภชนาการ และตรวจรักษาโรคทั่วไปโดยไม่มีค่าใช้จ่าย

โครงการนี้ทำให้เด็ก ๆ ได้มี “สมุดพกสุขภาพ” เล่มแรกสำหรับเก็บบันทึกประวัติความเจ็บป่วยของตนเอง ช่วยให้คณะทำงานของ ดร. กัลยาสามารถติดตามสถานการณ์และแนวโน้มปัญหาสุขภาพต่อเนื่องไปถึงในอนาคต

ตรวจอี !

ที่โรงเรียน เด็กแต่ละคนจะได้รับแจกหลอดพลาสติกใส่ผ้าปิดสีแดงเพื่อเก็บตัวอย่างอุจจาระของตนเอง และนำมาส่งให้คณะทำงานในวันรุ่งขึ้น

ในปีแรกการเก็บอุจจาระได้รับความร่วมมือเพียงแค่ว่าครั้งหนึ่ง เพราะชาวบ้านมองว่าเป็นเรื่องสกปรก แม้แต่คณะครูก็ไม่ค่อยให้ความร่วมมือ

“เราต้องใช้ความพยายามอย่างมากในการชวนให้เขามาร่วมโครงการ ชาวบ้านและครูไม่ค่อยอยากยุ่งกับโครงการนี้เท่าไร เพราะคิดว่าการกินยาถ่ายพยาธิช่วยรักษาโรคพยาธิได้ทุกชนิด เราต้องอธิบายว่าจริง ๆ แล้วไม่ใช่ การตรวจอุจจาระเด็กจะทำให้รู้ว่าเขาติดพยาธิชนิดใด และให้การรักษาได้ถูกต้อง เพียงพยาธิแค่ตัวเดียว แต่ถ้าเข้าไปในอวัยวะสำคัญก็ทำให้ตายได้”

ดร. กัลยาเล่าถึงการเข้ามาตรวจที่หมู่บ้านดามินเส็ก ชุมชนชายทะเลอีกแห่งที่มีโรคพยาธิลำไส้เป็นปัญหาใหญ่

“

**เราพยายามอย่างมาก
ในการชวนให้เขามาร่วมโครงการ
ชาวบ้านและครูไม่ค่อย
อยากยุ่งกับโครงการนี้เท่าไร
เพราะคิดว่าการกินยาถ่ายพยาธิ
ช่วยรักษาโรคพยาธิได้ทุกชนิด
เราต้องอธิบายว่าจริง ๆ แล้วไม่ใช่
การตรวจอุจจาระเด็กจะทำให้รู้
ว่าเขาติดพยาธิชนิดใด
และให้การรักษาได้ถูกต้อง**

”

ดร. กัลยา ฤณ

ปัญหาคุณภาพชีวิตและการขาดความรู้ด้านสุขอนามัยยังทำให้เกิดภาวะติดเชื้อพยาธิซ้ำซาก ไม่น่าแปลกใจว่าสถิติการติดเชื้อของเด็ก ๆ ที่หมู่บ้านดามินเส็กระหว่างปี 2553 ถึง 2554 ลดลงแค่อ้อยละ 5-6 ขณะที่สถิติการติดเชื้อในหมู่บ้านอื่น ๆ เช่น ตองยงอิน และปาชอง ลดลงจากร้อยละ 60 ในปีแรกเหลือเพียงร้อยละ 30

เพื่อให้นมข้าวและเปลี่ยนแปลงทัศนคติ รูปแบบการให้ความรู้จึงเน้นวิธีการที่สนุกสนานและดึงดูดใจเด็ก ๆ เช่น การทำบอร์ดความรู้เรื่องพยาธิเป็นการชวนให้เด็กเข้าใจง่าย การจับกลุ่มเด็กพูดคุยถามตอบ เพื่อตรวจสอบความเข้าใจเกี่ยวกับสุขภาพอนามัยที่ถูกต้อง เช่น จะเกิดอะไรถ้าไม่สวมรองเท้า จะเกิดอะไรถ้าเข้าห้องน้ำแล้วไม่ล้างมือ ไม่ล้างกันช่วยกระตุ้นให้เด็ก ๆ ได้คิดตาม

หลังจากผ่านไป 6 เดือนจึงค่อยเห็นความเปลี่ยนแปลงจากสุขภาพอนามัยของเด็กที่เริ่มดีขึ้น โรงเรียนอื่นซึ่งไม่ได้เข้าร่วมโครงการก็เริ่มหันมาสนใจสอบถามเกี่ยวกับโครงการและขอให้คณะทำงานเข้าไปจัดกิจกรรมในโรงเรียนของพวกเขาบ้าง

จากโครงการนำร่องในสองโรงเรียนสองหมู่บ้านที่ครอบคลุมจำนวนนักเรียน 232 คนในปีแรก เมื่อผ่านไป 4 ปี (2553-2557) จำนวนโรงเรียนที่เข้าร่วมเพิ่มขึ้นเป็น 35 แห่ง จาก 28 หมู่บ้าน ทั้งหมดนี้ช่วยดูแลรักษาชีวิตความเป็นอยู่ของเด็กมากกว่า 6,000 คน

ที่สำคัญคืออัตราการติดเชื้อพยาธิลำไส้ลดลงจากปีแรกซึ่งอยู่ที่ร้อยละ 41.5 หรือเกือบครึ่งของเด็กนักเรียนทั้งหมดเหลือเพียงร้อยละ 15.4 หรือราวหนึ่งในหกเท่านั้น

การดำเนินงานในช่วงปี 2558-2560 คณะทำงานมุ่งเน้นไปที่การดูแลเด็กใน 10 โรงเรียนซึ่งยังคงมีอัตราการติดเชื้อสูงเพื่อลดการติดเชื้อซ้ำซากให้เหลือน้อยที่สุด และการขยายโครงการไปยังโรงเรียนแห่งใหม่ในพื้นที่อื่น ๆ เพื่อให้เด็กอีกจำนวนมากได้มีโอกาสเข้าถึงการรักษาทางการแพทย์

**การตรวจรักษาในพื้นที่จัดให้มี
ปีละสองครั้ง โดยชาวบ้านและนักเรียน
ไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย**

การสร้างความเข้าใจให้เด็กๆ ร่วมมือในการ
เก็บตัวอย่างอุจจาระใส่หลอดพลาสติก
และนำกลับมาตรวจ เป็นขั้นตอนสำคัญ
ที่ทำให้การรักษาประสบความสำเร็จ

จากเด็กขยายสู่ชุมชน

นอกเหนือจากโครงการด้านการตรวจรักษาและปลูกฝังความรู้ที่ถูกต้อง ปตท.สผ. โครงการเอ็นเนอมาร์ ยังช่วยปรับปรุงสภาพแวดล้อมเพื่อเสริมสุขอนามัยที่ดีให้นักเรียน เช่น การสร้างห้องน้ำมาตรฐานประจำโรงเรียน โครงการน้ำดื่มสะอาด เพื่อลดความเสี่ยงจากการติดเชื้อพยาธิ เพราะแม้ผู้ป่วยโรคพยาธิจะได้รับการรักษาจนหายขาดแล้ว แต่ก็ยังมีโอกาสติดเชื้อพยาธิซ้ำ เพราะปัจจัยสำคัญคือสภาพแวดล้อมและพฤติกรรมการใช้ชีวิต

“เราอยากลดการติดเชื้อพยาธิให้มากที่สุด หากเราพบนักเรียนที่ติดเชื้อระดับรุนแรงก็อยากตรวจพยาธิในสมาชิกคนอื่น ๆ ของครอบครัวเด็กด้วย จะได้ให้การรักษาทั้งครอบครัว ไม่ใช่แค่เด็กนักเรียนเท่านั้น นี่คือแผนการในอนาคตที่คิดไว้” ดร. กัลยา กล่าว

ในอนาคตโครงการโรงเรียนอนามัย ห้างไกลพยาธิ ยังมีแผนจัดกิจกรรมสร้างความตระหนักรู้ และส่งเสริมเรื่องสุขภาพให้คนในท้องถิ่น เช่น การจัดประกวดโรงเรียนสุขภาพดี ซึ่งหมายถึงโรงเรียนที่มีจำนวนนักเรียนติดเชื้อพยาธิน้อยที่สุด โดยหวังจะช่วยจุดกระแสการดูแลรักษาสุขอนามัยให้แพร่ไปอย่างกว้างขวาง จากการดูแลสุขอนามัยของเด็กนักเรียน ขยายสู่ครอบครัว และทั้งชุมชน ซึ่งจะส่งผลให้ทุกคนในชุมชนมีสุขภาพดี สุดท้ายรางวัลที่ได้รับ คือการที่สังคมก้าวไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน

.....

จากจุดเริ่มต้นเล็ก ๆ ที่เริ่มต้นอย่างยากลำบาก เมื่อเปลี่ยนความเข้าใจผิดเป็นความรู้ที่ถูกต้อง พยาธิก็ห่างไกล สุขอนามัยก็กลับมา

ในที่สุดร่างกายดีจะขยายสู่จิตใจ...เป็นความสุข ซึ่งช่วยเติมเต็มชีวิตที่ขาดแคลนโอกาสไปเสียหลายสิ่งหลายอย่าง **♣**

โครงการคลินิกให้บริการสุขภาพฟรี

การบริการตรวจรักษาด้านทันตกรรม
เป็นหนึ่งในงานของคลินิกสุขภาพฟรี
โครงการ PTTEP-LKC
แต่ละปีมีผู้เข้าใช้บริการรักษา
จากคลินิกนี้กว่าแสนราย

คลินิกไม่เก็บเงิน ความหวัง

ของผู้ยากไร้ในอินโดนีเซีย

คลินิกรักษาสุขภาพผู้ยากไร้ในเมืองจาการ์ตา

“รักษาฟรีจริงหรือ ขอบคุณมาก ๆ เลย”

ชาวบ้านหลายคนเอ่ยเป็นเสียงเดียวกัน พวกเขาแทบไม่เชื่อว่าจะมีคลินิกที่ให้บริการสุขภาพ โดยไม่คิดค่าใช้จ่ายใด ๆ แบบนี้อยู่จริง

ด้วยจำนวนประชากรราวครึ่งหนึ่งของอินโดนีเซียที่มีฐานะยากจน รายได้เฉลี่ยต่อเดือนเพียง 28 ดอลลาร์สหรัฐ หรือราว 900 บาท โดยเฉพาะคนยากไร้ที่อาศัยในชุมชนแออัด ต้องประสบกับปัญหาสุขภาพ ทั้งการขาดแคลนอาหาร โรคภัยไข้เจ็บ จนเป็นอีกสาเหตุที่อัตราการตายของแม่และการกีดกันในประเทศอินโดนีเซียอยู่ในเกณฑ์สูง ไม่นับปัญหาภาวะทางเศรษฐกิจที่ทำให้รัฐบาลอินโดนีเซียมีข้อจำกัดในการให้บริการสาธารณสุขแก่ประชาชน

โรคภัยไข้เจ็บและโรคระบาดอย่างไข้หวัด ไข้หวัดใหญ่ ไข้เลือดออก ท้องร่วง อหิวาตกโรค ฯลฯ ยังเป็นปัญหาที่พวกเขาต้องเผชิญและซ้ำเติมให้ชีวิตยากลำบากยิ่งขึ้น เพราะเมื่อเกิดเจ็บป่วย การจะเจียดเงินที่มีอยู่น้อยนิดมาจ่ายค่ารักษานั้นเป็นเรื่องที่ต้องคิดหนัก ไม่นับค่าอาหารการกินที่เป็นภาระหาเข้ากินค่าอยู่แล้ว

“กินยาให้ครบตามที่สั่งนะคะ แล้วหมอนัดครั้งต่อไปวันนี้” พยาบาลยิ้มเตือนคนไข้

พวกเขาเดินออกจากคลินิกฟรีแห่งนี้โดยไม่กระป๋องตางค์ยังคงมีเงินเท่ากับเมื่อตอนเดินเข้ามา เพราะตั้งแต่ค่าบริการแพทย์ตรวจโรค ค่าตรวจวิเคราะห์โรค ไปจนถึงค่ายา ค่าเวชภัณฑ์อื่นๆ ในการรักษาคลินิกไม่คิดค่าใช้จ่ายใด ๆ แม้แต่เหรียญเดียว

ราวกับเป็นของขวัญที่สวรรค์ส่งมาให้

ทั้งค่ายา ค่าเวชภัณฑ์
ค่าตรวจวิเคราะห์โรค
หรือค่าบริการแพทย์ตรวจโรค
ผู้เข้าใช้บริการไม่ต้อง
เสียค่าใช้จ่ายใดๆ

คลินิกฟรีสำหรับคนยากไร้

จากการเข้าไปดำเนินงานด้านการสำรวจและผลิตปิโตรเลียมในอินโดนีเซียตั้งแต่ปี 2553 ปตท.สผ. จึงมีนโยบายจัดกิจกรรมตอบแทนแก่ประชาชนชาวอินโดนีเซีย เกิดโครงการ PTTEP-Layanan Kesehatan Cuma-Cuma Free Health Care Service (PTTEP-LKC) ที่เรียกสั้นๆ ว่า “Free Clinic” โดยเปิดคลินิกตรวจรักษาสุขภาพให้แก่ผู้ยากไร้โดยไม่คิดค่าใช้จ่าย ช่วยแก้ปัญหาให้ผู้ที่ยากจนและขาดโอกาสเข้าถึงบริการสาธารณสุข โดยความร่วมมือกับ Dompet Dhuafa องค์กรไม่แสวงหากำไรของอินโดนีเซีย

Dompet Dhuafa หรือ DD เป็นมูลนิธิที่ทำงานด้านสุขภาพและสาธารณสุขมูลฐานมานาน ก่อตั้งในปี 2536 กระทรวงสาธารณสุขของอินโดนีเซียรับรองให้เป็นองค์กรระดับชาติในปี 2544 DD ทำงานกับคนยากจนจนได้สมญาว่า “กระเป๋าของคนยากไร้”

ในช่วงเริ่มโครงการ เจ้าหน้าที่ของ ปตท.สผ. และ DD เดินทางสำรวจชุมชนรอบเมืองหลวงจาการ์ตาหลายแห่ง ก่อนเลือกสถานที่ตั้งคลินิกในแขวงโรโรตัน เขตจาการ์ตาเหนือ ซึ่งเป็นชุมชนแออัดในย่านท่าเรือคล้ายคลึงกับย่านคลองเตยของกรุงเทพมหานคร ที่มีคนจนอาศัยจำนวนมาก แต่หน่วยบริการสุขภาพกลับน้อยที่สุดเมื่อเทียบกับพื้นที่อื่น

การก่อสร้างอาคารได้ออกแบบให้เป็นโพลีคลินิกมาตรฐานสูงสองชั้น มีพื้นที่ประมาณ 500 ตารางเมตร เมื่อก้าวเข้ามาในอาคารแล้วจะรู้สึกสะอาด ปลอดภัย ถูกสุขลักษณะ ชั้นล่างด้านหน้าเป็นแผนกฉุกเฉิน เคาน์เตอร์ประชาสัมพันธ์รับลงทะเบียนผู้ป่วย ห้องตรวจ และแผนกจ่ายยา ส่วนชั้นบนเป็นพื้นที่โล่งสำหรับจัดกิจกรรม

หลังตอกเสาเข็มต้นแรกเมื่อปี 2557 โครงการเริ่มประชาสัมพันธ์โดยใช้รถพยาบาลหนึ่งคันพาบุคลากรทางการแพทย์ไปตามพื้นที่ห่างไกลเพื่อให้บริการสุขภาพฟรีแก่ชาวบ้าน พร้อมเปิดรับลงทะเบียนคนยากจนเข้าเป็นสมาชิก คัดกรองผู้รับบริการให้ตรงกลุ่ม ก่อนที่อาคารคลินิกจะเสร็จสมบูรณ์และมีพิธีเปิดอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 1 เมษายน 2558 โดยรัฐมนตรีกระทรวงสาธารณสุขของอินโดนีเซียให้เกียรติมาร่วมพิธี

ปตท.สผ. โครงการอินโดนีเซีย ตั้งเป้าว่าตลอดระยะเวลาดำเนินการ 5 ปี ตั้งแต่ 2557 ถึง 2561 จะมีผู้เข้ารับบริการทั้งหมดไม่น้อยกว่า 1 แสนคน หรือเฉลี่ยปีละ 2 หมื่นคนเป็นอย่างน้อย

ภารกิจหลักของคลินิกฟรี คือการตรวจรักษาโรคเบื้องต้น ควบคู่กับการให้ความรู้ด้านการส่งเสริมสุขภาพและป้องกันโรค เน้นการดูแลตนเองให้มีสุขภาพดี โดยจัดกิจกรรม

> **ภารกิจหลักของคลินิกฟรี
คือการตรวจรักษาเบื้องต้น
และการให้ความรู้ด้านการดูแลสุขภาพ
และการป้องกันโรคแก่ผู้ยากไร้**

อบรมอาสาสมัครในชุมชนให้เป็นตัวกลางถ่ายทอดความรู้สู่ประชาชน และยังเปิดโอกาสให้เจ้าหน้าที่ ปตท.สผ. ที่ทำงานในจากรัตนา เป็นอาสาสมัครออกหน่วยแพทย์เคลื่อนที่ตามชุมชนห่างไกลด้วย

โครงการช่วงแรกปี 2557-2558 เน้นงานด้านบริการตรวจรักษาโรคทั่วไป การตรวจครรภ์ งานอนามัยแม่และเด็ก และงานทันตกรรม ส่วนโครงการช่วงที่ 2 เริ่มดำเนินการในปี 2559 เน้นงานบริการหน่วยแพทย์ฉุกเฉินตลอด 24 ชั่วโมง 7 วัน มีโรงพยาบาลประจำการพร้อมตลอดเวลา หากมีเหตุด่วนแจ้งเข้ามาคณะแพทย์ก็พร้อมออกปฏิบัติงานทันที

ปี 2560 คณะทำงานวางแผนเปิดศูนย์วัคซีนโรค ซึ่งเป็นโรคที่ผู้ป่วยเสียชีวิตได้หากไม่ได้รับการดูแลรักษา เนื่องจากสภาพในพื้นที่ชุมชนแออัดมีอากาศชื้น เชื้อวัณโรคแพร่กระจายได้รวดเร็ว และในปีถัดไปจะเปิดศูนย์โรคเอดส์ โรคติดต่ออันตรายสำคัญอีกโรคในย่านนี้

แพทย์และบุคลากรทางการแพทย์ที่มาช่วยงานในคลินิกฟรีทั้งหมด ล้วนเป็นอาสาสมัครในเครือข่ายของ DD ซึ่งมีแพทย์อยู่ประจำการเต็มเวลา 8 ชั่วโมง ต่างจากโรงพยาบาลหลายแห่งในอินโดนีเซียที่ไม่มีแพทย์ประจำเต็มเวลา นอกจากนี้คลินิกฟรียังร่วมมือกับโรงพยาบาลในเครือข่ายของ DD และโรงพยาบาลรัฐ เพื่อส่งต่อกรณีคนไข้อาการหนักพร้อมยินดีช่วยค่าใช้จ่ายส่วนหนึ่งด้วย

ในการตรวจรักษาคลินิกฟรีได้ทำระบบฐานข้อมูลคนไข้แต่ละราย ทำให้ติดตามผลและความก้าวหน้าได้ชัดเจน มีประสิทธิภาพ พร้อมทั้งเห็นแนวโน้มภาพรวมความเจ็บป่วยของชุมชน ซึ่งแม้แต่โรงพยาบาลขนาดใหญ่หลายแห่งก็ยังไม่มียระบบฐานข้อมูลนี้

แม้จะมีอาคารคลินิกเป็นศูนย์การรักษาพยาบาลแล้ว แต่โครงการก็จัดรถคลินิกเคลื่อนที่ออกบริการในหมู่บ้านห่างไกลอย่างต่อเนื่อง เดือนละ 8 วัน ซึ่งมีชาวบ้านมาใช้บริการ 60-100 คนแทบทุกวัน คณะทำงานมองว่ายังมีคนไข้ ผู้สูงอายุ และคนพิการอีกจำนวนมากที่เดินทางมาคลินิกไม่สะดวก รถบริการหน่วยแพทย์เคลื่อนที่จึงเป็นความหวังของพวกเขา

ต้นปี 2559 คณะทำงานจัดกิจกรรมพิเศษฉลองวาระที่คลินิกอายุครบ 1 ปี ด้วยการจัดงานเปิดหุ้มตรวจสุขภาพไม่คิดค่าใช้จ่ายให้แก่พนักงานขับรถสาธารณะในกรุงจากรัตนาจำนวน 1,100 คน คนกลุ่มนี้มีคุณภาพชีวิตค่อนข้างแย่ทำงานหนักตั้งแต่เช้าจรดเย็น ที่สำคัญหากสภาพร่างกายคนขับรถไม่พร้อมก็อาจทำให้เกิดอุบัติเหตุได้ ในงานยังได้เปิดรับผ่าตัดวงตาให้ผู้ป่วยโรคต้อกระจกโดยไม่คิดค่าใช้จ่ายจำนวน 101 คน พร้อมจัดกิจกรรมสนุกๆ อย่างแข่งขันกีฬาในชุมชน

จากแบบสอบถามประเมินผล การดำเนินงาน พบว่าผู้ใช้บริการ ร้อยละ 70 มีความพอใจ และอีกร้อยละ 30 เห็นว่าดีมาก

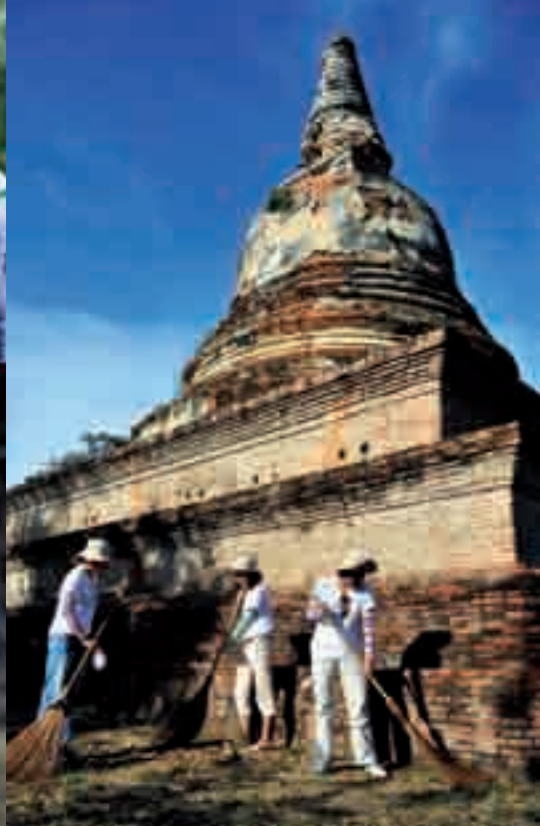
ก้าวต่อไปข้างหน้าอย่างยั่งยืน

นำยินดีที่ในงานอายุครบ 1 ปี รัฐมนตรีกระทรวงสาธารณสุขของอินโดนีเซียได้ให้เกียรติมาร่วมงาน ด้วยท่านเคยเป็นแพทย์อาสาสมัครช่วยตรวจคนไข้ยากจนกับ DD มาก่อน จึงเข้าใจและเห็นคุณค่าในสิ่งที่ทุกคนช่วยกันทำ

ปัจจุบันมีสมาชิกใช้บริการคลินิกเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ วันหนึ่งประมาณ 60-100 คน ช่วงเช้าคนไข้เป็นแม่บ้านที่ส่งลูกไปโรงเรียนเสร็จแล้ว เย็นค่ำเป็นเวลาของเด็กนักเรียนหรือคนทำงาน ทำให้ยอดผู้เข้าใช้บริการตั้งแต่เปิดบริการจนถึงปี 2559 มีจำนวน 1.2 แสนราย เกินกว่าเป้าหมายเบื้องต้นที่ตั้งไว้ จากแบบสอบถามประเมินผลการดำเนินงาน พบว่าผู้ใช้บริการร้อยละ 70 มีความพอใจ และอีกร้อยละ 30 เห็นว่าดีมาก ขณะที่ข้อเสนอแนะที่ควรปรับปรุงแก้ไข คณะทำงานก็รับฟังนำไปปรับใช้ต่อ

คณะทำงานหวังให้คลินิกฟรีอยู่ได้ด้วยตัวเองอย่างยั่งยืน เป็นคลินิกชุมชนตัวอย่างของอินโดนีเซียต่อไป หนึ่งในความสำเร็จของโครงการ Free Clinic อาจชี้วัดด้วยรางวัล Platinum Award in the Best Community Program ในงาน 8th Annual Global CSR Summit and Awards 2016 ซึ่งเป็นเสมือนกำลังใจให้คณะทำงานทุกคน เช่นเดียวกับภาพชาวบ้านยากไร้ ทั้งคนป่วย คนแก่ แม่และลูก ที่เข้ามาใช้บริการในคลินิกฟรีแห่งนี้

ในดวงตาของพวกเขาเปี่ยมไปด้วยความหวัง และมีคำขอบคุณนับล้านคำอยู่ในนั้น **A**

นักบุกเบิก ผู้พิทักษ์สิ่งแวดล้อม และร่วมพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน

กว่า 30 ปีของการดำเนินงาน ปตท.สผ. มาถึงบทสรุปแนวทางสำคัญของการก้าวไปสู่การเป็นองค์กรแห่งความยั่งยืน จึงมุ่งเน้นการดำเนินงานในสามด้าน คือ การมุ่งสู่องค์กรแห่งความเป็นเลิศ (High Performance Organization : HPO) เป็นองค์กรที่แข็งแกร่ง มีศักยภาพเติบโต ยึดมั่นในการกำกับดูแลกิจการที่ดี (Corporate Governance : CG) ต่อด้านคอร์ปอเรชัน โปร่งใส ตรวจสอบได้ และมีความรับผิดชอบต่อสังคม (Corporate Social Responsibility : CSR) มุ่งมั่นดูแลสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ

เพราะพนักงานคือหัวใจของความสำเร็จ

ปตท.สผ. ได้ปลูกฝังให้พนักงานทั้งองค์กรมีความรับผิดชอบต่อทั้งในการทำงานและต่อสังคม ผ่านค่านิยมองค์กรหรือวัฒนธรรมองค์กรที่เรียกว่า **EP SPIRIT**

Explorer – มุ่งมั่นแสวงหาความท้าทายใหม่ ๆ ไม่เคยหยุดนิ่ง ค้นหาโอกาสเติบโตอย่างต่อเนื่อง

Passion –ทุ่มเทด้วยใจที่เปี่ยมพลัง เชื่อมั่นว่าทุกอย่างสำเร็จได้ มีพลังผลักดันให้องค์กรก้าวไปข้างหน้า

Synergy – สร้างพลังร่วมอันยิ่งใหญ่ ทำงานร่วมกัน เพื่อให้บรรลุผลตามเป้าหมายขององค์กร และกลุ่ม ปตท.

Performance Excellence – ร่วมมุ่งสู่ความเป็นเลิศ ทำงานเต็มความสามารถ ปรับปรุงและพัฒนาผลของงานอย่างต่อเนื่อง

Innovation – ร่วมสร้างนวัตกรรม เรียนรู้สิ่งใหม่ กล้าคิดนอกกรอบ กล้าเปลี่ยนแปลง

Responsibility for Society – ร่วมรับผิดชอบต่อสังคม ใช้ทรัพยากรอย่างรู้คุณค่า ดูแลผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่ายอย่างเป็นธรรม

Integrity & Ethics – ร่วมสร้างพลังความดี ซื่อสัตย์ สุจริต มีศีลธรรม โปร่งใส ตรวจสอบได้

Trust & Respect – ร่วมใจสร้างความเชื่อมั่น ความไว้วางใจกันของทุกฝ่าย เคารพในความแตกต่าง ยึดหลักการ ข้อมูลและเหตุผล

เพื่อสร้างพนักงานให้เป็นคนเก่ง คนดี และมีความรับผิดชอบต่อสังคม ปตท.สผ. จึงให้ความสำคัญในการพัฒนาศักยภาพและความพร้อมของบุคลากรมาตลอด

ด้านความรับผิดชอบต่อสังคม ไม่เพียงแต่พนักงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบงานโดยตรงเท่านั้น แต่ ปตท.สผ. ยังเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของพนักงานในองค์กรทุกส่วน เพื่อปลูกฝังให้พนักงาน ปตท.สผ. เป็นผู้พิทักษ์สิ่งแวดล้อมและเป็นกำลังสำคัญของการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยส่งเสริมให้พนักงานทุกคนมีส่วนร่วมในกิจกรรมเพื่อสังคม ผ่านกิจกรรมเพื่อสังคม PTTEP CSR Volunteer ที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมในหลากหลายรูปแบบ และชมรมเพื่อสังคมต่าง ๆ ที่จัดตั้งขึ้นโดยพนักงานเอง ซึ่งมีพนักงานเข้าร่วมกิจกรรมเพิ่มมากขึ้น ทั้งในด้านจำนวนคนและจำนวนชั่วโมง สะท้อนถึงการแพร่ขยายจิตสำนึกความรับผิดชอบต่อสังคม ไปอย่างทั่วถึงทั้งองค์กร

ทั้งหมดนี้ ปตท.สผ. ได้จัดสรรงบประมาณเพื่อการดำเนินงานกิจกรรมและโครงการเพื่อสังคมอย่างเหมาะสม แม้ในช่วงเวลาที่สภาวะเศรษฐกิจและการเติบโตของธุรกิจด้านปิโตรเลียมจะชะลอตัวลง แต่ ปตท.สผ. ยังคงให้ความสำคัญสนับสนุนงานกิจกรรมเพื่อสังคมอย่างต่อเนื่อง ด้วยตระหนักดีว่าปัญหาและความต้องการของชุมชน สังคม และสิ่งแวดล้อม มีความสำคัญต่อการดำเนินงานของ ปตท.สผ. เช่นเดียวกับความสำคัญด้านเศรษฐกิจ

ก้าวต่อไปของ ปตท.สผ. ยังคง “มุ่งมั่นแสวงหาพลังงานอย่างมีจิตสำนึก” ในการดำเนินงานควบคู่ไปกับการพัฒนาชุมชน สร้างประโยชน์ให้กับสังคม และดูแลสิ่งแวดล้อม สร้างสรรค์ให้กิจกรรมและโครงการต่าง ๆ เกิดประสิทธิภาพและประโยชน์อย่างแท้จริง

เพื่อโลกงดงาม และสังคมยั่งยืน **♾**

โลงดงาม สังกมย้งยึน

ISBN 978-616-91233-2-3

พิมพ์ครั้งแรก : ธันวาคม 2559

© สงวนลิขสิทธิ์ โดย บริษัท ปตท.สำรวจและผลิตปิโตรเลียม จำกัด (มหาชน)

จัดพิมพ์เผยแพร่โดย :

สายงานสื่อสารและองค์กรสัมพันธ์

บริษัท ปตท.สำรวจและผลิตปิโตรเลียม จำกัด (มหาชน)

ศูนย์เอนเนอร์ยีคอมเพล็กซ์ อาคาร เอ ชั้นที่ 6, 19-36

เลขที่ 555/1 ถนนวิภาวดีรังสิต แขวงจตุจักร เขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10900

โทรศัพท์ 0-2537-4000 โทรสาร 0-2537-4444

Website: <http://www.pttep.com>

Facebook: <http://www.facebook.com/pttepllc>

จัดทำเนื้อหา ภาพประกอบ และออกแบบรูปเล่ม :

บริษัทวิริยะธุรกิจ จำกัด (นิตยสารสารคดี) โทรศัพท์ 0-2547-2700

เฟลต :

เอ็น. อาร์. ฟิล์ม โทรศัพท์ 0-2215-7559

พิมพ์ :

บริษัททวิวัฒน์การพิมพ์ จำกัด โทรศัพท์ 0-2720-5014

บริษัท ปตท.สำรวจและผลิตปิโตรเลียม จำกัด (มหาชน)

สร้างความมั่นคงทางพลังงาน ดำเนินงานอย่างมีจิตสำนึก ด้วยความรับผิดชอบต่อ
ควบคู่ไปกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ที่ดีของชุมชน
อนุรักษ์ธรรมชาติ และศิลปวัฒนธรรม ให้คงอยู่เป็นมรดกสู่คนรุ่นหลัง
คือรากฐานของสังคม สิ่งแวดล้อม และเศรษฐกิจที่เข้มแข็ง
อันจะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนอย่างแท้จริง

www.pttep.com